UPPSALA
UNIVERSITET

Handskriftskatalogisering inpå livet

En undersökning av de kategorier som används vid stamboks-katalogisering

Daniel Solling

Institutionen för ABM
Uppsatser inom biblioteks- & informationsvetenskap ISSN 1650-4267
Masteruppsats, 30 högskolepoäng, 2017, nr 723

Författare/Author
Daniel Solling

Svensk titel
Handskriftskatalogisering inpå livet: En undersökning av de kategorier som används vid stamboks-katalogisering

English Title
Cataloging of manuscripts up close: A study of the categories used when cataloguing alba amicorum

Handledare/Supervisor
Peter Sjökvist

Abstract
The purpose of this study is to investigate if three scientific articles concerning the cataloguing of alba amicorum written in the 1980's and early 1990's had any influence on the cataloguing of alba amicorum. Another purpose is to investigate the similarities and differences between the catalogues from the late 1980's and onward. The focus lies on the categories used when cataloguing the alba. Alba amicorum are catalogued on two levels: on a general level, i.e. the album as a whole is catalogued and in addition all the inscriptions in the album are catalogued separately, the so-called leaf cataloguing.

The study uses a comparative method. First the three scientific articles are compared with each other, then nine catalogues of alba amicorum from 1988 and onward, five printed and four online ones, are investigated regarding which categories are used respectively not used in the different catalogues. Then the categories proposed in the scientific articles are compared with the ones used in the catalogues.

One result of the study is that the differences in the cataloguing on the general level between the printed catalogues are small but that the variation is larger amongst the online ones. The same patterns cannot be seen regarding the leaf cataloguing; here the variation between the catalogues is generally somewhat larger but the most central categories can be found in all catalogues. Another result is that some of the categories in the catalogues reflect the printed or online form of the catalogue.

The study shows that it is hard to define exactly which influence the scientific articles had on the catalogues but that it probably hasn't been that large. Many of the categories occurring in the catalogues have been used when cataloguing alba amicorum since the early 1900's. Maybe one could say that the alba themselves are constituted in such a way that it is more or less natural which categories should be used when cataloguing them. This is a two years master's thesis in Archive, Library and Museum studies.

Ämnesord
stamböcker (minnesböcker), katalogisering, handskriftskatalogisering, bokkataloger, onlinekataloger.

Key words
Autograph albums, Cataloging, Cataloging of manuscripts, Book catalogs, Online library catalogs.

Innehållsförteckning

Tack **6**

1. Inledning **7**

1.1. Syfte och frågeställningar 8

2. Teori, metod och termer rörande stamböcker och katalogisering av dessa **10**

2.1. Teori och metod 10

2.2. Termer rörande stamböcker och stambokskatalogisering 13

3. Bakgrund och tidigare forskning **16**

3.1. Kort introduktion till stamböcker 16

3.2. Tidigare forskning 18

3.2.1. Forskning rörande jämförelser mellan olika kataloger 18

3.2.2. Forskning rörande katalogisering av stamböcker 20

4. Material **22**

4.1. Artiklarna rörande stambokskatalogisering 22

4.1.1. Mey (1981) 22

4.1.2. Milde (1981) 22

4.1.3. Henning (1991) 23

4.2. Stambokskatalogerna 23

4.2.1. Germanisches Nationalmuseum, Nürnberg 23

4.2.2. Stadtbibliothek, Nürnberg 24

4.2.3. Kungliga biblioteket, Stockholm 24

4.2.4. Württembergische Landesbibliothek, Stuttgart 25

4.2.5. Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka, Riga 25

4.2.6. Katalog der studentischen Stammbücher der Universitätsbibliothek Gießen 25

4.2.7. Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek, Dresden 26

4.2.8. Online-Katalog der Herzogin Anna Amalia Bibliothek, Weimar 26

4.2.9. Stadtarchiv, Göttingen 26

5. Andra beskrivningar av stamböcker **27**

5.1. Äldre stambokskataloger och beskrivningar av stambokssamlingar fram till 1970-talet 27

5.1.1. Stamboksförteckningar inkluderade i allmänna handskriftskataloger 27

5.1.2. Ingående beskrivningar i prosaform 28

5.1.3. Tidiga renodlade stambokskataloger 31

5.1.4. Sammanfattning: Kategorier i äldre stambokskataloger 33

5.2. Tankar om stambokskatalogisering under 1970-talet 34

5.3. Stambokskataloger från 1980-talet med annat upplägg än de i studien undersökta 36

5.4. Databaser över stamböcker och tillskrifter 38

6. Undersökning 40
6.1. Artiklarna rörande stambokskatalogisering 40
6.1.1. Mey (1981) 40
6.1.2. Milde (1981) 42
6.1.3. Henning (1991) 43
6.1.4. Jämförelse mellan Mey, Milde och Henning 44
6.2. Tryckta stambokskataloger 49
6.2.1. Germanisches Nationalmuseum, Nürnberg 49
6.2.2. Stadtbibliothek, Nürnberg 51
6.2.3. Kungliga biblioteket, Stockholm 55
6.2.4. Württembergische Landesbibliothek, Stuttgart 57
6.2.5. Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka, Riga 59
6.3. Digitala stambokskataloger 64
6.3.1. Katalog der studentischen Stammbücher der Universitätsbibliothek Gießen 64
6.3.2. Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek, Dresden 67
6.3.3. Online-Katalog der Herzogin Anna Amalia Bibliothek, Weimar 71
6.3.4. Stadtarchiv, Göttingen 73
6.4. Analys 75
6.4.1. Jämförelse stambokskatalogerna sinsemellan 76
6.4.2. Avslutande analys: jämförelse mellan artiklarna och katalogerna 83
7. Slutdiskussion 87
8. Sammanfattning 93
Käll- och litteraturförteckning 95

Tack

Nu när arbetet med min masteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap efter alltför lång tid äntligen är avslutat vill jag ta tillfället i akt att tacka dem som bistått mig i arbetet med den. Först och främst vill jag tacka min handledare Peter Sjökvist, som kommit med insiktsfulla och givande kommentarer under resans gång. Jag vill dessutom tacka Eva Raffel, som lärt mig det mesta av det jag kan om stamböcker och dessas katalogisering, och Maria Berggren, som bidragit med stöd, uppmuntran och litteraturtips. Ett stort tack riktar jag även till mina kolleger i Arbetsgruppen för handskrifter och musikalier vid Uppsala universitetsbibliotek som uppmuntrat och stöttat mig när uppgiften med uppsatsen känts oöverstiglig. Ett särskilt tack vill jag i det sammanhanget rikta till min kollega Kia Hedell som alltid har tagit sig tid att lyssna på funderingar och problem rörande uppsatsen och kommit med många värdefulla idéer och tips som på flera sätt bidragit till att förbättra slutresultatet. Alla eventuella felaktigheter och tillkortakommanden i uppsatsen är dock självklart mina egna.

Uppsala i maj 2017
Daniel Solling

1. Inledning

Att katalogisera äldre, rart och unikt material ställer särskilda krav på katalogisatören. Ofta finns speciella aspekter som måste tas i beaktande när man arbetar med det. Dylika ting brukar tas upp i olika typer av katalogiseringsregler för den aktuella materialkategorin. Det finns dock materialkategorier för vilka katalogiseringsregler inte föreligger. Med detta som utgångspunkt vill föreliggande uppsats undersöka hur katalogisering av äldre, rart och unikt material för vilket inga katalogiseringsregler finns kan se ut i praktiken. För att avgränsa undersökningen till att få en ram som passar för ett examensarbete på masternivå måste man dock begränsa sig till en materialkategori och formulera lämpliga frågor utifrån denna. På så sätt kan en fingervisning ges om hur det kan se ut även för andra typer av äldre, rart och unikt material för vilka katalogiseringsregler inte föreligger.

Det finns en typ av material som lämpar sig mycket väl för en dylik undersökning. Det handlar om så kallade stamböcker. Idag finns inga fastlagda regler för katalogisering av stamböcker även om samtal på senare år har förts om att enas om sådana (Tuschling 2013, s. 375). Trots att det inte finns några katalogiseringsregler för stamböcker existerar såväl artiklar som tar upp ämnet stambokskatalogisering som kataloger över stamböcker och stambokssamlingar. Till exempel arbetar författaren till föreliggande uppsats med att katalogisera stambokssamlingen vid Uppsala universitetsbibliotek och har därför haft månget tillfälle att reflektera över stambokskatalogisering.

Stamböcker är vänskapsalbum som användes av framför allt studenter från 1500-talet och en bit in på 1900-talet. De är att betrakta som föregångarna till våra dagars poesialbum och även de mina-vännerböcker som åtminstone under slutet av förra årtusendet var vanliga bland lågstadiebarn på svenska skolgårdar.

Beskrivningar av stamböcker och stambokssamlingar finns redan från 1800-talet,[1] men det var vid tiden kring sekelskiftet 1900 som de tidigaste någorlunda detaljerade katalogerna som tar hänsyn till olika unika aspekter av materialkategorin stambok uppstod. Under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet tog diskussionen om stambokskatalogiseringen fart och var tema för både internationella möten och vetenskapliga artiklar. Tankar om att stamböcker utgör en unik materialkategori som vid katalogisering inte kan likställas med andra började ta form.

[1] Se t.ex. van Rappard (1856) och Keil/Keil (1893).

Bland annat påpekade Mey (1981, s. 227) att det som en person nedtecknat i en stambok utgör en äkta autograf och dess unika karaktär måste komma till uttryck i en katalogpost. Av denna orsak intar stamboken, enligt Mey, en särställning vad gäller katalogiseringen, i jämförelse med liknande handskrivna källor som medeltida codices. Katalogiseringspraxisen som används när man katalogiserar dylika kan därför inte användas utan modifikation när man katalogiserar stamböcker (Mey 1981, s. 227). Diskussionerna och artiklarna ledde dock inte fram till att någon standard för stambokskatalogisering infördes.

Däremot är det troligt att dessa diskussioner och artiklar under 1970-talet och tidigt 1980-tal ledde till att stambokskatalogiseringen tog ett steg i sin utveckling under sent 1980-tal och tidigt 1990-tal. Katalogerna ändrade karaktär och blev mer omfattande än tidigare. De första av dessa mer omfattande stambokskataloger var tryckta men under sent 1990-tal och under det nya årtusendet har även digitala stambokskataloger uppstått. Föreliggande uppsats vill bland annat undersöka hur de tankar som framförs i vetenskapliga artiklar från 1980- och tidigt 1990-tal återspeglades i de omfattande stambokskataloger som uppstod från sent 1980-tal och framåt, det som får betecknas som den moderna stambokskatalogiseringen.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande uppsats är att undersöka huruvida de vetenskapliga artiklar om stambokskatalogisering som tillkom under 1980-talet och tidigt 1990-tal påverkade den moderna stambokskatalogiseringen i omfattande kataloger från 1980-talet och framåt, samt att undersöka likheter och skillnader mellan dessa kataloger. För detta ändamål undersöks de tre centrala artiklar från den aktuella perioden vilka behandlar stambokskatalogisering, nämligen Mey (1981), Milde (1981) och Henning (1991). För att undersöka huruvida och i sådant fall hur resonemangen i dessa kom till praktisk användning analyseras tillhopa nio stambokskataloger från sent 1980-tal och fram till 2010-talet, fem tryckta och fyra digitala kataloger. Fokus i undersökningen kommer att ligga på de *kategorier* som används för att katalogisera stamböckerna.[2] De frågeställningar som kommer att behandlas är:

1. Hur förhåller sig de tre artiklarna rörande stambokskatalogisering till varandra vad gäller vilka kategorier de anser bör användas vid stambokskatalogisering? Vilka likheter och skillnader föreligger?
2. Vilka likheter och skillnader finns mellan de undersöka stambokskatalogerna i fråga om vilka kategorier som används vid katalogiseringen?

[2] Se nedan, kapitel 2.2. för en närmare beskrivning av termer rörande stambokskatalogisering.

3. Hur förhåller sig de undersöka stambokskatalogerna till de kategorier som tas upp i de tre artiklarna?

För att få svar på dessa frågor och uppfylla uppsatsens syfte är det viktigt att ha en viss bakgrundsinformation, att känna till vad en stambok är och hur detta material har beskrivits på kulturarvsinstitutioner genom åren. Därför kommer uppsatsen att inledas av en genomgång av teori och metod samt centrala begrepp rörande stamböcker och stambokskatalogisering. Sedan följer en kort introduktion till ämnet stamböcker och tidigare forskning om jämförelser av olika typer av kataloger samt om stambokskatalogisering. Därefter kommer det i undersökningen använda materialet att presenteras och en historik över äldre stambokskataloger samt andra typer av förteckningar och kataloger över stamböcker som inte faller inom ramen för föreliggande undersökning att ges. Därpå följer själva undersökningen som åtföljs av en slutdiskussion där resultaten diskuteras samt en sammanfattning.

2. Teori, metod och termer rörande stamböcker och katalogisering av dessa

2.1. Teori och metod

Teori och metod behandlas tillsammans i ett kapitel eftersom dessa båda i viss mån är omöjliga att åtskilja. Detta gäller speciellt när man utför studier som den föreliggande, som bygger på en stor grad av empiri och inte tar sin utgångspunkt i ett visst teoretiskt ramverk utifrån vilket materialet analyseras. Risken med ett teoretiskt ramverk i empiriska undersökningar kan nämligen vara att det skymmer sikten för det som skall undersökas då det förutsätter att ett visst synsätt i förhållande till undersökningsobjektet intas på förhand. Ett ateoretiskt förhållningssätt som föreliggande uppsats intar har tidigare använts i ABM-sammanhang, till exempel av Lindh och Westin: ”Vi vill […] ogärna pressa in uppsatsens forskningsresultat i en alltför rigid teoretisk ram. En övergripande teori skulle snarare hämma än hjälpa analysen av vår empiriska undersökning” (Lindh & Westin 2005, s. 1).

Teoretisk förförståelse är dock oundviklig och klargörande även för empiriska undersökningar. En sådan teoretisk förförståelse kan bestå av begreppsteoretiska diskussioner kring för studien centrala begrepp. Ett centralt begrepp i föreliggande studie är *kategori*. Begreppet används i uppsatsen– i enlighet med bruket i de artiklar rörande stambokskatalogisering som undersöks i den – för det som i *Katalogiseringsregler för svenska bibliotek* (KRS 1990)[3] kallas för *uppgift* och ligger till grund utformandet av olika sökelement. Det handlar helt enkelt om de kategorier som finns i en post i en katalog motsvarande det som på *MARC*-språk kallas för *fält*. För enhetlighetens skull väljer jag att använda termen *kategori* även för de undersökta digitala katalogerna, där annars *fält* hade kunnat vara en gångbar term.

En annan teoretisk aspekt som är viktig i en undersökning av en viss typ av katalog, i detta fall stambokskatalog, är att diskutera vad en katalog egentligen är. Detta kommer här att diskuteras utifrån en bibliografisk teori som bygger på Rolf E. DuRietz (1999). DuRietz (1999, s. 234) betonar ett en katalog primärt förtecknar *realexemplar*. Vad är då ett realexemplar? För att kunna förklara det måste vi först bekanta oss med termen *idealexemplar*. Ett idealexemplar är – förenklat sagt

[3] Se t.ex. KRS (1990), s. 9.

– ”boken som den av tryckaren och/eller förläggaren var ’tänkt’ att se ut vid publiceringen och distributionen” (DuRietz 1999, s. 62). Ett idealexemplar är således det som tas upp i en bibliografi (DuRietz 1999, s. 235), till exempel i slutet av en vetenskaplig publikation. Ett realexemplar är däremot ett enskilt exemplar av ett idealexemplar (DuRietz 1999, s. 61).[4] Till skillnad från en bibliografi där idealexemplaren, ”vilka […] inte har någon lokal eller materiell existens”, förtecknas är en katalog en enhet där ”relevans[en bildas] enbart av den permanenta eller temporära förekomsten på en viss plats […]” (DuRietz 1999, s. 235), eller som Lindh och Westin (2005, s. 12) uttrycker det: ”kataloger beskriver faktiskt existerande böcker på en viss plats, exempelvis på ett bibliotek […]”. Även om DuRietz hade tryckta verk i åtanke när han utformade sin teori om kataloger är det som tagits upp här även mycket relevant för kataloger över handskrifter, som till exempel stamböcker. Handskrifter är i så måtto att likställas med realexemplar att de per definition alltid är unikat. Handskrifter katalogiseras dessutom ofta utifrån den förutsättningen att de befinner sig på en viss plats, exempelvis ett visst bibliotek. Det är också dylika kataloger som undersöks i föreliggande uppsats, nämligen sådana över stambokssamlingar som befinner sig på en viss institution.

Vad gäller stambokskatalogisering av samlingar som finns på en viss plats konstaterar Schnabel (1995, s. XXIV) att det finns olika ingångspunkter och anledningar till att katalogisera en viss institutions stambokssamling och att resultatet vid katalogisering av en materialkategori (som stamböcker) där inga fastslagna katalogiseringsregler finns städse blir mycket beroende dels av den enskilda katalogisatörens förmåga och till viss del tycke och smak, dels av de vetenskapliga synsätt som råder inom området när katalogiseringen äger rum. Vad beträffar materialkategorier där regler för katalogiseringen föreligger torde inte denna variation finnas i samma utsträckning.

Om en övergripande teoretisk ram kan sägas fylla en underordnad roll i föreliggande uppsats fyller metoden en desto viktigare funktion. I min uppsats har jag valt att tillämpa en komparativ metod. Komparativa metoder är vanliga inom olika samhällsvetenskapliga forskningsinriktningar, till exempel juridiken eller statsvetenskapen,[5] men den förekommer även inom humanistiska forskningsfält.[6] I en komparativ studie fokuserar man bland annat på skillnader och likheter, vilket Denk (2012, s. 13) fastslår. Det handlar om att sätta minst två fall i relation till varandra (Denk 2012, s. 11). Komparativ metod ”möjliggör [också] analyser som formulerar slutsatser om empiriska förhållanden utifrån insamlat underlag” (Denk 2012, s. 12). Dessutom kan komparativa studier bland annat vara både beskrivande och förklarande (Denk 2002, s. 8). Beskrivande komparativa studier har

[4] Idealexemplar motsvarar det som med FRBR-terminologi kallas för *manifestation*, medan realexemplaret motsvarar *exemplar*, jämför FRBR (2006), 15 f, jämför även Dahlström (2006), s. 48.
[5] Se t.ex. Denk (2002).
[6] Se t.ex. Hellspong (2001).

deskriptiva syften medan förklarande dylika även vill försöka förklara det som framkommer vid en kartläggning (Denk 2002, s. 12). Föreliggande studie innehåller drag av båda dessa aspekter av komparativa studier: den vill både beskriva hur de undersökta artiklarna om stambokskatalogisering och de undersökta stambokskatalogerna förhåller sig till varandra och den vill försöka förklara hur katalogerna kan ha påverkats av artiklarna samt vilka skillnader och likheter som föreligger mellan de olika katalogerna.

I undersökningen begagnas en modifierad version av de komparativa analyser som kan användas för texter. Dylika komparativa analyser används för att jämföra två eller flera texter med varandra och för att förklara skillnader mellan dem (Hellspong 2001, s. 78). ”Syftet med komparativa analyser är att jämföra olika texter […] för att undersöka likheter, skillnader eller påverkan mellan dem” (Hellspong 2001, s. 79). Det som här sägs gälla för texter appliceras i undersökningen på så sätt att det även gäller för kategorier i kataloger som inte kan räknas som texter i snäv bemärkelse.

Komparativa analyser verkar dock inte vara så vanliga inom ABM-forskningen men de förekommer även där. Ett exempel är Humphrey (2007) där Joy Humphrey undersöker beskrivande metadata i tre digitala handskriftskataloger vid olika kulturarvsinstitutioner i Europa och USA och hur dessa relateras till varandra.[7] Då syftet med föreliggande studie att undersöka hur artiklar om stambokskatalogisering samt stambokskataloger förhåller sig till varandra och hur artiklarna eventuellt kan ha påverkat katalogerna kan man vid en dylik undersökning utgå ifrån att ett förfaringssätt liknande Humphreys skulle kunna vara fruktbart. Sålunda använder jag mig i denna studie av en metod som bygger på jämförelser mellan de olika vetenskapliga artiklarna om stambokskatalogisering samt stambokskatalogerna. Dessa jämförs sinsemellan och dessutom jämför jag katalogerna med de uppgifter om vilka kategorier som skall finnas med vid stambokskatalogisering som framförs i de vetenskapliga artiklarna för att förhoppningsvis kunna utröna dessas påverkan på katalogiseringen av stamböckerna i de olika katalogerna.

För att uppnå detta utför jag först en ingående läsning av de tre aktuella vetenskapliga artiklarna och redogör noggrant för den stora del av innehållet i dem, som tar upp kategorier att använda vid stambokskatalogisering. Sedan jämförs dessa parametrar artiklarna emellan, för att ta reda på vilka skillnader som föreligger mellan dessa. I ett andra steg företas en undersökning av de aktuella tryckta och digitala stambokskatalogerna, varvid innehållet i dessa beskrivs, speciellt de delar som tar upp de kategorier som förekommer i katalogiseringen. I ett nästa steg jämförs katalogernas behandling av kategorierna med varandra och slutligen jämförs denna behandling med det som föreslås i de tre vetenskapliga artiklarna.

[7] Se kapitel 3.2.1. för en närmare beskrivning av Humphrey (2007).

Utifrån detta diskuteras förhållandet mellan de vetenskapliga artiklarna och stambokskatalogerna samt artiklarnas eventuella inflytande på katalogernas användning av kategorierna för stambokskatalogisering.

Ett metodologiskt problem vid en undersökning av kategorier vid katalogisering är att det kan vara svårt att identifiera samtliga kategorier som förekommer i en katalog. Detta gäller speciellt för stamböcker där inga fastlagda regler för katalogiseringen finns. Beträffande de tryckta katalogerna avhjälps detta problem till stora delar av att katalogisatörerna oftast i katalogens inledning beskriver vilka kategorier de använder och, om de skulle glömma att nämna någon kategori där, vilket – som kommer att påpekas i undersökningen – förekommer ibland, underlättar den tryckta katalogens fysiska format att upptäcka eventuella ytterligare kategorier; det är enkelt att bläddra igenom den och skärskåda katalogposterna.

Beträffande de digitala katalogerna är det dock hart när omöjligt att med fullständig säkerhet utesluta att man inte har missat någon kategori. Detta skulle nämligen medföra ett nästintill ogenomförbart arbete, då det i dessa kataloger sällan förekommer en förteckning av de kategorier som används och det digitala formatet innebär ett nästintill övermäktigt arbete att söka fram och gå igenom alla de tusentals poster över samtliga stamböcker och tillskrifter i de fyra undersökta katalogerna. Det kan sålunda inte uteslutas att jag i de digitala katalogerna har missat någon kategori, men med tanke på den mängd katalogposter jag verkligen *har* gått igenom torde denna risk vara tämligen låg.

2.2. Termer rörande stamböcker och stambokskatalogisering

När man ägnar sig åt stamböcker eller katalogiserar dem begagnar man sig av en viss terminologi.[8] För att lektyren av föreliggande uppsats inte skall bli krångligare än nödvändigt kommer jag i detta kapitel att kort redogöra för denna.[9]

Att äga och använda en stambok kallas för att *föra stambok*. Den som förde stambok kallas för *stamboksägaren*. Med en beskrivning av en stambokens *yttre* avses en beskrivning av stambokens *bokband*, av dess *storlek* (dvs. dess yttre *mått* angivet i centimeter oftast med en decimal) och dess *format* (till exempel kvarto eller oktav). Om man istället talar om en beskrivning av stambokens *inre* åsyftas det som ryms inom volymens pärmar. Ofta nämns här stambokens *omfång*, dvs.

[8] Vissa av de termer som uppförs här används även vid annan handskriftskatalogisering, men tas för tydlighetens skull med här.

[9] Det internationella språket för stamboksforskning är framför allt tyska. Detsamma gäller för katalogisering av stamböcker och de termer som används internationellt för stambokskatalogisering är också på tyska. För att kunna tala om stamböcker i en svensk kontext har dock en svensk terminologi vuxit fram. Mycket av den terminologin stammar från Åke Davidsson, som måste sägas vara den svenske vetenskapsman som ägnat sig mest åt stamböcker. Några av de svenska termerna stammar även från mig och har vuxit fram inom ramen för arbetet med att katalogisera stambokssamlingen vid Uppsala universitetsbibliotek.

hur många blad den består av, samt dess *löptid*, dvs. den period under vilken den fördes och slutligen vilket *material* bokens blad är gjorda i: papper eller pergament. Pergament är mycket ovanligare än papper och förekommer aldrig ensamt som material i en stambok utan städse tillsammans med papper. Med *dekor* kan åsyftas både utsmyckning på bokbandet och illustrationer och annat som förekommer inne i stamboken.

Poster över en stambok i en utförlig katalog över stambokssamlingar innehåller två olika nivåer. Den översta nivån beskriver stamboken som helhet utan att gå in på dess *tillskrifter* (förklaring se nedan). Den nivån kallas för den *övergripande* nivån och utgör den så kallade *övergripande* katalogiseringen. Den andra nivån kallas för *djupkatalogisering* eller *bladkatalogisering* och innebär en katalogisering av stambokens samtliga tillskrifter.[10] En tillskrift är, förenklat sagt, det handfasta uttryck som någon lämnat efter sig i en stambok som innehåller de kriterier för en tillskrift som jag skall redogöra för nu. Den person som nedtecknar en tillskrift i en stambok kallas för *tillskriftslämnare*.

En tillskrift måste innehålla text, men det innebär inte att all text i en stambok utgör tillskrifter. Texter i en stambok som inte utgör tillskrifter innehåller inte de element som utmärker en tillskrift. För att räknas som en tillskrift måste texten i fråga innehålla åtminstone ett par av följande element: ett kort, tydligt visuellt särskilt textstycke högst upp på sidan, som kallas för *innehållsdel*, eller *textdel* (Schnabel 2003, s. 146). Innehållsdelen består ofta av ett citat ur Bibeln eller av en känd författare, ofta från antiken. Oftast skrivs inte den citerade författarens namn ut utan tillskriftslämnaren förutsatte att stamboksägaren, och andra i dennes närhet som senare skulle läsa i stamboken, kände till de citat som användes. Om det rörde sig om ett mycket vanligt uttryck kan det hända att detta endast anges med *initialer*, till exempel S. D. G. för ”Soli Deo gloria” (endast Gud tillhör äran).

Tillskriften kan vidare innehålla en *dedikations*- eller *identifikationsdel*. Här återfinns, i idealfallet, en personlig hälsning från tillskriftslämnaren till stamboksägaren, tillskriftslämnarens *namn* (dvs. namnteckning) samt *orten* och *datumet* för nedtecknandet. I samband med sitt namn anger många tillskriftlämnare även personliga upplysningar om sig själva, både om sitt ursprung (till exempel sin födelseort, -region eller fädernesland) och om vilket yrke och/eller akademiska titlar de innehar. Detta kallas i stambokskatalogiseringssammanhang för att de anger *härkomst* samt *status* eller *titel*. Ibland kunde tillskriftslämnaren också nedteckna sitt eller sin familjs motto i tillskriften. Detta motto kallas för *symbolum* och nedtecknades ofta till vänster om dedikationsdelen (Schnabel 2003, s. 146 f). Tillskrifter kan även innehålla illustrationer av olika slag.

[10] I föreliggande uppsats har jag valt att använda termen djupkatalogisering, för att tydliggöra skillnaden mellan denna och den övergripande katalogiseringen. Jag talar dock understundom om en bladkatalog och menar då det som är resultatet av djupkatalogiseringen, nämligen en katalog över tillskrifterna på de enskilda stamboksbladen.

Det förekommer även illustrationer i en stambok som inte räknas som delar av tillskrifter, då de inte återfinns i direkt anslutning till (oftast på samma sida som) en tillskrift. Ibland förekommer som sagt andra typer av text i stamböckerna än tillskrifter. Det kan röra sig om av stamboksägaren eller senare ägare tillfogade anteckningar av olika slag, till exempel register över tillskriftslämnarna i stamboken, eller om en *ägarnotis* av stamboksägaren, dvs. en typ av titelsida, där ägaren ofta skrev ned att föreliggande bok är en samling av hans vänner i en stambok eller dylikt.

För att förtydliga hur en ”typisk” tillskrift kan se ut avbildas här en dylik, i detta fall ur linnélärjungen Carl Peter Thunbergs stambok från 1770-talet.

Bild 1: En typisk stambokstillskrift.

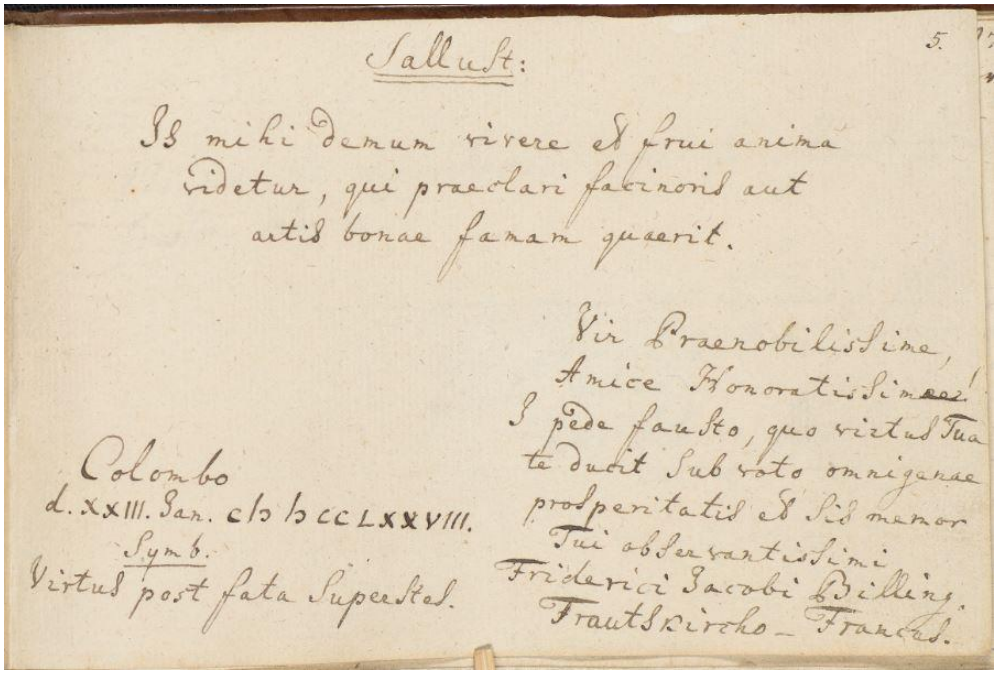

Blad 5[r] ur Carl Peter Thunbergs stambok, signum D 23:26, Uppsala universitetsbibliotek

Överst i tillskriften finns ett citat, i detta fall av den antike författaren Sallustius. Till höger under citatet följer sedan den personliga hälsningen avslutad med en underskrift ”Friderici Jacobi Billing” (Friedrich Jacob Billing). Billing anger även sin härkomst (Trautskirchen i Franken i södra Tyskland). Till vänster om hälsningen finns ort (Colombo) och datum (23/1-1778) för tillskriftens nedtecknande samt symbolum. Det som är litet atypiskt med denna annars typiska tillskrift är att den är nedtecknad i Colombo på Ceylon; det är relativt ovanligt med tillskrifter från städer utanför Europa, men Thunberg hade med sig sin stambok på sin resa till Afrika och Asien (Solling, under utgivning). Efter denna genomgång av termer rörande stamböcker och stambokskatalogisering följer i nästa kapitel en kort introduktion till fenomenet stamböcker.

3. Bakgrund och tidigare forskning

3.1. Kort introduktion till stamböcker

En stambok är ett slags vänskapsalbum som framför allt studenter förde från 1500-talets mitt och in på 1800-talet. I modifierad form fanns stamboken kvar ända in en bra bit på 1900-talet och en typ av sen efterföljare är de mina-vännerböcker som fanns i svenska låg- och mellanstadieskolor på 1980- och 90-talen.

En stambok ger inblickar i dess ägares vardagsliv, den visar på vilka vänskapsband och kontakter som stamboksägaren hade och ger en fingervisning om rutten för de resor han (ty det rör sig oftast om män) företog sig. ”Ett av kriterierna för att något skall få kallas för en stambok är nämligen att den var mobil” (Solling 2016b, s. 7 f). Man kan se stamboken som sin tids svar på sociala medier, eftersom den innehåller biografiska uppgifter inte bara om sin ägare utan även om de personer som lämnat tillskrifter i boken. Termen stambok härstammar från tyskans ord för fenomenet, *Stammbuch*, och åsyftar att man där fick hälsningar från sin *Stamm der Freunde* (dvs. sin vänkrets). På engelska används oftast den latinska benämningen *album amicorum* (vännernas album) för att beteckna stamböcker (Solling 2016a, s. 16).

Bruket att föra stambok uppstod i Tyskland under reformationen (Helk 2001, s. 16; Kurras 2004, s. 1). Studenter och andra i kretsen kring reformatorerna Martin Luther och Philipp Melanchthon ville gärna ha deras autograf och en hälsning (Schnabel 2003, s. 244 ff). Bruket spred sig inom protestantiska kretsar och även till adliga och andra studenter. Studenterna samlade dock inte bara på tillskrifter av sina akademiska lärare utan även av sina medstudenter (Schnabel 2003, s. 268 f). Det var också inom den akademiska världen, främst bland studenterna, som bruket att föra stambok spred sig som mest. Under den här tiden var det vanligt att studenterna genomförde bildningsresor till olika universitet runt om i Europa och de tog då med sig sina stamböcker på dessa resor.[11] Från de tysktalande områdena spred sig sedan seden att föra stambok bland annat till Schweiz, Skandinavien och Nederländerna (Davidsson 1993, s. 6). Det gick till så att utländska studenter stötte på seden när de under sin bildningsresa vistades vid tyska

[11] Jämför Schnabel (2003), s. 269.

lärosäten. Med hjälp av stamböcker kan man kartlägga och undersöka de interpersonella förhållanden som fanns under den aktuella tiden och även utforska de sociala nätverk som fanns bland studenter, lärda, adliga, och andra under 1500–1800-talen (Solling 2016b, s. 18).

Vid sidan av de skrivna tillskrifterna innehåller stamböckerna även illustrationer av olika slag som till exempel adelsfamiljers vapen (Solling 2016b, s. 14). På 1700-talet var det vanligt att man klistrade in en silhuett av sig själv i profil när man nedtecknade en tillskrift i en stambok. På 1800-talet blev det vanligare med torkade blommor, hårkonst och broderier i stamböckerna (Schnabel 2003, s. 107 f). Stamböcker innehåller ibland stadsvyer, som kan ge en bild av hur städer som senare förstörts såg ut; de kan också innehålla landskapsmålningar som visar livet på landsbygden samt heraldiska inslag, viktiga för forskning kring adelns historia. Studenters stamböcker är ofta utsmyckade med bilder från studentlivet och dessa kan ge värdefulla upplysningar om den tidens studentliv i olika universitetsstäder. Genom de bilder de innehåller kan stamböckerna också utgöra betydande källor för forskning om historisk klädnad, möbler och möblering. Stamböckernas tillskrifter innehåller ofta citat ur litteraturen och dessa kan ge en god bild av vilka författare som lästes i vilka kretsar och vilka antika författare som man förväntades känna till (Solling 2016b, s. 18 ff).

En stambok har ofta en läderpärm och består av en volym med ursprungligen blanka blad som tillskrifterna skrivits ned på. På 1500-talet och tidigt 1600-tal var det vanligt att tryckta böcker interfolierades och användes som stamböcker (Davidsson 1993, s. 10). Det typiska formatet på en stambok är, åtminstone sedan 1600-talets andra hälft, liggande; boken mäter mestadels c:a 10 cm på höjden och 15 cm på bredden. I början innehöll stamböcker såväl pergament- som pappersblad men med tiden kom pappret att överväga (Davidsson 1993, s. 10). Under sent 1700-tal och början av 1800-talet tillkom stamböcker som bestod av lösa, tomma blad förvarade i konstfullt utsmyckade etuin. Detta underlättade möjligheterna att samla på många tillskrifter under en begränsad tid, då man nu inte längre behövde lämna ifrån sig hela stamboken till en person utan kunde dela ut lösa blad till flera personer samtidigt (Schnabel 2003, s. 124). En annan typ av lösa blad som förekommer i stambokssammanhang är de blad som genom århundraderna av olika anledningar understundom har avlägsnats ur stamböckerna. Det kan röra sig om att senare tiders autografsamlare skurit ut blad ur stamböckerna (Losert & Solling 2016, s. 72) eller att en stamboksägare inte längre ville att en viss person skulle finnas representerad i stamboken. Det finns också många exempel på när hela stamböcker har plockats isär av till exempel autografsamlare.

Fr.o.m. 1800-talet blev det vanligare att kvinnor förde stambok. De unga damerna som det oftast handlade om skrev gärna rim och dikter i varandras album. Därför kallas dessa album ofta poesialbum men de räknas av de flesta forskare som en del av stambokstraditionen.

I en stambok var det vanligtvis så att kungliga och furstliga personer skrev sina tillskrifter på sidor långt fram, därefter följde adliga, sedan lärda och studentkamrater och längre bak samboksägarens familj. Av olika anledningar, antingen då ingen kunglig, furstlig eller adlig person ännu nedtecknat en hälsning i den aktuella stamboken eller på grund av falsk eller äkta blygsamhet, valde man ofta en tom sida långt bak i stamboken när man skulle skriva sin tillskrift. Av den anledningen har många stamböcker ofta förhållandevis få tillskrifter i början men desto fler mot slutet (Davidsson 1993, s. 19).

Latin är redan från början det vanligaste språket i stamböckerna. Under 1600-talet tilltar även bruket av tyska och även grekiska och hebreiska förekommer tidigt. Med tiden blir också franska och andra europeiska språk vanligare. Även tillskrifter på till exempel arabiska, kinesiska och etiopiska förekommer. De flesta stamböcker innehåller mellan 50 och 150 tillskrifter, men det kan förekomma att en stambok har flera hundra tillskrifter (Solling 2016b, s. 17).

Eftersom bruket att föra stambok förekom under flera hundra år har det påverkats av olika tiders smak och stilar både i fråga om form och innehåll. Detta gör stamböcker till viktiga kulturbärare och en stambokssamling som helhet återspeglar också en lång kulturell utveckling (Davidsson 1981, s. 19). Kanske är det denna mångfald inom stamboksgenren som gjort att stamböckerna under det senaste dryga seklet rönt förhållandevis stort intresse vid olika kulturarvsinstitutioner vad gäller katalogisering?

3.2. Tidigare forskning

I detta kapitel kommer jag dels att redogöra för tidigare forskning om jämförelser mellan olika kataloger dels om den tidigare forskning som finns om stambokskatalogisering. I detta sammanhang är det viktigt att betona att det finns en uppsjö av framför allt handböcker men även forskning som fokuserar på *hur* man rent konkret kan/skall katalogisera till exempel äldre, rart och unikt material, dvs. vilka kategorier som skall användas och så vidare. Dessutom finns inom ramen för arbetet med RDA riktlinjer för handskriftskatalogisering enligt den så kallade FRBR-modellen, FRBRoo.[12] Däremot är forskning som fokuserar på jämförelser mellan olika kataloger över äldre, rart och unikt material desto ovanligare, vilket understryker nyttan av föreliggande studie.

3.2.1. Forskning rörande jämförelser mellan olika kataloger

Det exempel på forskning rörande jämförelser mellan olika kataloger över äldre, rart och unikt material som jag har hittat är Humphrey (2007). I den studien un-

[12] Jämför Bekiari m.fl. (2016).

dersöker Joy Humphrey beskrivande metadata i tre digitala handskriftskataloger vid olika kulturarvsinstitutioner i Europa och USA och hur dessa relateras till varandra. Det handlar om DigCIM vid British Library, MALVINE som är ett samarbetsprojekt mellan nio kulturarvsinstitutioner i sju olika europeiska länder samt Digital Scriptorum (DC), ett samarbetsprojekt mellan ett femtontal amerikanska kulturarvsinstitutioner. I sin studie jämför Humphrey de tre katalogerna och de olika typer av metadata som uppförs i respektive katalog och diskuterar hur dessa hanteras. Hon jämför också förutsättningarna för de olika katalogerna och relationen mellan dessa förutsättningar och hur metadatan behandlas i katalogerna. Detta gör Humphrey genom att noggrant skärskåda de olika katalogerna och ställa upp ett raster för vilka kategorier som används i de olika katalogerna och hur dessa kategorier förhåller sig till varandra.

Andra artiklar tar upp skillnader mellan onlinekataloger och kortkataloger. En av dem, som innehåller resultat som är av intresse för föreliggande studie, skrevs av Rahmatollah Fattahi (1995). Fattahi skriver att han väljer att jämföra onlinekatalogen med just kortkatalogen och inte till exempel med en tryckt katalog eftersom kortkatalogen är mer spridd och används i större utsträckning än tryckta kataloger (Fattahi 1995, s. 44). Han undersöker i sin artikel skillnaderna mellan onlinekatalog och kortkatalog avseende olika aspekter i processen rörande bibliografisk information och målet med hans uppsats är något annorlunda än det för föreliggande studie, då han avser att ”reveal both advantages and disadvantages in both catalogues” (Fattahi 1995, s. 44), men artikeln är ändå relevant för denna uppsats, då jämförelsen mellan online- och kortkatalog skall ”identify the differences in the processes by which a bibliographic record, and on a lager scale a catalogue, is created […]” och ge en förståelse för ”both conceptual and technical differences between the online catalogue and the card catalogue” (Fattahi 1995, s. 44). Relevant för min uppsats är framför allt Fattahis resultat gällande katalogernas struktur och uppbyggnad och jag fokuserar därför på dessa.[13]

Fattahi (1995, s. 45) konstaterar att det föreligger skillnader både avseende strukturen och innehållet mellan en kort- och en onlinekatalog. Till exempel är det i en onlinekatalog möjligt att ge en fullödigare beskrivning av det katalogiserade objektet: ”more data elements may be included in the description […]” (Fattahi 1995, s. 45). Inte heller föreligger de rumsliga hinder som finns i en kortkatalog (till exempel kortlappens storlek) och en onlinekatalog möjliggör också att ta med fler ”data elements” (Fattahi 1995, s. 46). Det som gäller för en kortkatalog kan ju också sägas gälla för en tryckt katalog där det oftast finns en begränsning i hur mycket information som av praktiska (och ekonomiska) skäl kan tryckas. Fattahi (1995, s. 47) konstaterar vidare att en mer komplex och flexibel struktur är möjlig

[13] Fattahi undersöker också skillnaderna mellan katalogtyperna rörande aspekter som användarvänlighet, sökmöjligheter och användarnas nöjdhet.

i en onlinekatalog än i en kortkatalog. I nästa kapitel kommer jag att presentera tidigare forskning som berör ämnet stambokskatalogisering.

3.2.2. Forskning rörande katalogisering av stamböcker

Förutom de tre artiklar som undersöks i föreliggande studie och som det redogörs ingående för i uppsatsens undersökningsdel föreligger ytterst litet tidigare forskning som explicit berör stambokskatalogisering. Här följer dock en kort redogörelse för de tre verk som jag känner till.

Ernst Böhme, Hans-Joachim Heerde och Oliver Schröer (2001) beskriver i en artikel hur arbetet med att katalogisera stamböckerna vid Göttingens stadsarkiv, som undersöks i föreliggande studie, gått till. De förklarar att man skapade en post för varje stambok och för varje tillskrift. Man kan i databasen, som blev slutresultatet av katalogiseringen, söka efter posterna med hjälp av tio olika söktermer som till exempel person, plats och datum för tillskriftens nedtecknande eller språk. Stamböckerna katalogiserades dock utifrån 36 olika kategorier (Böhme m.fl. 2001, s. 510 f). Av dessa går författarna relativt kortfattat igenom 30 stycken och förklarar vilka uppgifter som har tagits upp under respektive kategori. Kategorierna som tas upp gäller både djup- och övergripande katalogisering. Det förekommer ingen diskussion om skillnaderna mellan dessa båda typer av katalogisering, antagligen eftersom stamböckerna vid Stadtarchiv Göttingen både katalogiseras övergripande och på bladnivå. I artikeln sägs uttryckligen att man utgått från Meys (1981) kategorier för stambokskatalogisering (Böhme m.fl. 2001, s. 510).

Nicole Domka (2007) tar i sin bacheloruppsats från Högskolan för medievetenskap i Stuttgart upp olika perspektiv på stambokskatalogisering. I uppsatsen undersöker hon de stamböcker som finns vid Universitetsbiblioteket i Tübingen. Hon tar dock även upp andra aspekter och skriver till exempel att stambokssamlingar ännu inte alls i samma utsträckning har katalogiserats som det finns intressanta samlingar (Domka 2007, s. 30). Domka redogör också kortfattat för stamboksbeståndet vid fem olika institutioner, Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek (SLUB) i Dresden, Germanisches Nationalmuseum i Nürnberg, Württembergische Landesbibliothek (WLB) i Stuttgart, Stadtarchiv Göttingen och Herzogin Anna Amalia Bibliothek (HAAB) i Weimar. Katalogerna över stambokssamlingarna vid alla dessa fem institutioner kommer att undersökas i föreliggande uppsats. Domka redogör först och främst för stambokssamingarnas tillkomst och vilken typ av och hur många stamböcker de innehåller från olika historiska perioder. Hon nämner inte mer än ytligt den eventuella katalogisering som genomförts vid de olika institutionerna. Vad gäller katalogen över stamböckerna vid Germanisches Nationalmuseum i Nürnberg nämner hon dock de kategorier som används vid den katalogiseringen (Domka 2007, s. 33 f). Dock genomför Domka inga ingående analyser av dessa kategorier. Istället lägger hon i viss mån fokus på de kortkataloger som vid några av institutionerna ligger till grund för de

senare tryckta katalogerna. Inte heller jämför hon samlingarna eller katalogerna sinsemellan. Det enda hon konstaterar i denna riktning är att katalogtyperna är olikartade samt att även katalogiseringsdjupet är heterogent mellan olika institutioner (Domka 2007, s. 40).

Domka kommer sedan fram till det som är det egentligt centrala i hennes uppsats, nämligen en ingående beskrivning av den 46 exemplar omfattande stambokssamlingen vid universitetsbiblioteket i Tübingen. Hon genomför också en övergripande katalogisering av stamböckerna och även en djupkatalogisering av tre av dem samt hänvisar till ett i Tübingen framtaget datorprogram (TUSTEP) som med modifikation skulle kunna användas för att katalogisera stamböcker.[14]

Det tredje verket som berör stambokskatalogisering är en bacheloruppsats från Högskolan för teknik och ekonomi i Berlin skriven av Jeannine Gröpke år 2014. Gröpke vill i sin uppsats ta fram en princip för övergripande beskrivning av poesialbum. Hon utgår härvid från den samling av poesialbum som finns vid Deutsches Historisches Museum i Berlin. I uppsatsen presenterar hon samlingen som består av 261 poesialbum/stamböcker från 1800- och 1900-talen. Hon genomför sedan en ingående inventering av museets samling och lägger fram ett ”idealiskt schema för beskrivningen poesialbum” (Gröpke 2014, s. XV f). Schemat är ingående men har en stark slagsida åt sådan information som är relevant för museer såsom ingående bildbeskrivningar. Detta är inte märkligt med tanke på att hennes utgångspunkt är museer. Detta bekräftas ytterligare av att Gröpke i sitt schema väljer att ta upp mycket få kategorier som har med den ursprunglige stamboksägaren att göra. Hon nämner inte heller något om den djupkatalogisering som är bruklig i stambokskataloger från bibliotek och arkiv. Denna finner ingen plats i hennes schema för beskrivningen av poesialbum. I nästa kapitel kommer att redogöras för det material som används i föreliggande uppsats.

[14] Då detta försök till en första katalogisering av stambokssamlingen vid universitetsbiblioteket i Tübingen blott innehåller en fullständig katalogisering av tre stamböcker är det inte fråga om en fullvärdig stambokskatalog och den analyseras därför inte närmare i föreliggande uppsats.

4. Material

Vid ett internationellt möte om stamböcker i Wolfenbüttel 1978 diskuterades olika aspekter av stamböcker och dessas katalogisering ingående. I skriften som publicerades som resultat av detta möte finns två grundläggande artiklar som diskuterar stambokskatalogisering, Mey (1981) och Milde (1981). Ytterligare en artikel på samma tema kom ut tio år senare, Henning (1991).[15] Jag kommer nu att kort presentera dessa tre artiklar som alla tre anger olika kategorier att använda vid stambokskatalogisering.

4.1. Artiklarna rörande stambokskatalogisering

4.1.1. Mey (1981)

Hans Joachim Mey vid Staatsbibliothek Preußischer Kulturbesitz i dåvarande Västberlin för i sin artikel *Über die Erfassung von Stammbüchern und Stammbuchblättern als Autographen aus überregionaler Sicht* från år 1981 fram sina idéer om stambokskatalogisering. Han föreslår kategorier att beakta vid såväl övergripande som djupkatalogisering, även om hans fokus ligger på djupkatalogseringen.

4.1.2. Milde (1981)

Nästa artikel om stambokskatalogisering, *Zur Katalogisierung von Stammbüchern*, skrevs av Wolfgang Milde vid Herzog August Bibliothek i Wolfenbbüttel. Trots att Milde i sin artikel explicit säger att han blott tar upp katalogiseringen av stamböcker i allmänna handskriftskataloger, inte i speciella stam-

[15] Förutom dessa artiklar finns en opublicerad text om stambokskatalogisering av Ingeborg Krekler som katalogiserat handskriftssamlingar bland annat vid Württembergische Landesbibliothek i Stuttgart. Texten bygger på ett föredrag som Krekler höll vid ett möte i Bamberg i juni 1982. Mötet behandlade problem rörande katalogisering av bokhandskrifter från 1500- till 1700-talet, jämför Krekler (1999), s. XII. Dessutom finns en opublicerad text från år 1986 av Friedrich Seck, som då var verksam vid universitetsbiblioteket i Tübingen, vilken innehåller ett schema över olika kategorier (52 st) som skulle kunna användas för stambokskatalogisering. Denna text uppstod i samband med utarbetandet av datorprogrammet TUSTEP, Domka (2007), s. 68 och 98 ff. Eftersom dessa texter aldrig publicerades är det otroligt att de skulle ha kunnat påverka stambokskatalogiseringen. Därför beaktas Kreklers och Secks texter inte heller vidare i föreliggande uppsats.

bokskataloger (Milde 1981, s. 232), tas artikeln upp här då den nämner olika kategorier att ta i beaktande vid stambokskatalogisering och man kan anta att den var och är känd inom stambokskatalogiseringskretsar med tanke på i vilken publikation den finns med. Milde påpekar också att artikeln handlar om hur man bäst skall återge stamböcker i handskriftskataloger, så att stamboksforskare skall kunna arbeta med katalogen på ett förtjänstfullt sätt (Milde 1981, s. 232 f). Detta eftersträvar ju även renodlade stambokskataloger. Mildes fokus ligger på den övergripande katalogiseringen.

4.1.3. Henning (1991)

Tio år senare, 1991, när den moderna stambokskatalogiseringen, tack vare framför allt Lotte Kurras insatser i Nürnberg, redan hade kommit igång på allvar förde Hans Henning vid dåvarande Zentralbibliothek der Deuschen Klassik[16] i Weimer fram sina idéer kring stambokskatalogisering i artikeln *Katalogisierung und Edition von Stammbüchern*.[17] Även Hennings fokus ligger på den övergripande katalogiseringen.

4.2. Stambokskatalogerna

För undersökningen av stambokskataloger och deras förhållande till varandra och till de tre artiklarna om stambokskatalogisering undersöks fem tryckta och fyra digitala kataloger. Katalogerna uppfyller två kriterier. De förtecknar för det första var och en bara stamböcker vid *en* institution. Detta för att eventuella skillnader mellan katalogiseringen vid olika institutioner skall kunna tas i beaktande. För det andra genomför de både övergripande och djupkatalogisering av de stamböcker de förtecknar så att båda dessa nivåer kan jämföras i studien. Vad gäller de tryckta katalogerna rör det sig om samtliga stambokskataloger utkomna inom ramen för den moderna stambokskatalogiseringen från 1980-talet och framåt. Urvalet av de digitala katalogerna torde också vara heltäckande med undantag för den digitala katalog över stambokssamlingen vid Uppsala universitetsbibliotek som är under uppbyggnad.[18] Här följer nu en kort genomgång av de nio undersökta katalogerna.

4.2.1. Germanisches Nationalmuseum, Nürnberg

Den första tryckta stambokskatalogen i undersökningen är gjord av Lotte Kurras och upptar stamböckerna vid Germanisches Nationalmuseum i Nürnberg med en

[16] Numera Herzogin Anna Amilia Biblothek.
[17] Det kan nämnas här att Henning var med redan vid konferensen i Wolfenbüttel, där Mey och Milde presenterade sina förslag.
[18] Detta beror på att jag själv är involverad i och leder arbetet med den katalogen och på grund av detta är det olämpligt att jag behandlar den i föreliggande undersökning.

löptid som börjar senast år 1790. Katalogen består av två band. Dessa kom ut 1988 respektive 1994. I det år 1988 utkomna band ett förtecknas de 96 st stamböcker i samlingen som har en löptid som börjar t.o.m. år 1750, medan band två från år 1994 förtecknar de 104 st stamböcker i samlingen som har en löptid som börjar mellan 1751 och 1790. Båda banden har i grunden samma uppbyggnad även om vissa smärre skillnader föreligger. Katalogiseringsspråket är tyska. I katalogen upptas endast de stamböcker som tillhör Germanisches Nationalmuseum och inte de ungefär 50 stamböcker som finns där som deposition; inte heller fragment av stamböcker sammansatta av lösa blad eller enstaka lösa blad som finns på museet medtas i katalogen (Kurras 1988, s. XI). Det första bandet omfattar XXVII + 267 sidor medan det andra består av XVI + 349 sidor.

Lotte Kurras katalog över stamböckerna vid Germanisches Nationalmuseum i Nürnberg från 1988 och 1994 påstås vara ett helt nytt sätt att katalogisera stamböcker på (Domka 2007, s. 33; Schnabel 1995, s. XXIX), även om den sägs bygga på de kortfattade riktlinjerna rörande katalogisering av stamböcker i DFG:s[19] *Richtlinien Handschriftenkatalogisierung* (Schnabel 1995, s. XXIX), vars första utgåva kom år 1973. Katalogen sägs även ha blivit en förebild för senare stambokskataloger (Domka 2007, s. 34; Schnabel 1995, s. XXIX).

4.2.2. Stadtbibliothek, Nürnberg

Den andra undersökta stambokskatalogen förtecknar stambokssamlingen vid Stadtbibliothek i Nürnberg och kom ut år 1995 i tre band (Schnabel 1995). Katalogen gjordes av Werner Wilhelm Schnabel. Det föreligger inga skillnader mellan de olika delarnas uppbyggnad, som är fallet rörande Kurras (1988) respektive Kurras (1994). Att katalogen är uppdelad på tre band har endast praktiska orsaker; att trycka en katalog omfattande inalles över 1 400 sidor i ett band skulle göra denna katalog tämligen otymplig och svåranvänd; sidnumreringen är också genomgående i alla tre band. Katalogiseringsspråket är tyska. Katalogen över stadsbibliotekets i Nürnberg 307 st stamböcker omfattar LXXIV + 1388 sidor samt 16 onumrerade sidor med avbildningar av illustrationer ur stamböckerna.

4.2.3. Kungliga biblioteket, Stockholm

Den tredje stambokskatalogen i undersökningen kom ut år 1998 och beskriver stambokssamlingen vid Kungliga biblioteket i Stockholm. Katalogen gjordes av Eva Dillman och samma Lotte Kurras som tidigare hade katalogiserat stamböckerna vid Germanisches Nationalmuseum i Nürnberg. Katalogiseringsspråket är tyska. Katalogen över Kungliga bibliotekets 80 st stamböcker med en löptid som

[19] DFG = Deutsche Forschungsgemeinschaft, ungefär motsvarande svenska Vetenskapsrådet.

börjar mellan 1580 och 1828 omfattar XXVII + 227 sidor samt 16 onumrerade sidor med avbildningar av illustrationer ur stamböckerna.[20]

4.2.4. Württembergische Landesbibliothek, Stuttgart

Den fjärde undersökta katalogen kom ut år 1999 och förtecknar de 70 stamböcker vid Württembergische Landesbibliothek (WLB) i Stuttgart som har en löptid som börjar senast år 1625. Katalogen är gjord av Ingeborg Krekler.[21] Katalogiseringsspråket är tyska. Katalogen omfattar XXXIV + 401 sidor.

4.2.5. Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka, Riga

Den femte undersökta tryckta stambokskatalogen utkom år 2013 och beskriver stamböckerna vid Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka i Riga. Katalogen gjordes av Aija Taimiņa och är tvåspråkig; den innehåller samma information på lettiska och på tyska. Katalogen omfattar LXXXIX + 365 sidor och förtecknar samtliga 28 stamböcker vid biblioteket och dessutom 110 separata tillskrifter på lösa blad som återfinns i bibliotekets autografsamling.

4.2.6. Katalog der studentischen Stammbücher der Universitätsbibliothek Gießen

Den första digitala katalogen som kommer att behandlas förtecknar studentstamböckerna vid universitetsbiblioteket i Gießen. I katalogen tas endast studentstamböcker i beaktande och endast sådana från 1700-talet.[22] Inalles handlar det om 33 stamböcker innehållande 3 000 tillskrifter. Universitetsbiblioteket i Gießen äger även ett antal ytterligare stamböcker (från 1600- och 1800-talet samt icke-studenstamböcker från 1700-talet). Dessa ingår inte i databasen.[23]

[20] Här inkluderas tre stamböcker från Roggebiblioteket i Strängnäs, då detta sedan 1968 tillhör Kungliga biblioteket, Kurras & Dillman (1998), s. XV.

[21] Krekler hade tidigare katalogiserat flera handskriftssamlingar vid WLB i Stuttgart, bland annat en stor samling efter autografsamlaren Joahnn Georg Friedrich von Hagen, i vilken även ett antal rekonstruerade stamböcker och stamboksfragment ingår, Krekler (1992), s. XLVI f. Den katalogen är vad gäller djupkatalogiseringen i stort sett uppbyggd på samma sätt som Krekler (1999), se Krekler (1992), s. 637 ff. Av den anledningen och då det endast rör sig om en katalog över rekonstruerade stamböcker och stamboksfragment och t.ex. den övergripande katalogiseringen är mycket oregelbunden har den uteslutits ur föreliggande undersökning.

[22] Katalogen bygger på en databas som skapades av Silke Moning i samband med att hon skrev sin magisteruppsats år 2005, Moning (2005), se Katalog der studentischen Stammbücher in der Universitätsbibliothek Gießens webbsida > Inhalt der Datenbank [2017-05-14].

[23] Katalog der studentischen Stammbücher in der Universitätsbibliothek Gießens webbsida [2016-12-06].

4.2.7. Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek, Dresden

Den andra digitala stambokskatalogen som undersöks är den vid Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek (SLUB) i Dresden. Den omfattar cirka 350 exemplar.[24] Av dessa finns den största delen katalogiserad i sin helhet och fritt tillgänglig på Internet. Fram till år 2003 katalogiserades stamböckerna i en kortkatalog. I denna kortkatalog genomfördes en djupkatalogisering. Kortkatalogen har sedan inom ramen för ett autografprojekt kunnat föras in i programmet Allegro – HANS som nyligen har transfererats till den överregionala samkatalogen för personarkiv och autografer Kalliope, som drivs från Berlin, men har medverkande kulturarvsinstitutioner runt om i Tyskland.[25]

4.2.8. Online-Katalog der Herzogin Anna Amalia Bibliothek, Weimar

Den tredje digitala katalogen som undersöks upptecknar världens största stambokssamling. Den innehåller drygt 1 600 stamböcker och finns vid Herzogin Anna Amalia Bibliothek (HAAB) i Weimar (Raffel 2016, s. 13). Denna samling katalogiseras inom ramen för ett sedan år 2008 pågående projekt och omfattar bibliotekets stamböcker med en löptid påbörjad t.o.m. 1740.[26]

4.2.9. Stadtarchiv, Göttingen

Den fjärde och sista digitala katalogen som skall behandlas upptar stamböckerna vid stadsarkivet i Göttingen. Stambokssamlingen innehåller 300 stamböcker framför allt från tiden mellan mitten av 1700- och mitten av 1800-talet. I stamböckerna finns nästan 18 000 tillskrifter mestadels från studenter och professorer vid universitetet i Göttingen.[27] I nästa kapitel kommer jag att redogöra för tidigare stambokskataloger och sätt att beskriva och katalogisera stamböcker före sent 1970-tal.

[24] SLUB Dresden > Sammlungen > Handschriften > Stammbücher [2016-12-20].
[25] Kalliope Verbundkatalogs webbsida > Über Kalliope > Historie [2017-06-08].
[26] Klassik Stiftung Weimars webbsida > Sammlungen > Sammlungen der Herzogin Anna Amalia Bibliothek > Stammbuchsammlung [2017-01-10]. Genom sökningar i det katalogiserade materialet kunde jag konstatera att även vissa senare stamböcker, från 1800- och 1900-talen finns katalogiserade, trots att detta inte anges i webbplatsens text.
[27] Stadtarchiv Göttingens webbsida > Bestände und Findmittel > Bestände > studentischen Stammbücher des 18. und 19. Jahrhunderts > Katalog der Stammbuchsammlung [2017-04-04]. Se även Böhme m.fl. (2001), s. 510.

5. Andra beskrivningar av stamböcker

För att ge en bakgrund till det undersökta materialet och kunna ställa det i relation till annat som finns skrivet om stamböcker och andra typer av kataloger som behandlar stamböcker kommer jag i detta kapitel att redogöra för äldre stambokskataloger och beskrivningar av stambokssamlingar fram till 1970-talet, tankar om stambokskatalogisering under 1970-talet, stambokskataloger från 1980-talet med annat upplägg än de i min studie undersökta samt databaser över stamböcker och tillskrifter.

5.1. Äldre stambokskataloger och beskrivningar av stambokssamlingar fram till 1970-talet

Under tiden fram till och med 1970-talet förekom flera olika typer av kataloger/förteckningar av stamböcker. Här skall jag kort redogöra för dem. Många bibliotek förde fram till 1960-talet handskrivna förteckningar över sitt bestånd, vilket senare i idealfallet överfördes till kortkataloger (Domka 2007, s. 30). Vidare kunde stamböcker för det första inkluderas i kataloger som behandlar handskriftssamlingar vid olika kulturarvsinstitutioner, dessutom fanns ingående beskrivningar i prosaform över enskilda stamböcker eller stamböckerna i diverse samlingar och slutligen fanns kataloger som enkom förtecknade stamböcker[28] och därför till viss del är att betrakta som direkta föregångare till de stambokskataloger som analyseras närmare i föreliggande studie. Jag skall nu ta exempel på dessa alternativ.

5.1.1. Stamboksförteckningar inkluderade i allmänna handskriftskataloger

Ett exempel på stamboksförteckningar inkluderade i allmänna handskriftskataloger rör den stambokssamling som åtminstone fram till Andra världskriget fanns vid Stadtbibliothek i dåvarande Königsberg (nu Kaliningrad). Där katalogiserar August Seraphim stamböckerna i den allmänna handskriftskatalogen över sam-

[28] Jämför Schnabel (1995), s. XXV.

lingarna.[29] Stamböckerna erhåller dock ett eget kapitel[30] och ses sålunda som en separat del av handskriftssamlingarna. Katalogen innehåller blott övergripande katalogisering av stamböckerna och i denna anges (i förekommande fall):

1. Stambokens nummer i samlingen
2. Stambokens storlek
3. Det århundrade den stammar från
4. Hur många blad den omfattar
5. Stamboksägarens namn samt status/titel
6. Stambokens löptid
7. Litteraturangivelser rörande stamboken
8. Kort övergripande beskrivning av de i stamboken förekommande illustrationerna eller något karakteristiskt om tillskriftslämnarna i den (handlar det till exempel företrädelsevis om studenter eller präster)
9. Stambokens proveniens.

I samband att stamböcker inkluderades i allmänna handskriftskataloger, kunde olika svårigheter föreligga. I en och samma katalog kunde stamböcker nämligen katalogiseras på helt olika sätt. Så är fallet för katalogen över handskrifterna vid Herzloglichen Bibliothek i Wolfenbüttel.[31] Här följer två exempel ur den katalogen. I det första fallet, Johann Heinrich Heinzelius stambok, anges: signum, bladens material, storlek, antal blad, århundrade, illustrationer, stamboksägarens namn, löptid, proveniens och bokband. Ingen djupkatalogisering genomförs. På detta sätt förtecknas även de flesta andra stamböckerna i katalogen. En annan stambok, där en handskrift med böner och betraktelser även använts som stambok, beskrivs emellertid mer ingående. Här är, vid sidan av kategorierna som anges för Johann Heinrich Heinzelius stambok, tillskrifterna på de ursprungligen tomma sidorna i början av handskriften angivna med tillskriftslämnarens namn och årtalet för tillskriftens nedtecknande, alltså en form av enkel djupkatalogisering.

5.1.2. Ingående beskrivningar i prosaform

Flera av de ingående beskrivningarna av stambokssamlingar i prosaform som föreligger stammar från sent 1960- och tidigt 1970-tal. I det följande skall jag redogöra för några av dessa.

En flitig författare av dylika publikationer var Åke Davidsson. I Davidsson (1969) och Davidsson (1970), båda publikationerna är mycket snarlika, beskriver han ett femtontal av de stamböcker som finns vid Stifts- och landsbiblioteket i Linköping. Artiklarna börjar med en kortare inledning om stambooksskickets histo-

[29] Denna stambokssamling är synnerligen väldokumenterad, se ytterligare en katalog Bogun (1901, 1904, 1909), nedan.
[30] Se Seraphim (1909), s. 317–328.
[31] Jämför Milde (1981), s. 233.

ria samt om samlingen i Linköping. De beskrivningar av själva stamböckerna som sedan följer utgör på intet sätt några kataloger utan texten är som sagt i prosaform och tämligen ingående beskrivs stamboksägarnas biografi och de resor som dessa företog sig, ofta runtom i Europa, beskrivs utifrån de tillskrifter som de samlade på sig i sina stamböcker. Vissa av tillskrifterna beskrivs ingående med angivelse av ort och datum samt transkriprion av delar av tillskriften eller av dikter som förekommer i den. Här följer ett exempel ur Davidsson (1970):

> I en stambok en gång tillhörig Nicolaus Erici Hofstenius (död 1661) står följande att läsa på volymens första blad: ”Stambok för Nicolaus Erici Hofstenius, Kyrkoherde uti Arvika i Wermeland, och stamfader för Hofstenska Familien såsom Donation till Gymnasii Bibliotheket i Linköping, år 1799 af Samuel Strömerstedt, f. 1732 f. d. Collega Sch. Triv. Lincop.” Hofstenius blev student vid Uppsala universitet år 1632 och tillträdde kyrkoherdebefattningen i Arvika år 1654 efter att dessförinnan ha verkat som collega scholæ i Karlstad.
>
> Hans stambok (signum: B 83) innehåller 17 tillskrifter på latin, tyska, franska och hebreiska. De visar att han företagit en resa på kontinenten åren 1640–1641 men också att han medfört sitt album vid besök hos vänner i Göteborg och Karlstad. Större delen av utlandsvistelsen tillbringades i Rostock, där han studerade från hösten 1640 till i april året därpå. Besök gjordes också i Greifswald och Stralsund. De flesta tillskrifterna i stamboken är införda av studenter, framför allt vid Rostockuniversitetet, och bland dessa bidragsgivare finner man bl. a. svenskarna Carl Lithman och Jonas Lippius i Rostock, Anders Axelsson Kewenbrinck i Greifswald och Ericus Matthiæ (Roslagus) i Stralsund. (Davidsson 1970, s. 14)

I en annan av sina stambokspublikationer i prosaform (Davidsson 1971) beskriver Davidsson på ett liknande sätt ett femtontal stamböcker ur samlingen vid Göteborgs universitetsbibliotek.

En liknande publikation över tidiga stamböcker vid British Museum i London är Nickson (1970). Även här börjar publikationen med en kort introduktion till stambooksskicket innan stamböcker ur samlingen beskrivs. Huvuddelen av stamböckerna beskrivs inte lika ingående som hos Davidsson men beskrivningen av dem flätas in i beskrivningen av stambooksseden, så att beskrivningarna utgör ett slags exempel på hur bruket att föra stambok utvecklats över tid. Det förekommer dock även mer ingående beskrivningar av tillskrifter och ur vissa av dem transkriberas också dikter och textstycken.

Vello Helk beskrev i ett antal publikationer under 1970-talet stambokssamlingen vid Det Konglige Bibliotek i Köpenhamn. Bland annat dessa publikationer beskrivs av Fechner (1981, s. 8) som förebilder inom stamboksforskningen.[32] De fyra viktigaste av dessa publikationer publicerades i tidskriften *Fund og Forskning* mellan 1974 och 1980.[33] Av dessa behandlar Helk (1974) samlingens stamböcker från 1500-talet, Helk (1975/76) dem från första halvan av 1600-talet, Helk (1977/78) dem från tiden 1650–1750 och Helk (1979/80) slutligen dem från tiden 1751–1800. I dessa artiklar redogör Helk på ett sätt som inte alls är olikt Davidssons, eller för den delen Nicksons, för stambokssamlingen vid nämnda bibliotek.

[32] Se nedan kapitel 5.2.

[33] Dessa finns även samlade i en samlingsvolym från år 1980, Helk (1980).

Han inleder med en introduktion till stambooksseden och till den aktuella samlingen och behandlar sedan ett antal exemplar ur samlingen. Speciellt tre ting skiljer Helks redogörelser från de tidigare beskrivna. För det första redovisar han stamböckerna utifrån ägarens härkomst; dansk-norska stamböcker redovisas först, innan det redogörs för ”[u]denlandske stambøger” (Helk 1974, s. 29; Helk 1975/76, s. 61; Helk 1977/78, s. 49). I den sista artikeln (Helk 1979/80) finns denna geografiska uppdelning inte längre med. För det andra lyfter Helk fram utvecklingen av ”[s]prog och indhold” respektive ”[t]egninger og udstyr” i stambokssamlingen i separata avsnitt. Och för det tredje, och detta är det som gör Helks framställningar än viktigare än de tidigare nämnda, redovisar Helk i slutet av varje artikel en lista över de stamböcker från den aktuella perioden som finns i samlingen. I denna alfabetiskt ordnade lista uppförs (i förekommande fall) följande kategorier för varje stambok:[34]

1. Stambokens nummer (inom respektive tidsspann)[35]
2. Stamboksägarens namn
3. Korta biografiska notiser om stamboksägaren
4. Antalet tillskrifter
5. Stambokens löptid samt de viktigaste orter från vilka tillskrifterna stammar
6. Kort beskrivning av illustrationer och annat i stambokens inre (bland annat om en tryckt bok använts som stambok)
7. Något kort om stambokens proveniens, stambokens signum samt dess format (kvarto, 4°, eller oktav, 8°)
8. Eventuell litteratur där stamboken omnämns

Denna lista gör således att Helks publikationer är att betrakta som en typ av övergripande katalogisering av stamböckerna.[36]

Den sista stamboksbeskrivningen i prosaform som skall nämnas här rör stamböcker vid Skara stifts- och landsbibliotek. Här genomför Hans Sallander (1980) en genomgång av sju stamböcker ur beståndet där. Studien liknar till sitt upplägg mycket det som Davidsson (1969), Davidsson (1970) och Davidsson (1971) har. Skillnaderna består i att beskrivningarna är mer detaljerade och att Sallander nämner samtliga tillskrifter i stamböckerna. Dessutom behandlas stamböckerna i separata kapitel i stället för i löpande text efter varandra endast åtskiljda medelst

[34] Se Helk (1974), s. 36 för en kort beskrivning av kategorierna.
[35] Helk ger här stamböckerna nummer inom sina respektive tidsspann (1500-talet, första halvan av 1600-talet, 1650–1750 respektive 1751–1800); varje tidsspann börjar alltså med stambok nummer 1, 2, 3 o.s.v.
[36] I Helk (2001) för Helk med angivande av samma kategorier upp 879 stamböcker med ägare från Danmark, Norge, Island och Schleswig-Holstein eller vars ägare har vistats i dessa områden. Skillnaden mot Helks tidigare publikationer är att han nu även tar med stamböcker som finns vid andra institutioner än Det Konglige Bibliotek i Köpenhamn eller är i privat ägo.

ett stycke som hos Davidsson, vilket gör det lättare för läsaren att finna uppgifter om en viss stambok.

5.1.3. Tidiga renodlade stambokskataloger

I detta kapitel skall redogöras för de tidiga stambokskataloger (från 1900-talets första årtionden), som på ett mer ingående vis beskriver stamböcker och tillskrifterna i dem.

Den äldsta av dessa kataloger förtecknar stamböckerna vid universitetsbiblioteket i Königsberg. Dessa katalogiserades av Kurt Bogun i början av 1900-talet (Bogun 1901; Bogun 1904; Bogun 1909). Katalogen inleds med ett alfabetiskt register över stamboksägarna (inklusive, i förekommande fall, status/titel respektive födelseort) med angivelse av stambokens löptid (Bogun 1901, s. 3–7). Efter registret följer själva stambokskatalogen. I den övergripande katalogposten till varje stambok nämns, förutom stambokens nummer i katalogen/samlingen (som tilldelas dem till synes slumpmässigt), stamboksägarens namn samt eventuella, mycket knapphändiga uppgifter kring dennes biografi och härkomst. Sedan görs en djupkatalogisering varvid stambokens tillskrifter listas alfabetiskt efter tillskriftslämnarens efternamn. Det som härvid anges är:

1. Tillskriftslämnarens namn och (i förekommande fall) dennes titel eller status
2. Orten för tillskriftens nedtecknande
3. Sidangivelseen för tillskriftens plats i stamboken

Eventuella illustrationer i stamböckerna redovisas emellertid överhuvudtaget inte.

I en annan katalog som började komma ut år 1901 förtecknar Georg von Obernitz vissa av namnen i stamböckerna vid det dåvarande Großherzogliche Bibliothek i Weimar (von Obernitz 1901; von Obernitz 1904). von Obernitz katalogiserar blott sådana tillskrifter som nedtecknats av lärda, författare samt högrespektive lågadel.[37] Stamböckerna katalogiseras utifrån det nummer de har i samlingen. I katalogen upptas på övergripande nivå följande kategorier: stambokens löptid, stamboksägarens namn och en mycket knapphändig biografi över denne (i fall uppgifter härom kunnat finnas). Sedan uppförs tillskrifterna i bokstavsordning efter tillskriftslämnarens efternamn och sålunda icke i den ordning de förekommer i stamboken. Vid djupkatalogiseringen redovisas:

1. Tillskriftslämnarens namn samt stundom kort information om dennes titel/status
2. Tillskriftslämanrens härkomst
3. Platsen för tillskriftens nedtecknande (ort eller land)[38]

[37] Jämför publikationens titel, von Obernitz (1901), s. 285.
[38] Detta görs endast i förekommande fall, vilket är mycket sällsynt.

4. Sidan i stamboken där tillskriften återfinns
5. Huruvida tillskriften innehåller ett heraldiskt vapen, vilket markeras medelst ett ”W” respektive ”–”.

Vissa av illustrationerna i stamböckerna nämns i katalogen, speciellt dräktbilder. Dessa uppförs separat efter redovisningen av tillskrifterna i stamboken. I den första delen av katalogen, von Obernitz (1901), redovisas uppgifterna i form av en tydligt strukturerad tabell, medan uppgifterna i den senare delen av katalogen von Obernitz (1904) redovisas i löptext, vilket försämrar användarvänligheten.

I en tredje av dessa tidiga stambokskataloger katalogiserar A. Wilhelm Kiesling år 1911 stamböckerna vid Königliches Kunstgewerbe-Museum i Berlin, samt två ytterligare stamböcker som befann sig i privat ägo. Kiesling (1911, s. 160) menar att det vore bra om man vid stambokskatalogisering toge med namnen på alla tillskriftlämnare i stamböckerna och inte såsom i hans tycke dittills varit standard att endast ta med adliga eller ”kända” tillskriftslämnares namn i förteckningarna. Han uppmanar således till att upphöra med den styvmoderliga behandlingen av borgerliga tillskriftslämnares tillskrifter och till att även börja redovisa dessa vid katalogiseringen (Kiesling 1911, s. 161). Kieslings katalog är så uppbyggd att han först gör en översiktlig genomgång av samtliga stamböcker (en övergripande katalogisering). Här ger han stamboken först ett nummer, nämner sedan vem som fört stamboken och säger i förekommande fall något kort om dennes härkomst. Sedan nämns några orter från vilka tillskrifter finns i stamboken samt stambokens löptid. Därefter görs en kort beskrivning av stambokens inre. Antalet bilder respektive porträtt uppförs och ibland ges också en mer ingående beskrivning av bildmaterialet. Understundom transkriberas enstaka tillskrifter och kända tillskriftslämnare nämns ibland. I något falls ges på slutet en kortbiografi över stamboksägaren. Katalogiseringen och vilka uppgifter som anges för de olika stamböckerna är dock på intet sätt enhetligt. Efter genomgången av stamböckerna följer ett alfabetiskt register över samtliga tillskriftslämnare i dessa. Detta kan sägas utgöra en typ av bladkatalog. I detta register uppförs för varje tillskrift (i förekommande fall):

1. Tillskriftslämnarens namn
2. Kort biografisk information om denne (till exempel härkomst och/eller titel/status)
3. Ort och datum för tillskriftens nedtecknande
4. Hänvisning till den stambok där tillskriften återfinns[39]

Stamböckerna vid universitetsbiblioteket i Jena katalogiserades under första halvan av 1910-talet av Franz Meyer – detta utgör den fjärde tidiga stambokskatalo-

[39] Om stamboken är folierad eller paginerad anges även sidnumret, jämför Kiesling (1911), s. 168.

gen.[40] På grund av ”omständigheterna i tiden” runt år 1915 kunde katalogen dock ges ut först i början av 1920-talet (Meyer 1920, s. 82). Katalogen är så uppbyggd att man först finner ett alfabetiskt register över stamboksägarna (i förekommande fall med en mycket knapphändig information om deras härkomst och/eller titel/status), sedan följer ett kronologiskt register över stamboksägarna. Stamböckerna har också numrerats kronologiskt. Efter dessa båda register följer katalogen över stamböckerna. Den äldsta stamboken redovisas först. Katalogposterna till stamboken är så uppbyggda att stambokens nummer i samlingen anges först, sedan följer namnet på dess ägare (och i förekommande fall samma korta biografiska information som återgavs i registret). Sedan återfinns en kort redogörelse för stambokens yttre och inre, denna beskrivning inkluderar bland annat stambokens mått samt förekomst av till exempel illustrationer och eventuella register över tillskriftslämnarna. Därpå följer, i den ordning som de förekommer i den fysiska stamboken, en djupkatalogisering av tillskrifterna. Härvid anges (i förekommande fall):

1. Sidan i stamboken där tillskriften återfinns
2. Tillskriftslämnarens namn
3. I tillskriften nedtecknad biografisk information
4. Ort och datum för tillskriftens nedtecknande

Eventuella illustrationer beskrivs på den plats de förekommer i originalet, dvs. mitt bland tillskrifterna. Bilder ges en kort beskrivning, beträffande heraldiska vapen nämns blott deras förekomst.[41]

5.1.4. Sammanfattning: Kategorier i äldre stambokskataloger

I detta kapitel sammanfattas de kategorier som förekom i äldre stambokskataloger och beskrivningar av stamböcker.[42] Beträffande den övergripande katalogiseringen redogörs för kategorierna: stambokens nummer i den aktuella samlingen, dess signum, stamboksägarens namn samt angivande av dennes härkomst och titel/status, stambokens löptid och vilket århundrade den stammar ifrån, dess omfång och storlek, bokband samt proveniens, bladens material, litteratur som finns rörande stamboken i fråga, orter för tillskrifternas i stamboken nedtecknande, annat textinnehåll i stamboken vid sidan av tillskrifter, transkription av enstaka tillskrifter, omnämnande av vissa av tillskriftslämnarna, olika typer av tillskriftslämnare samt en kort beskrivning av illustrationer som förekommer i stamböckerna.

[40] Se Meyer (1920), Meyer (1921) och Meyer (1922).
[41] Såvitt mig bekant är blott de elva första stamböckerna i samlingen katalogiserade, sedan upphör bidragen till katalogen i *Vierteljahrschrift für Wappen-, Siegel- u. Familienkunde*, jämför Meyer (1922), s. 48.
[42] Denna sammanfattning har inte till syfte att detaljerat redogöra för exakt vilken kategori som förekommer i vilken katalog (detta har redovisats ovan), utan bara att kort sammanfatta vilka kategorier som överhuvudtaget finns med i äldre tiders stambokskataloger och beskrivningar av stamböcker.

Vad beträffar djupkatalogiseringen finns följande kategorier med i de äldre katalogerna från tidigt 1900-tal, som är de enda som har med detta:

1. Sidan i stamboken där tillskriften återfinns
2. Tillskriftslämnarens namn
3. Ort och datum för tillskriftens nedtecknande
4. Kort biografisk information om tillskriftslämnaren, främst rörande status/titel och härkomst
5. Markering för eller kortbeskrivning av illustrationer (inklusive heraldiska vapen)

Vi har nu sett exempel på det sätt på vilket stamböcker kunde beskrivas fram till år 1980. I det följande kommer jag att redogöra för tankar om stambokskatalogisering under 1970-talet, den period då man på allvar började reflektera över detta ämne.

5.2. Tankar om stambokskatalogisering under 1970-talet

1973 utkom för första gången *Richtlinien Handschriftenkatalogisierung* från DFG. I dessa riktlinjer skrivs på följande vis om katalogisering av stamböcker:

> Stammbücher. Summarische Beschreibung mit Aufzählung der Orte und Angabe der Zeitspanne (erste und letzte Eintragung), u.U. Heraushebung bedeutender Namen und Eintragungen. Sämtliche Namen im Register mit Eintragungsort und Datum.[43] (*Richtlinien Handschriftenkatalogisierung* [1]1973, s. 14)[44]

1978 hölls ett viktigt internationellt möte om stamböcker på Herzog August Bibliothek i Wolfenbüttel. Vid detta möte diskuterades icke blott stamboken ur olika vetenskapliga perspektiv utan ävenledes frågor rörande katalogisering av stambokssamlingar och man kunde konstatera att man bara befann sig i början av processen att beforska men också katalogisera stamboksgenren (Fechner 1981, s. 7). Vid mötet betonades att Vello Helks stamboksforskning och beskrivningarna av stamböckerna vid Det Konglige Bibliotek i Köpenhamn blivit stilbildande.[45] I

[43] ”Stamböcker. Summarisk beskrivning med en uppräkning av orter och datum samt en angivelse av tidsspannet (första och sista tillskriften), i förekommande fall kan betydande namn eller tillskrifter framhävas. Samtliga namn upptas i registret med nedteckningsort och datum.” Översättning D.S.

[44] Se även Milde (1981), s. 234. Texten återfinns nästan identisk även i senare upplagor av *Richtlinien Handschriftenkatalogisierung*. I den tredje upplagan från år 1983 relativeras uttalandet om att samtliga namn skall upptas i registret, detta skall blott göras vid en ingående katalogisering av stamböcker: ”Bei einer Intensiverschließung werden sämtliche Namen mit Eintragungsort und Datum ins Register aufgenommen” (*Richtlinien Handschriftenkatalogisierung* ([3]1983), s. 33. Denna förändrade skrivning återfinns även i de följande båda upplagorna från 1985 och 1992.

[45] En smula besynnerligt är det att de tidiga renodlade stambokskatalogerna som ju också katalogiserar stamböcker övergripande och även på bladnivå inte nämns. Kanske kände Fechner inte till dem.

dessa beskriver Helk ju stamböckerna utifrån olika kategorier[46] även om han inte för reflekterande resonemang över de kategorier han uppför. Fechner (1981, s. 8) lyfter även speciellt fram Helk (1978) som viktig. Den uppsatsen innehåller bland annat en detaljerad redogörelse för innehållet i olika stambokstillskrifter rörande den tyske diktaren Martin Opitz. Liknande bidrag – och sådana som i löptext i beskrivande form behandlar olika stamböcker i olika samlingar – fanns som vi sett redan tidigare.[47]

I konferensvolymen från det nämnda internationella stamboksmötet 1978 konstaterar Milde att litet hittills hade gjorts för att registrera var stambokssamlingar finns (Milde 1981, s. 231). Inte heller vad gäller beskrivningen av stamböcker fanns mycket gjort, ett undantag är Vello Helks arbeten om stamböckerna på Kungliga biblioteket i Köpenhamn (Milde 1981, s. 232). Det förelåg sålunda ett stort behov av att få igång projekt för stambokskatalogisering vid olika kulturarvsinstitutioner.

Enligt Milde (1981, s. 233) fanns det år 1978 två uppfattningar om hur man skulle katalogisera stamböcker. Antingen skulle man göra det utförligt eller kortfattat, ibland t.o.m. extremt kortfattat. Ett exempel för den utförliga katalogiseringen finns i katalogen över blankenburgerhandskrifterna i Wolfenbüttel. Här anges signum, material, antal blad, århundrade, storlek, löptid och bokband, uppgifter om stamboksägaren, illustrationer och proveniens; dessutom anges alla tillskriftslämnare sorterade efter efternamn (eller landsnamn vid furstliga personer och kungligheter). Samtliga namn återfinns även alfabetiskt i registret (Milde 1981, s. 233).

En beskrivning av ett mer kortfattat sätt att katalogisera stamböcker stämmer mer överens med det som angavs i de ovan citerade *Richtlinien Handschriftenkatalogisierung*. Detta betyder att tillskriftlämnaren blott uppträder i registret men inte i själva beskrivningen av stamboken i katalogen. På så sätt kan man inte utläsa av själva beskrivningen vem som lämnat en tillskrift i stamboken. Milde (1981, s. 234) tar upp ett exempel på en sådan katalogisering från Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg. Här anges bara att den aktuella stamboken innehåller 22 tillskrifter från Hamburg och Lübeck från åren 1639–1651.[48] Något kortfattat om själva handskriften nämns, men tillskriftslämnarna återfinns blott i katalogens alfabetiska register, där man själv måste söka upp dem med stor möda (Milde 1981, s. 234).

Ett exempel på en extrem kortfattad katalogisering av stamböcker återfinns i kompletteringsbandet till handskriftskatalogen för Niedersächsische Staats- und Landesbibliothek i Göttingen från 1968. Här nämns stamböckerna inte alls i katalogen utan dyker bara upp i ett specialregister med titeln ”Stammbücher”. Där

[46] Se ovan kapitel 5.1.2.
[47] Se kapitel 5.1.2. ovan.
[48] Tillskrifterna har på kortlappar förts in i bibliotekets katalog över autografer Milde (1981), s. 234.

omnämns stamböckerna på en halv rad vardera. Blott stamboksägarens namn, löptiden och signum anges. Ingen tillskriftslämnare nämns i registret. Som orsak till detta mycket kortfattade katalogiserande av stamböckerna anges att ”die namentliche Aufzählung aller Eintragungen den Druck übermäßig belasten würde”[49] och att ”eine Auswahl einiger Namen stets subjektiv bleibt”[50] (Fischer 1968, s. IX). Därmed bryts med sättet på vilket man i de äldre katalogerna över handskrifterna i Göttingen beskriver stamböcker. Där beskrivs stamböckerna utförligt och något om tillskrifterna nämns, om än blott de viktigaste (Milde 1981, s. 234 f).

Det här var alltså några exempel på hur stamböcker hade katalogiserats innan diskussionerna om ämnet kom igång i samband med den internationella stambokskonferensen 1978. I nästa kapitel kommer att redogöras för stambokskataloger från 1980-talet som har ett annat upplägg än de jag undersöker i föreliggande studie.

5.3. Stambokskataloger från 1980-talet med annat upplägg än de i studien undersökta

I detta kapitel kommer jag att kort behandla stambokskataloger från 1980-talet som har ett annat upplägg (och mål) än de kataloger som undersöks i min uppsats.[51] Katalogisering som gjorts av enskilda stamböcker eller delar av samlingar behandlas inte här. Det skulle vara omöjligt att ta upp dem alla även om det kanske skulle ha kunnat vara intressant då sådana publikationer i lägre eller högre utsträckning ofta förfar annorlunda än de kataloger som tas upp i föreliggande studie vad gäller de kategorier som tas upp vid stambokskatalogiseringen.[52]

Goldmann (1981) katalogiserar 1 715 stamböcker som har sitt ursprung i området kring Altdorf och Nürnberg i sydöstra Tyskland. Det handlar om en ”Katalog von verkürzten Beschreibungen der Stammbücher” (Goldmann 1981, s. XVII). Goldmann katalogiserar stamböckerna sålunda endast kortfattat – i bokstavsordning – och går inte in särdeles mycket på detaljer eller tillskrifter i dem. Katalogen behandlar stamböcker som ligger vid 28 olika institutioner runtom i Tyskland och i övriga Europa samt stamböcker ur 15 privatsamlares bibliotek. Varje stambok ges ett nummer och sedan uppförs för varje stambok stamboksägarens namn samt några mycket korta biografiska notiser kring denne, sedan besk-

[49] ”En lista på alla tillskrifter skulle överbelasta den tryckta katalogen”, översättning D.S.
[50] ”Ett urval av vissa namn vore subjektivt”, översättning D.S.
[51] Till skillnad från Böhme m.fl. (2001), Domka (2007) och Gröpke (2014) tar de i detta kapitel behandlade verken i stort sett inte upp några teoretiska tankar kring stambokskatalogisering utan de presenterar resultatet av praktisk stambokskatalogisering.
[52] Som exempel på detta kan Bosmas (1989) katalogisering av Hermann Prickners stambok och Hennings (1989) mycket övergripande katalogisering av några utvalda 1500-talsstamböcker nämnas.

rivs hur många tillskrifter stamboken innehåller samt vilka orter de nedtecknats i. Löptiden anges samt huruvida stamboken innehåller några bilder eller heraldiska vapen (ej närmare beskrivna, men antalet anges) eller anteckningar eller annat textinnehåll (till exempel ägarnotiser) som inte utgör tillskrifter eller om ett tryckt verk använts som stambok. Litteratur rörande stamboken nämns. Ibland nämns framträdande tillskriftslämnare eller konstnärer som bidragit med illustrationer i stamböckerna vid namn. Stambokens format (till exempel kvarto eller oktav) nämns. Slutligen anges i vilken stad stamboken återfinns samt, i förekommande fall (då det inte rör sig om stamböcker i privatsamlingar), vid vilken institution och stambokens signum.

En än mer omfattande katalog är Wolfgang Kloses verk *Corpus Alborum Amicorum* (CAAC) från år 1988. CAAC har som föresats att förteckna alla bevarade stamböcker i världen som har en löptid som börjar på 1500-talet. Katalogen tar upp 1 535 exemplar och Klose gjorde parallellt med den tryckta katalogen även en databas som vid tiden för katalogens publicering fanns vid Kernforschungszentrum Karlsruhe. Klose påstår sig i databasen förteckna uppgifter om 37 olika kategorier (jag kan av utrymmesskäl inte gå in på alla här), av dessa redovisas dock endast några i den tryckta katalogen (Klose 1988, s. XX). Vilka kategorier som uppförs vid den övergripande katalogiseringen i den tryckta katalogen varierar mellan stamböckerna, men de vanligast förekommande är:

1. CAAC-kod (den kod som stambokens förses med för att hänvisningar skall kunna göras till den i CAAC)
2. Stambokens löptid
3. Stamboksägarens namn
4. Allmän beskrivning av stamboken: antal blad, storlek, bokband samt inre beskrivning
5. I förekommande fall om ett tryck använts och bibliografiska uppgifter rörande detta
6. Tillskrifternas språk, antal och från hur många orter de stammar (orterna listas), antalet heraldiska vapen respektive övriga illustrationer
7. Eventuellt förekommande litteratur som behandlar stamboken
8. Bevarandeinstitution

Klose genomför en detaljerad redovisning av samtliga tillskrifter från tiden fram till år 1573 i de 300 stamböckerna som har en löptid som börjar senast det året (Klose 1988, s. XIXf.). I denna redovisning påstår sig Klose (1988, s. XXI) i databasen medtaga:

1. CAAC-kod
2. Sidan i stamboken som tillskriften förekommer på
3. Tillskriftslämnarens namn samt härkomst
4. Datumet och orten för tillskriftens nedtecknande

5. Tillskriftens språk
6. Utsmyckning (illustrationer m.m.)
7. Tillskriftens tema (”Art der Eintragung”)
8. Övriga kommentarer rörande tillskriften

De av dessa kategorier som kommer till uttryck i den tryckta katalogen (i olika typer av register och inte förtecknat per stambok) är: tillskriftslämnarnas namn, året för tillskriftens nedtecknande, CAAC-kod, tillskriftslämnarnas härkomst samt teman som behandlas i tillskrifterna (med detta menas ofta de författare som citeras i tillskrifterna).

Schnabel (1995, s. XXV f) och Schnabel (2011, s. 431) säger om CAAC att den utgör ett lovvärt försök att katalogisera och förteckna 1500-talsstamböcker (och i viss mån djupkatalogisera tillskrifterna fram till år 1573), men att den på grund av sin utformning är svårhanterad för användaren.

5.4. Databaser över stamböcker och tillskrifter

Det finns två databaser över stamböcker och tillskrifter som har en delvis annan funktion än de kataloger som undersöks i föreliggande studie men som ändå är av vikt att nämna i detta sammanhang. Det handlar om *Repertorium Alborum Amicorum* (RAA) och *Inscriptiones Alborum Amicorum* (IAA).

RAA drivs av Werner W. Schnabel vid universitetet i Erlangen-Nürnberg (Tyskland). RAA sammanför information om stamböcker genom att gå igenom kataloger, litteratur om stamböcker och onlineresurser över stamböcker och upp-för denna i en databas som är sökbar på Internet. RAA länkar även till de källor den använder sig av och på så sätt kan man via RAA komma åt till exempel onlinekataloger över stamböcker (Schnabel 2011, s. 432 f).[53] Den information som sammanförs presenteras i katalogposter över stamböcker och tillskrifter.

På övergripande nivå för stamböckerna anges i RAA följande kategorier: stamboksägarens namn, stambokens löptid, orter i vilka tillskrifter i stamboken nedtecknats, var (vid vilken institution) stamboken i fråga finns, dess signatur, samt i förekommande fall stamboksägarens härkomst, status och/eller yrke, litteratur rörande stamboken i fråga, stambokens proveniens, övriga kommentarer om den samt eventuella länkar till katalogposten över stamboken och digitala bilder av den.

I bladkatalogen över de enskilda tillskrifterna som upptas i RAA anges följande kategorier: konstruerad titel på stamboken i vilken tillskriften förekommer,

[53] Se Repertorium Alborum Amicorums webbsida > Inhalt > Was will das RAA – Repertorium Alborum Amicorum? [2017-05-14].

tillskriftens nummer bland tillskrifterna, stamboksägarens namn, i förekommande fall orten och datumet för tillskrifttens nedtecknande, tillskriftslämnarens namn såsom det förekommer i originalet, tillskriftslämnarens namn i auktoriserad form samt i förekommande fall dennes levnadstid, yrke och status, tillskriftens språk, eventuella citerade författare, övriga kommentarer rörande tillskriften, var (vid vilken institution) stamboken som innehåller tillskriften finns, sidan i stamboken som tillskriften förekommer på, källan där ”originalkatalogposten” finns. RAA är som sagt en sammanställning av andra kataloger och texter rörande stamböcker och således är det inte fråga om en självständig katalog och av den anledningen har den inte tagits med i föreliggande undersökning.

Den andra databasen, IAA, drivs av Miklós Latzkovits vid universitetet i Szeged (Ungern). IAA förtecknar bara tillskrifter som har koppling till Ungern (Schnabel 2011, s. 434) och den bygger, precis som RAA, på uppgifter från andra kataloger. En annan anledning som gör att IAA inte har tagits med i föreliggande undersökning är att den endast genomför en djupkatalogisering. Övergripande katalogisering av stamböcker genomförs ej. Däremot är djupkatalogiseringen av tillskrifterna mycket noggrann och innehåller både transkriptioner av tillskrifterna och digitala bilder på dem (Schnabel 2011, s. 433).

De kategorier som tas upp i IAA:s bladkatalog är:[54] stamboksägarens namn, tillskriftslämnarens namn (både som det förekommer i originalet och auktoriserad form), datumet och orten för tillskriftens nedtecknande, uppgifter rörande eventuella illustrationer i tillskriften, tillskriftens språk, övriga eventuella kommentarer/anteckningar i tillskriften, mycket ingående beskrivning av tillskriftens text, citerad författare i förekommande fall, samt transkription av hela tillskriften, var (vid vilken institution) stamboken som innehåller tillskriften finns, stambokens signatur, sidan i stamboken som tillskriften förekommer på, eventuell litteratur som behandlar stamboken i fråga, stamboksägaren eller tillskriftslämnaren, angivelse om huruvida ett tryck använts som stambok, kortfattade kommentarer till stamboken som tillskriften ingår i samt en digital bild på tillskriften. I nästa kapitel följer uppsatsens undersökningsdel.

[54] Se Inscriptiones Alborum Amicorums webbsida > Über die Datenbank [2017-05-07].

6. Undersökning

Detta kapitel utgör studiens resultatdel. Här kommer först en kort sammanfattning av de kategorier som tas upp i äldre kataloger att ges, sedan kommer de tre artiklarna som behandlar stambokskatalogisering att undersökas och deras förslag på kategorier vid katalogisering av stamböcker att jämföras med varandra. Därefter kommer de tryckta och digitala stambokskatalogerna att undersökas utifrån hur de använder sig av kategorier vid katalogiseringen.[55] Slutligen jämförs bruket av kategorier i stambokskatalogerna sinsemellan och med de förslag som framförs i artiklarna.

6.1. Artiklarna rörande stambokskatalogisering

Här kommer jag att presentera tankarna om stambokskatalogisering och förslag på kategorier vid katalogisering av stamböcker, vilka framförs i de tre artiklarna Mey (1981), Milde (1981) och Henning (1991). Att jag väljer att redogöra kort för de övriga resonemangen i artiklarna som inte direkt berör kategorierna till stambokskatalogiseringen beror på att dessa kan vara viktiga att känna till för att kunna förstå resonemangen kring förslagen på kategorier.

6.1.1. Mey (1981)

Det är redan från början viktigt att påpeka att Mey, när han skrev sin artikel, explicit föreställde sig en kortkatalog som ett första stadium, vilken sedan kunde utvecklas till en tryckt katalog. Han framför i sin artikel också konkreta förslag på hur man kan förfara rent praktiskt vid stambokskatalogisering i en kortkatalog (Mey 1981, s. 230). På dessa aspekter kan jag dock inte gå in här, då de faller utanför ramen för denna uppsats, som behandlar tryckta och digitala kataloger och framför allt kategorierna i katalogposterna.

[55] Här är det viktigt att påpeka att samtliga kategorier som jag anger förekommer i de olika stambokskatalogerna inte nödvändigtvis förekommer i posterna till samtliga stamböcker i den aktuella katalogen utan kategorierna tas i katalogerna blott upp i förekommande fall (har t.ex. ingen tryckt bok använts som stambok i ett visst fall, faller den kategorin då bort i beskrivningen av den stamboken). Det är omöjligt att inom ramen för föreliggande arbete heltäckande beskriva denna variation.

Artikeln tar främst upp aspekter som berör djupkatalogisering av stamböcker. Mey (1981, s. 227) påpekar att det är viktigt att man, när man betänker formen för katalogisering av stamböcker, tar hänsyn till det man känner till om den enskilda tillskriftslämnaren och vad denne efterlämnat för skrivna texter i stamboken. Enligt Mey (1981, s. 227) låter sig den katalogiseringspraxis som gäller för katalogisering av medeltida handskrifter inte överföras på stambokskatalogisering, eftersom tillskrifterna i en stambok utgör äkta autografer, på samma sätt som ett brev eller en handskriven notis, och gör stamboken som genre till något unikt och detta förhållande måste komma till uttryck i katalogposten. Då man, enligt Mey, fram tills hans artikel skrevs, mestadels haft praxis för katalogisering av medeltida handskrifter som utgångspunkt vid stambokskatalogisering måste man fråga sig huruvida den stambokskatalogisering som dittills hade genomförts kan uppfylla de krav på mer ingående beskrivning av de enskilda tillskrifterna i stamboken, vilka Mey framför (1981, s. 227 f). Man har alltså tidigare oftast uppfört stamböckerna i allmänna kataloger över en viss institutions handskrifter (utan att särskilja dem). De har då placerats utifrån sin ägares namn. Vid detta förfarande tas dock inte hänsyn till de olika tillskriftslämnarna. Ibland förs deras namn upp i olika register, inte mer. De närmare detaljerna om de olika tillskrifterna redovisas dock ej och kan således inte utläsas av dessa kataloger, varför originalen alltid måste konsulteras om man är intresserad av dessa uppgifter (Mey 1981, s. 228).

För (djup)katalogisering av stamböcker borde man, enligt Mey (1981, s. 228), fastslå ett antal kategorier som skall finnas med för att man skall få en enhetlig informationsstandard för materialtypen. Mey (1981, s. 228) föreslår följande kategorier (för katalogisering av enskilda tillskrifter):

1. Tillskriftslämnarens namn samt eventuella pseudonymer eller latiniserade namnformer
2. Födelse- och dödsår, titlar, yrke, platser där tillskriftslämnaren verkat/bostadsorter
3. Angivande av vilken stambok tillskriften ingår i (inklusive tillskriftens blad eller sida) och stambokens ägare
4. En kortfattad beskrivning av tillskriften, till exempel avskeds- eller vänskapshälsning, vid texter skrivna på vers även angivande av versmått och återgivande av första raden samt angivande av hur många strofer texten innehåller
5. Ort och datum för tillskriftens nedtecknande

Mey (1981, s. 228 f) anser att fullständighet vid angivande av uppgifter till punkterna 1 och 2 blott i så måtto skall eftersträvas, att man anger det som står att finna i allmänna och tillgängliga biografiska och bibliografiska uppslagsverk; sökande efter uppgifter som inte står att finna i dylika verk skall inte tillåtas fördröja katalogiserandet, ty ny information som tillkommer senare låter sig utan problem till-

fogas i efterhand.[56] Denna typ av förtecknande av stamboken bör dock naturligtvis inte utesluta övergripande katalogisering av stamboken. För övergripande katalogisering av stamboken föreslår Mey (1981, s. 230) följande kategorier:

1. Stamboksägarens namn samt biografiska data rörande denne
2. Kortfattad beskrivning av stambokens innehåll avseende texter och illustrationer
3. Ett fullständigt alfabetiskt register över tillskriftslämnarna

6.1.2. Milde (1981)

Vad gäller Mildes artikel är det viktigt att ha i åtanke att han tänkte sig att beskriva hur stamböcker skall katalogiseras i allmänna handskriftskataloger över handskrifter i ett biblioteks samlingar och inte hur specialkataloger som endast behandlar stambokssamlingar skulle utformas (Milde 1981, s. 232).[57] Detta tills trots är det inte möjligt att bortse från Mildes artikel när kategorier för katalogisering av stambokssamlingar undersöks.

Milde (1981, s. 235) anser att det gäller att finna en medelväg mellan det mest kortfattade och det utförligaste vad gäller katalogiseringen av stamböcker i allmänna handskriftskataloger. Det gäller att tänka på stamboksforskarna och deras önskemål och sedan överväga vilka önskemål som kan tas hänsyn till och vilka man måste avstå från att ta hänsyn till. Vad gäller övergripande stambokskatalogisering är de kategorier som enligt Milde (1981, s. 235) måste finnas med: signum, stamboksägarens namn, stambokens löptid (eller åtminstone århundrade). Biografiska uppgifter om stamboksägaren och hans yrke och titlar (om den informationen kan hittas lätt) skall i regel återges i ett personregister. Om det rör sig om ett tryck som använts som stambok anges författare, titel, tryckort och tryckår. Stambokens storlek, omfång, yttre kännetecken såsom bokband och även illustrationer bör återges. Proveniensen skall också anges om den är känd. Dessutom skall man ange antalet tillskrifter och orterna i alfabetisk ordning. Man kan också ange ”betydelsefulla” tillskrifter i beskrivningen i katalogen. Samtliga tillskriftslämnare skall dock endast återges i det alfabetiska registret och då med namn, plats och år för nedtecknandet, stambokens signum och angivelse av bladet, där tillskriften förekommer. Det vore också tänkbart att ange samtliga tillskriftslämnare redan i beskrivningen av stamboken i katalogen vid sidan av i registret. Om så görs, görs det i alfabetisk ordning. Dock måste man avstå från att ange citat, deviser och motton. Litteratur rörande stamboken skall bara anges om den är ”av betydelse”

[56] Här blir det tydligt att Mey tänker sig en kortkatalog som kan kompletteras vid ett senare tillfälle och ej en tryckt katalog.

[57] Detta berodde säkerligen dels på att det var på detta sätt stamböcker mestadels behandlats genom tiderna och dels på den tyngd som DFG:s riktlinjer för katalogisering av handskrifter hade. Där ingick ju ett kapitel om stambokskatalogisering inom ramen för katalogisering av handskriftssamlingar generellt.

(Milde 1981, s. 235). Följande schema bör enligt Milde (1981, s. 236) således användas vid stambokskatalogisering i allmänna handskriftskataloger:

1. Signum
   Konstruerad titel av typen ”N.N.:s stambok”
2. Omfång, storlek (i cm), löptid
3. Beskrivning av stambokens kännetecken (bokband, illustrationer osv.)
4. Proveniens
5. Antalet tillskrifter och en uppräkning av orterna för tillskrifternas nedtecknande i alfabetisk ordning. I förekommande fall nämnande av ”betydelsefulla” tillskrifter och tillskriftslämnare. Samtliga namn anges i registret med plats och år för tillskriften, stambokens signum och angivelse av bladet, där tillskriften förekommer

Dessa fem punkter är alltså det som Milde för fram som viktiga kategorier vid stambokskatalogisering.

6.1.3. Henning (1991)

Henning menar att stamboken på grund av sitt innehåll och sina detaljer bör ställas nära brev, dagböcker och memoarer (Henning 1991, s. 296). Han utarbetar sina katalogiseringsprinciper, som gäller övergripande katalogisering, utifrån att den stora stamboksamlingen i Weimar måste katalogiseras. Enligt Henning (1991, s. 300) skall stambokskatalogisering huvudsakligen bygga på katalogiseringspraxis för medeltida codices och katalogiseringsregler för tryckta böcker. Han anger inga särskilda skäl härför. Det finns ändå en rad kategorier som särskilt måste beaktas vid stambokskatalogisering (Henning 1991, s. 300 f):

1. Om ägaren
   Ägarens namn skall i möjligaste mån tas reda på. Här skall man utgå från stamboken själv. Vidare är också levnadstiden, födelse- och dödsort, huvudsakligt yrke, nätverk (familj/kontakter). Till denna grundläggande information hör också stambokens löptid.
2. Omfång, format
   Bladantal (med angivande av eventuell blad- eller sidangivelse som finns i själva stamboken). Tomma blad skall medräknas. Formatet antas allmänt vara tväroktav, avvikningar därifrån anges, till exempel stående oktav eller kvarto. Eventuellt måste stambokens storlek anges.
3. Tillskriftslämnare
   Eftersom det knappast är möjligt att vid beskrivningen av boken återge alla tillskrifter med datum, skall de viktigaste, mest iögonfallande tillskrifterna anges (med datum). Vid dessa bör även tillskriftslämnarens levnadstid och yrke anges, såvida detta inte föreligger stora eller oövervinnerliga

svårigheter att ta reda på dessa uppgifter. Platserna för alla tillskrifters nedtecknande måste dock anges. Dessutom skall eventuella citat, hälsningsfraser, notiser om giftermål (speciellt vid notiser om att kvinnor bytt namn) samt notiser om dödsdatum (för tillskriftslämnaren) anges.

4. Utsmyckning
    a. Teckningar – med angivelse av konstnär med levnadsår, verksamhetsort, motiv och färgförhållanden osv.
    b. Stick – angivelse av tecknare och stickare samt motiv, i förekommande fall angivelse om tryckare/förläggare/serieuppgifter
    c. Heraldiska vapen, porträtt på personer (till dessa eventuella tecknare eller stickare)
    d. Övrig utsmyckning – till exempel hårlockar, handarbete, pressade blommor
    e. Yttre – viktigt är att ange huruvida stamboken utgörs av ett etui med lösa blad eller en bunden volym. Dessutom är det av intresse att ange vilken typ av bokband, dekor (utsmyckning på bokbandet) respektive detaljer på bokryggen som föreligger.

Dessutom är, menar Henning, ett register med samtliga i tillskrifterna förekommande namn och orter ett självklart inslag i en stambokskatalog. Att ett register över alla tillskriftslämnare finns är oumbärligt för vidare efterforskningar rörande stambokssamlingen som katalogiseras (Henning 1991, s. 301). Eftersom det fortfarande år 1991 enligt Henning (1991, s. 301) var viktigt att förklara begreppet stambok så kunde det vara av intresse att samla alla texter och textdetaljer i de stamböcker man bearbetar som kan hjälpa till att förtydliga detta fenomen och dess roll; det kan röra sig om till exempel verser och formler. Dessutom är det intressant att ange när man kan ta reda på vilka förlagor verser och illustrationer eller dylikt i stamböckerna har (Henning 1991, s. 301). Henning (1991, s. 301) tar sedan exempel på dylika vers- och bildsamlingar som man kan tänka sig att man som tillskriftslämnare hämtat inspiration från.

Efter att ha redogjort för de tankar som förs fram av Mey, Milde och Henning kommer jag i nästa kapitel att jämföra dem för att se vilka likheter och skillnader som föreligger mellan deras tankar kring kategorier för stambokskatalogisering.

6.1.4. Jämförelse mellan Mey, Milde och Henning

Efter att ha genomfört en noggrann läsning av de tre artiklarna, Mey (1981), Milde (1981) och Henning (1991), är det intressant att konstatera att ingen av dem vare sig nämner stambokskatalogerna från början av 1900-talet eller Vello Helks artiklar från 1974–1980 som presenterar (Helk 1974, s. 36) och använder kategorier för övergripande stambokskatalogisering. Ingen av artiklarna tar explicit utgångspunkt i de kategorier som tas upp i dessa verk. Vad gäller de äldre katalo-

gerna är det omöjligt att svara på huruvida det beror på att författarna ej kände till dem, men Vello Helks artiklar torde inom stambokskretsar under sent 1970-tal ha varit kända även om de är skrivna på danska. Efter att ha konstaterat detta är det nu dags att gå i på jämförelsen mellan de olika artiklarna. För tydlighetens skull kommer jag att redovisa resultaten av jämförelsen med hjälp av tabeller[58], innan resultaten diskuteras. Först jämförs vad artiklarna har att säga om katalogisering på övergripande nivå.

Alla tre artiklar tar upp kategorier på övergripande nivå, trots att Mey påpekar att fokus i hans artikel ligger på djupkatalogiseringen. I följande tabell redovisas översiktligt vilka kategorier som förs fram i de olika artiklarna:

Tabell 1. Översikt över kategorier för övergripande katalogisering i de undersökta artiklarna

	Mey (1981)	Milde (1981)	Henning (1991)
Stb:sägarens namn	x	x	x
Biografiska uppgifter om stb.ägaren	x	x	x
Övrig inre beskrivning (inklusive illustrationer)	x	x	x
Register över tillskriftslämnarna	x	x	x
Signum		x	x
Löptid		x	x
Storlek		x	x
Omfång		x	x
Orterna för tillskrifternas nedtecknande		x	x
Extra redovisning av vissa tillskrifter		x	x
Bokband		x	x
Antalet tillskrifter		x	
Tryckt bok		x	
Litteratur rörande stb		x	
Proveniens		x	
Format			x
	Mey (1981)	Milde (1981)	Henning (1991)

[58] I tabellerna i hela undersökningsdelen förkortas ordet stambok stb och ett x i en ruta i tabellen betyder att kategorin finns med i den aktuella artikeln/katalogen.

Som framgår av tabell 1 föreligger en stor överensstämmelse vad gäller kategorierna för övergripande katalogisering mellan Milde och Henning. På de skillnader som ändock föreligger kommer jag strax att gå in. Förklaringen till att Mey endast nämner fyra av kategorierna i tabell 1 är säkerligen att han i sin artikel fokuserar på kategorierna för djupkatalogiseringen.

Det som alla tre är överens om är att en övergripande katalogisering skall innehålla stamboksägarens namn, biografiska uppgifter om denne, ett register över tillskriftslämnarna samt en inre beskrivning av stamboken i fråga. Vad beträffar de biografiska uppgifterna så är Mey mycket knapphändig beträffande de uppgifter som skall anges och skriver kort att man skall ange ”stamboksägarens namn samt biografiska data rörande denne” (Mey 1981, s. 230), medan de båda andra mer ingående beskriver vilka data som skall anges. Milde nämner stamboksägarens levnadstid, yrke och titlar, medan Henning förutom levnadstid och yrke också nämner födelse- respektive dödsort och nätverk avseende familj och andra kontakter. Beträffande den inre beskrivningen av stamboken, som alla tre vill ha med, innefattar denna hos Mey (1981, s. 230) en ”kortfattad beskrivning av stambokens innehåll avseende texter och illustrationer”, medan Milde (1981, s. 235) talar om ”stambokens kännetecken” och explicit nämner illustrationer. Här är Henning (1991, s. 300) mest ingående och ger en noggrann beskrivning av vad som skall anges beträffande stambokens inre beskrivning: både teckningar, tryck, heraldiska vapen och övrig utsmyckning (punkterna 4a–d i hans lista). Samtliga tre är också eniga om att ett register över tillskriftslämnarna på något sätt skall finnas med vid övergripande stambokskatalogisering.

Milde och Henning för sedan upp i stort sett samma övriga kategorier, men Milde är den ende som anger att antalet tillskrifter i stamboken och stambokens proveniens måste redovisas samt som explicit nämner att bibliografiska uppgifter om tryckta böcker som använts som stamböcker skall uppföras. Hennings (1991, s. 300) uttalande om att ”stambokskatalogisering huvudsakligen [skall] bygga på […] katalogiseringsregler för tryckta böcker” kan inte tolkas som att han anser att uppgifter om tryckta böcker som använts som stamböcker skall anges utan han avser här snarare hur man skall katalogisera stamböcker generellt. Milde nämner som ende också att litteratur rörande stamboken kan tas med vid övergripande katalogisering, men bara om den är ”av betydelse” (Milde 1981, s. 235).

Vad gäller de kategorier där Milde och Henning är överens, kan nämnas att båda framhäver att ”’betydelsefulla’ tillskrifter och tillskriftslämnare” (Milde 1981, s. 236) respektive ”de viktigaste, mest iögonfallande tillskrifterna” (Henning 1991, s. 300) skall uppföras. Henning betonar här också att man för dessa tillskrifter skall ange tillskriftslämnarens levnadstid och yrke. En bokbandsbeskrivning är en annan kategori som skall finnas med. Milde nämner i det sammanhanget bara att bokbandet skall beskrivas, medan Henning går in litet närmare på vad det kan röra sig om för typ av beskrivning samt påpekar att det finns stam-

böcker som inte består av bundna volymer. Henning är den ende som nämner att stambokens format (till exempel kvarto eller oktav) skall anges.

I det följande fokuserar vi på vilka kategorier som de tre artiklarna anser skall tas med vid djupkatalogisering av stamböcker, en aspekt som framför allt behandlas av Mey. Här redovisas dessa kategorier överskådligt i en tabell:[59]

Tabell 2. Översikt över kategorier för djupkatalogisering i de undersökta artiklarna

	Mey (1981)	Milde (1981)	Henning (1991)
Tillskriftslämnarens namn	x	x	x*
Ort för tillskriften	x	x	x*
Datum för tillskriften	x	x	x*
Tillskriftslämnarens levnadstid	x		x*
Tillskriftslämnarens yrke	x		x*
Sida i stb	x	x	
Stb tillskriften ingår i	x	x	
Beskrivning av tillskriftens textinnehåll	x		x*
Tillskriftslämnarens titlar	x		
Tillskriftslämnarens bostads- och verksamhetsort	x		
Andra namnformer av tillskriftslämnarens namn	x		
	Mey (1981)	Milde (1981)	Henning (1991)

Det skall först och främst här nämnas att Henning visserligen nämner att ett register över alla i tillskrifterna förekommande personer och orter självklart tillhör en stambokskatalog. Han går dock inte alls in på vilka kategorier som skall upptas i ett sådant och därför har jag i ovanstående tabell valt att i kolumnen för Henning (1991) ta de kategorier i beaktande som han nämner för de tillskrifter som han beskriver som ”de viktigaste, mest iögonfallande tillskrifterna” (Henning 1991, s. 300) och som därför extra skall redovisas vid en övergripande stambokskatalogisering. Även Milde (1981, s. 235) är inne på att de enskilda tillskrifterna endast

[59] * betyder i denna tabell att uppgifterna inte ges för alla tillskriftslämnare, men för dem som redovisas extra inom ramen för den övergripande katalogiseringen.

skall redovisas i ett alfabetiskt register, men han framkastar även idén om att samtliga tillskriftslämnare kan redovisas i samband med beskrivningen av stamboken som helhet och nämner (till skillnad från Henning) explicit vilka kategorier som skall uppföras antingen i registret eller där, dvs. de kategorier som han tycker skall finnas med vid en djupkatalogisering av stamböcker.

Såväl Mey som Milde och Henning anser att tillskriftslämnarens namn, orten och datumet för tillskriftens nedtecknande skall anges vid djupkatalogisering av stamböcker. Mey och Henning är även överens om att tillskriftslämnarens levnadstid och yrke skall redovisas; något som inte nämns av Milde. Milde är däremot överens med Mey om att det skall framgå vilken stambok tillskriften ingår i – kallat stambokens signum av Milde, dess namn[60] av Mey – samt den sida i stamboken där tillskriften i fråga återfinns måste finnas med. Mey är sedan ensam om att fordra att tillskriftslämnarens titlar, dennes bostads- och verksamhetsort samt andra namnformer (latinska eller pseudonymer) redovisas. Han vill också att en kortfattad beskrivning av tillskriftens text ges och även Henning anser att citat och hälsningsfraser m.m. skall anges (i de viktiga tillskrifter som enligt honom överhuvudtaget skall djupkatalogiseras), medan Milde uttryckligen säger att man måste avstå från att ange citat, deviser och motton i tillskrifterna.

Som tydligt framgår av denna redogörelse är det uppenbart att Mey i sin artikel fokuserar på djupkatalogiseringen av stamböcker medan Milde och Henning snarare har sitt fokus på den övergripande katalogiseringen av stamböckerna. Men de tar alla tre upp aspekter av båda delarna av stambokskatalogseringen.

Intressant att notera är att Henning tycker att man – utan att ange skäl för det – vid stambokskatalogisering skall utgå från katalogiseringspraxis för medeltida handskrifter, medan Mey uttryckligen inte anser det vara en god idé, eftersom stamböcker har en unik uppbyggnad och karaktär med många egenhändiga nedskrifter som inte medeltida handskrifter har.

Slutligen kan också det anmärkningsvärda konstateras att Henning i sin tio år senare utkomna artikel varken anför Mey eller Milde som källa och därmed inte heller på något sätt anger deras tankar kring stambokskatalogisering som eventuell förebild för sina riktlinjer i ämnet. Detta blir ännu anmärkningsvärdare när man betänker att han övervarade det möte om stamböcker i Wolfenbüttel 1978 där dessa båda framförde sina tankar kring stambokskatalogisering och sålunda borde ha känt väl till att de båda andra artiklarna fanns. Efter denna jämförelse av hur Mey (1981), Milde (1981) och Henning (1991) behandlar de kategorier som skall finnas med vid stambokskatalogisering kommer jag nu att övergå till undersökningen av de tryckta och digitala stambokskatalogerna.

[60] Här avser Mey (1981), s. 228 namnet på stamboksägaren som beteckning på stamboken i stambokskatalogen.

6.2. Tryckta stambokskataloger

I detta och nästa kapitel kommer de kataloger som tidigare presenterats under material att undersökas avseende de kategorier de använder vid katalogiseringen av stamböckerna. Varje kapitel inleds av en kort översikt av hur katalogen som undersöks i det aktuella kapitlet är uppbyggd i sin helhet; detta för översiktlighetens skull. Först gås de tryckta katalogerna igenom.

6.2.1. Germanisches Nationalmuseum, Nürnberg

Katalogen över stambokssamlingen vid Germanisches Nationalmuseum i Nürnberg består av två band; båda banden har i grunden samma uppbyggnad, men vissa smärre skillnader föreligger. Det fösta bandet är uppbyggt på följande vis: Först återfinns en kort inledning som tar upp olika aspekter av stambokssamlingen – till exempel stamböckernas härkomst, vilka författare som citeras i dem, och illustrationer i stamböckerna – samt redogör för hur katalogposterna är uppbyggda. Sedan följer en litteraturförteckning över i katalogen citerad litteratur och därefter en förteckning över de katalogiserade stamböckerna utifrån deras signum. Sedan följer en förteckning över de stamboksblad som återges i Kurras (1987), som är att betrakta som ett komplement till katalogen, i vilket bilder ur stamböckerna presenteras. Härpå följer en förteckning över de tryckta verk som använts som stamböcker i samlingen. Därefter följer katalogposterna över stamböckerna, som vi skall fördjupa oss i strax. Efter katalogdelen följer fyra register: ”Personenregister”, ”Ortsregister”, ”Autorenregister” samt ”Ikonographisches Register”.

Band nummer två, Kurras (1994), är uppbyggd på samma sätt som det första bandet. Först återfinns en kort inledning, sedan en litteraturförteckning och en förteckning över de katalogiserade stamböckerna utifrån deras signum, sedan katalogen över stamböckerna. Därpå följer fem register: ”Personenregister”, ”Künstlerregister”, ”Autorenregister” ”Ortsregister”, samt ”Ikonographisches Register”. Skillnaderna mot Kurras (1988) är små. Förutom litteraturförteckningen förekommer alltså blott ytterligare en förteckning (inte tre som i Kurras 1988), nämligen förteckningen över de katalogiserade stamböckerna utifrån deras signum.[61] Till de fyra registren i band ett fogas ytterligare ett i band två, nämligen ett ”Künstlerregister”, dvs. ett register över konstnärer, som målat illustrationer i stamböckerna.[62]

Hur ser då katalogposterna i katalogen ut? Vilka kategorier tas upp? Katalogposterna till de enskilda stamböckerna beskrivs, som jag nämnt, i inledningen.[63]

[61] Att en förteckning över de tryckta verk som använts som stamböcker i samlingen saknas hänger sannolikt samman med att man under 1700-talet inte längre använda tryckta verk som stamböcker särdeles ofta, utan detta var ett fenomen som särskilt förekom i den tidiga stambokstraditionen, Raffel (2012), s. 159.
[62] I Kurras (1988) integrerades konstnärerna i personregistret och särskiljdes där genom ett ”(K)”.
[63] Jämför Kurras (1988), s. XII f.

Stamböckerna uppförs kronologiskt med den stamboken med den tidigast begynnande löptiden först. Katalogposterna är uppbyggda på följande vis, vilket förtydligas medelst en kopia av en katalogpost ur Kurras (1988): [64]

Bild 2: Katalogpost i Kurras (1988).

66 Hs 137496

Andreas Kramer

126 Bl · 9 × 15 · 1661–1666

75ᵛ–78ʳ mehrere Federzeichnungen, darunter Goldschmiede-Entwurfsskizzen wohl von Andreas Kramer, davon 75ᵛ und 78ʳ Engelsköpfchen mit Akeleypokal abgeb. Ausstellungskatalog (s. u.) Abb. 93, 111 und hinterer Umschlagdeckel; 91ʳ und 99ʳ Bleiskizzen; 125ʳ Vignette: Paar in Landschaft; 84ʳ Porträtstudie; 87ʳ kolorierte Federzeichnung mit Gold: David mit Kopf des Goliath Bbd. S. 67 · schwarzer Lederband, Vorderdeckel *A. K. 1661*„ 4 Bindebänder abgerissen.

P: Warnecke.

Boerner 1911 Nr. 135; Goldmann Nr. 333; Wenzel Jamnitzer und die Nürnberger Goldschmiedekunst 1500–1700 (Ausst.Kat. GNM 1985) S. 136f.

Andreas Kramer (Nürnberg Dezember 1636 – März 1685 Nürnberg)
Sohn des Nürnberger Granatschneiders Sebastian Kramer. 1650–1658 Lehre bei dem Nürnberger Goldschmied Hans Höger. 5.11. 1666 Meister als Goldarbeiter. 1676–1680 Geschworener des Goldschmiedehandwerks in Nürnberg.

Ausstellungskatalog (s. o.) S. 502.

9 Einträge Nürnberg (1661–1666):

1. *26ʳ* Jacob Pancraz Bruno, Nürnberg 1661 April 28 (Will 1, 145ff.); 2. *86ᵛ* Johann Paulus Hauer, 1661 Aug. 20; 3. *83ᵛ–84ʳ* Veit Engelhard Schröder, Nürnberg 1661, B; 4. *87ʳ* Andreas Huhl, 1663, B; 5. *105ᵛ* Joachim Trier, 1663; 6. *125ʳ* Lazarus Nustor, Nürnberg 1665 Dez. 11, B; 7. *96ᵛ–97ʳ* Stephan Zick, Nürnberg 1666 Febr. 25 (Thieme/Becker 36, 447); 8. *68ʳ* Hans Christoph Walther (DBI 4, 2145?); 9. *98ᵛ* Johann Reinhold Mühl.

Kurras (1988, s. 101)

Katalogposten innehåller först stambokens nummer i samlingen, eftersom dessa uppförs kronologiskt har den äldsta stamboken nummer 1. Att detta nummer anges nämns inte i beskrivningen av katalogposternas uppbyggnad i inledningen. Sedan följer stambokens signum och sedan, i mycket större stil, stamboksägarens namn. Härefter följer en angivelse av antalet blad som stamboken innehåller, stambokens storlek (höjden x bredden), samt stambokens löptid. Sedan beskrivs i förekommande fall om ett tryck använts som stambok samt oregelbundenheter i stambokens paginering respektive foliering samt huruvida blad avlägsnats ur stamboken vid ett senare tillfälle. Härefter återfinns en beskrivning av eventuella illustrationer i stamboken samt en beskrivning av bokbandet och information om stambokens proveniens samt i förekommande fall angivelse av litteratur som behandlar den aktuella stamboken.

Sedan följer det som Kurras (1988, s. XII) kallar för katalogpostens huvudavsnitt. Detta innefattar en kortbiografi över stamboksägaren (inklusive litteraturangivelser till denna biografi) samt en uppgift om antalet tillskrifter i stamboken och

[64] Katalogposterna i Kurras (1994) är uppbyggda på precis samma sätt.

dessutom en lista över orterna för tillskrifternas nedtecknande (med årtal). Härefter följer bladkatalogen som innehåller samtliga tillskrifter. Bladkatalogen innehåller följande kategorier:[65]

1. Tillskriftens nummer bland tillskrifterna
2. Sidan i stamboken som tillskriften förekommer på
3. Tillskriftslämnarens namn
4. Orten för tillskriftens nedtecknande*
5. Datumet för tillskriftens nedtecknande*
6. Citerad författare samt citatets språk*
7. Markering för illustration (W för ett heraldiskt vapen, B om tillskriften innehåller en bild)*

Alla tillskrifter innehåller naturligtvis inte samtliga dessa uppgifter. En katalogiserad tillskrift kan se ut på följande vis:
”98. *142^{v}–143^{r}* Eobald Brummer, Rostock 1587 April 13, Plautus, lat., W;” (Kurras 1988, s. 13).
Sist i de övergripande katalogposterna, efter bladkatalogen, återfinns en beskrivning av annat eventuellt textinnehåll i stamboken.

Vad gäller bladkatalogen kan poängteras att tillskrifterna inte katalogiseras i den ordning de förekommer i den fysiska stamboken utan att de sorteras kronologiskt. Odaterade tillskrifter placeras sist i uppräkningen och då i den ordning de förekommer i den fysiska stamboken.

6.2.2. Stadtbibliothek, Nürnberg

I katalogen över stambokssamlingen vid Stadtbibliothek i Nürnberg återfinns först två förord, sedan följer en omfattande inledning som tar upp bland annat avgränsningen av genren stambok samt en ingående beskrivning av stambokssamlingen i fråga samt hur den har kommit till biblioteket. Därnäst går Schnabel in på aspekter av hur man genom tiderna har arbetat med stambokskatalogisering. Därefter beskrivs mycket ingående hur katalogposterna är uppbyggda och vilket material som behandlas i katalogen. Här kan man bland annat utläsa att Schnabel väljer att behandla även rekonstruerade stamböcker (fragment av stamböcker) som består av utrivna sidor ur stamböcker. Han försöker sedan i möjligaste mån koppla dessa till de stamböcker de en gång funnits i.[66] Vad gäller den yttre beskrivningen av stamböckerna och även ordningsföljd i vilken tillskrifterna redovisas håller sig Schnabel i princip till den praxis som utarbetats av Lotte Kurras i samband med hennes katalogisering av stamböckerna vid Germanisches Nation-

[65] En * invid en kategori i en uppräkning av de kategorier som föreligger i djupkatalogisering betyder, i genomgången av samtliga kataloger som undersöks, att kategorin finns med ***i förekommande fall***.
[66] Jämför Schnabel (1995), s. XXIX.

almuseum i Nürnberg; han genomför dock vissa modifieringar och utvidgningar av den beskrivningen. Kurras skall hålla sig tämligen nära de riktlinjer för handskriftskatalogisering som utarbetats av Utskottet för handskriftskatalogisering vid DFG (Schnabel 1995, s. XXIX f). Härefter följer en närmare beskrivning av de fjorton register som följer sist i katalogen. Slutligen innehåller inledningen en förklarande text rörande de bilder som upptas på de 16 onumrerade sidorna med avbildningar av illustrationer i samlingens stamböcker.

Härefter följer i tur och ordning en litteraturförteckning (där både Mey (1981) och Milde (1981), men inte Henning (1991), finns med)[67] och en förteckning över använda förkortningar. Sedan följer en mycket praktisk schematisk översikt över hur katalogposterna är uppbyggda. Härpå följer de redan omnämnda 16 onumrerade sidorna med avbildningar av illustrationer. Sedan följer posterna över de katalogiserade stamböckerna. I band 1 återfinns de 129 stamböckerna från 1500- och 1600-talet, dvs. som har en löptid som börjar senast år 1699. De resterande 178 stamböckerna i samlingen, vilka har en löptid som börjar år 1700 eller senare (fram till tidigt 1900-tal) återfinns i, och utgör hela, band 2. I band 3 återfinns de 14 register som ingår i katalogen: ”I Stammbucheigner”, ”II Signaturen und Katalognummern”, ”III Verschollene Stammbücher”, ”IV Parallelalben und -blätter in anderen Bibliotheken”, ”V Provenienzen”, ”VI Druckwerke”, ”VII Eintragsorte”, ”VIII Personen”, ”IX Zitierte Autoren und Werke”, ”X Emblematische Mottos”, ”XI Künsterlische Techniken”, ”XII Bildinhalte”, ”XIII Bildende Künstler und Verleger”, ”XIV Komponisten”. Flera av registren innehåller dessutom olika underavdelningar. Nu kommer jag att redogöra för hur katalogposterna över stamböckerna är uppbyggda.[68]

Först anges stambokens signum och sedan dess nummer inom stambokssamlingen (stamböckerna uppförs kronologiskt). Härefter följer stamboksägarens namn. Dessa tre angivelser utgör ett slags rubrik till katalogposten. Sedan följer en redogörelse för stambokens blad- eller sidantal, stamboksblockets mått i centimeter samt för dess löptid. Därefter följer, ifall ett tryck använts som stambok, bibliografiska uppgifter rörande trycket i fråga och sedan redogörs för stambokens bokband, paginering/foliering, textstycken eller illustrationer i den som inte kan hänföras till någon speciell tillskriftslämnare samt en kort beskrivning av innehållet och ibland den typ av personer som lämnat tillskrifter i stamboken, till exempel om det mest handlar om exempelvis studenter, professorer eller präster. Sedan redogörs för stambokens proveniens och därefter uppförs litteratur som behandlar eller omnämner stamboken. Sedan följer en kortbiografi av stamboksägaren. Här anges också de källor från vilka informationen om denne har hämtats. Därefter följer en redogörelse för det sammanlagda antalet tillskrifter i stamboken samt en

[67] Jämför Schnabel (1995), s. LVII.
[68] Detta exemplifieras medelst en bild på följande sida.

lista på de orter (inklusive årtal) i vilka tillskrifterna nedtecknats. Härefter återfinns, sist i posten, en djupkatalogisering av tillskrifterna i stamböckerna.

Bild 3: Katalogpost i Schnabel (1995).

Will III 524 Kat.Nr. 57

Gottlieb Schwarz

352 Bll. · 14,7 × 9,5 cm. · 1618–1621.

Einband (15,5 × 10,7 cm): braunes Leder mit Streicheisenlinien und Blindpressung; ehemals Verschlußbänder; Rücken und hinterer Deckel restauriert. — Dreiseitiger Goldschnitt. — Bleistiftfoliierung (1–352); einige Blätter, wohl z.T. mit Einträgen, vor der Foliierung herausgeschnitten; etliche Blätter eingeklebt. — Fol. 1: handschriftl. Vermerk »Gottl. Schwarzens Stammbuch.« — Fol. 1'–11': Koch- und Heilmittelrezepte. — Fol. 41: eingekl. Gouache: *Wappen*. — Fol. 97': Gouache: *junge Frau*; darüber Gedicht (dt., 6 Verse). — Fol. 120': Gouache: *reitende Frau, eine Kinderwiege hinter sich herziehend, wird von einem Zolleinnehmer aufgehalten*; Beschriftungen (dt.). — Fol. 144': eingekl. Gouache: *Wappen*. — Fol. 292': Sentenz (lat.). — Fol. 344'–345' und 346'–348: autobiographische Notizen des späteren Eigners Georg Christoph [Seehausen] über seine 1688–1691 in Nürnberg übernommenen Patenschaften und über seine eigene Vita (spätester Eintrag: Januar 1692). — Fol. 351': handschriftl. Vermerk: »Paulus Vatter. Neh bulds [?] Macher in der graßers gaß.« — Spiegel hinten: Kritzelei (dt.). — Insgesamt 22 Bildbeigaben, darunter 16 Wappen.

Provenienz: 1664: Michael Zembsch, Nürnberg (Eigentumsvermerk Spiegel vorne). — Um 1690: Georg Christoph Seehausen (geb. 1667), Spezereihändler in Nürnberg (fol. 344'–345', 346'–248). — Georg Andreas Will (1727–1798). — Seit 1816 in der StadtBN; restauriert 1967.

Alte Bleistiftsignatur: 139.

Literatur: Will: Bibl. Nor. III, 524. — AK Landesausst. 1906, 1726. — Goldmann 1956, 15. — Goldmann 1981, 1367.

GOTTLIEB (AMADEUS) SCHWARZ
Geb. nach 1604 in Linz als Sohn des pfalz-neuburgischen und späteren fürstl. württembergischen Rats und Juristen der oberösterreichischen Stände Abraham S. (1562–1634) und seiner ersten Frau. 17.9.1618 imm. in Altdorf als stud. jur. 1620/21 in Gießen. Dann offenbar Soldat.

Quellen und Literatur: Stammbuch, fol. 130, 162. — Matr. Altd. I, 153; II, 527. — [Ferdinand] Krackowitzer: Dr. Abraham Schwarz. Der Verfasser der oberösterreichischen Landtafel, in: Linzer Zeitung Nr. 58 vom 10.3.1895, 277–279. — Sturmberger: Tschernembl 249 f. — Pfeilsticker: NWDB 1230.

90 Einträge aus Linz (1618, 1620), Altdorf (1619–1620), Nürnberg (1619–1621), Regensburg (1620), Gießen (1620–1621), Frankfurt/M. (1621), Waidhaus (1621) und Pfreimd (1621).

57/1 1618 (Linz): Wolff Christoph Jörger, Freyhr. [(Wißgrill IV, 502)] • Reimspruch (dt.); Us. • 64.

57/2 1618 (Linz): David Ungnad, Freyhr. [1604–1672, später Landeshauptmann in Oberösterreich und ks. Prinzipalkommissar in Rbg. (Wurzbach 54, 181)] • Sentenz (dt.); Us. • 65.

57/3 1618-07-22 Linz: Abraham Diemair, V.I. Doctor • Sentenz (lat.); Widm. (lat.) • Gouache: *Wappen mit zwei Schriftbändern* • 156.

Schnabel (1995, s. 161)

Tillskrifterna är (som framgår av bild 3) uppställda under varandra och inte efter varandra som i Kurras (1988) och Kurras (1994). Detta gör framställnigen överskådligare. Schnabel genomför även en mer detaljerad djupkatalogisering än Kurras. I likhet med henne katalogiserar han dock tillskrifterna kronologiskt och väljer att inte återge den åtföljd i vilken tillskrifterna återfinns i den fysiska stamboken.[69] Han argumenterar för att man på så sätt lättare kan följa stamboksägarnas

[69] Jämför Schnabel (1995), s. XXXII.

resor som ofta återspeglas i stamböckerna och menar att ett återgivande av tillskrifterna i den ordning de förekommer i stamboken är överflödigt då det är känt att tillskrifter av förnäma personer kommer först i stamboken och att rangen bland tillskriftlämnarna sedan sjunker (Schnabel 1995, s. XXXII). Katalogposterna vid djupkatalogiseringen innehåller följande kategorier:

1. Ett specifikt nummer för tillskriften, till exempel ”77/1”, dvs. den första tillskriften i stambok nummer 77 (i den kronologiska uppställningen av stamböckerna)
2. Datumet för tillskriftens nedtecknande*
3. Orten för tillskriftens nedtecknande*
4. Tillskriftslämnarens namn inklusive dennes härkomstangivelse* och titel* (i den form det föreligger i stamboken)
5. Korta biografiska uppgifter om tillskriftslämnaren (inom hakparentes)*
6. Redogörelse för tillskriftens textdel (språk och olika enheter redovisas). Härvid görs skillnad på textdelens innehålls- och dess dedikations-/identifikationsdel. En detaljerad uppdelning av de element som kan förekomma i innehållsdelen företas. Här åtskiljs sentenser, initialer, rimmade sentenser, dikter (omfång och versmått anges), prosa, citat (dessa definieras av att ursprungsförfattaren anges explicit och de kan bestå av såväl sentenser, dikter eller prosatexter), symbolum, anmärkning (dvs. senare (biografiska) noteringar om tillskriftslämnaren mestadels nedtecknade av stamboksägaren vid en senare tidpunkt, till exempel när en tillskriftslämnare gått bort) och musiknoter. För dedikations-/identifikationsdelen anges huruvida denna innehåller en hälsning till stamboksägaren eller blott tillskriftslämnarens underskrift (ibland bara dennes initialer).
7. Illustrationer tillhörande tillskriften*. Det redogörs för deras konstnärliga teknik och de beskrivs i korta ordalag. Illustrationens upphovsman*.
8. Sidan i stamboken som tillskriften förekommer på

En katalogpost över en tillskrift i Schnabel (1995) kan se ut på följande vis:
”145/7 1715-10-23 Altdorf: J. F. Goldschmid, Palat. [Jakob Friedrich G., aus Mosbach, 1714 imm. Altd., stud. jur. (Matr. Altd. II, 235)] • Zitat (lat., Digest. 50,1 Ad municipalem et de incolis); Widm. (lat.) • 188.” (Schnabel 1995, s. 511).
Eller så här:
”211/54 1784-10-16 Frankfurt/M.: Philipp Ludw. Hartmeyer, von Stuttgardt • Gedicht (dt., 4 Verse); Widm. (dt.) • Federzeichnung in Schwarz: Stilleben: Tisch mit Weinflache und Gläsern, Würfeln und Würfelbecher, dahinter Blatt mit Porträtsilhouette; Beschriftung (dt.) • 143’.”[70] (Schnabel 1995, s. 809).

[70] ’ anger att det rör sig om en versosida.

6.2.3. Kungliga biblioteket, Stockholm

Katalogen över Kungliga bibliotekets i Stockholm stamböcker är uppbyggd på följande vis. Först återfinns ett kort förord och sedan följer en kort inledning som presenterar stambokssamlingen samt innehåller praktisk information till användaren om katalogens och katalogposternas uppbyggnad samt ett tack till dem som varit behjälpliga under katalogiseringsarbetets gång. Därpå följer litteraturförteckningen över använd litteratur samt en förteckning över de 80 stamböckerna utifrån deras signa, samt en förteckning över de tryckta verk som använts som stamböcker i samlingen. Härpå följer själva katalogposterna över stamböckerna. Stamböckerna uppförs kronologiskt med stamboken med den tidigaste början av löptiden först.[71] Efter katalogposterna följer de 16 onumrerade sidor med valda illustrationer ur stamböckerna. Sedan följer fem register: ”Personenregister 1”, ”Personenregister 2”, Ortsregister”, ”Namentlich zitierte Autoren” och ”Bildregister”. I det första personregistret tas stambokssamlingens samtliga tillskriftslämnare upp, här anges även i förekommande fall mycket korta biografiska uppgifter om dessa.

Katalogposternas uppbyggnad beskrivs i den praktiska informationen till användaren i inledningen.[72] Katalogposterna ser ut på följande sätt.[73] De innehåller först ett nummer (dvs. stambokens nummer i samlingen), där den äldsta stamboken har nummer 1. Detta nummer omnämns inte i den praktiska informationen till användaren där katalogpostens uppbyggnad gås igenom. Sedan följer stambokens signum och därefter stamboksägarens namn. Nästa sak som följer är antalet blad stamboken innehåller, stambokens storlek (höjden x bredden), samt stambokens löptid. Sedan följer tre olika block, som tydligt beskrivs i den praktiska informationen till användaren.[74]

Block 1 ser ut som följer: Först beskrivs stambokens paginering respektive foliering, eventuella oregelbundenheter i denna. I de fall när ett tryck använts som stambok redogörs det för på denna plats. Därefter följer, i förekommande fall, en beskrivning av huruvida blad avlägsnats ur stamboken vid ett senare tillfälle. Härpå följer en beskrivning av eventuella illustrationer i stamboken (bilder, heraldiska vapen, hårlockar, pressade blommor osv.). Sedan följer en beskrivning av bokbandet.

[71] Detta gäller stamböckerna med nummer 1–76. Stamböckerna 77–79 återfinns i Roggebiblioteket i Strängnäs och dessa är uppförda kronologiskt sinsemellan. Stambok 80 är en stambok som köptes in till Kungliga biblioteket så sent som år 1998, katalogens tryckår, och den tillfogas därför som sista nummer i ordningen, Kurras & Dillman (1998), s. XV.
[72] Jämför Kurras & Dillman (1998), s. XV f.
[73] Detta exemplifieras medelst en bild på följande sida.
[74] Jämför Kurras & Dillman (1998), s. XV.

Bild 4: Katalogpost i Kurras/Dillman (1998).

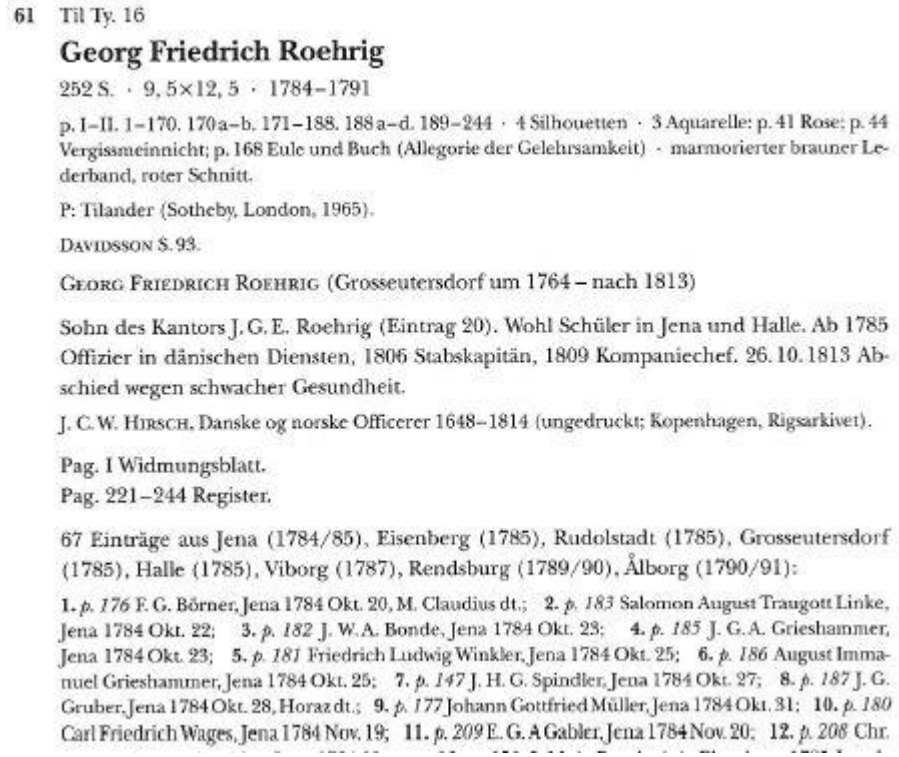

61 Til Ty. 16

Georg Friedrich Roehrig

252 S. · 9, 5×12, 5 · 1784–1791

p. I–II. 1–170. 170a–b. 171–188. 188a–d. 189–244 · 4 Silhouetten · 3 Aquarelle: p. 41 Rose; p. 44 Vergissmeinnicht; p. 168 Eule und Buch (Allegorie der Gelehrsamkeit) · marmorierter brauner Lederband, roter Schnitt.

P: Tilander (Sotheby, London, 1965).

DAVIDSSON S. 93.

GEORG FRIEDRICH ROEHRIG (Grosseutersdorf um 1764 – nach 1813)

Sohn des Kantors J. G. E. Roehrig (Eintrag 20). Wohl Schüler in Jena und Halle. Ab 1785 Offizier in dänischen Diensten, 1806 Stabskapitän, 1809 Kompaniechef. 26. 10. 1813 Abschied wegen schwacher Gesundheit.

J. C. W. HIRSCH, Danske og norske Officerer 1648–1814 (ungedruckt; Kopenhagen, Rigsarkivet).

Pag. I Widmungsblatt.
Pag. 221–244 Register.

67 Einträge aus Jena (1784/85), Eisenberg (1785), Rudolstadt (1785), Grosseutersdorf (1785), Halle (1785), Viborg (1787), Rendsburg (1789/90), Ålborg (1790/91):

1. *p. 176* F. G. Börner, Jena 1784 Okt. 20, M. Claudius dt.; **2.** *p. 183* Salomon August Traugott Linke, Jena 1784 Okt. 22; **3.** *p. 182* J. W. A. Bonde, Jena 1784 Okt. 23; **4.** *p. 185* J. G. A. Grieshammer, Jena 1784 Okt. 23; **5.** *p. 181* Friedrich Ludwig Winkler, Jena 1784 Okt. 25; **6.** *p. 186* August Immanuel Grieshammer, Jena 1784 Okt. 25; **7.** *p. 147* J. H. G. Spindler, Jena 1784 Okt. 27; **8.** *p. 187* J. G. Gruber, Jena 1784 Okt. 28, Horaz dt.; **9.** *p. 177* Johann Gottfried Müller, Jena 1784 Okt. 31; **10.** *p. 180* Carl Friedrich Wages, Jena 1784 Nov. 19; **11.** *p. 209* E. G. A Gabler, Jena 1784 Nov. 20; **12.** *p. 208* Chr.

Kurras/Dillman (1998, s. 86)

Katalogpostens andra block börjar med en kort beskrivning av stambokens proveniens. Även eventuella litteraturhänvisningar till proveniensen förs här upp. Sedan följer litteratur om stamboken, det betonas härvid uttryckligen att blott sådan litteratur tas med där stamboken beskrivs (Kurras & Dillman 1998, s. XV). Sedan följer en kortbiografi över stamboksägaren (eller stamboksägarna om stamboken förts av flera personer) samt litteraturangivelser till denna biografi.

Det tredje blocket rör stambokens textinnehåll. Här beskrivs främst tillskrifterna men först tas eventuellt annat textinnehåll i stamboken upp, som till exempel huruvida den uppvisar ett handskrivet register över tillskriftslämnare eller flera citat eller textsjok som ej ingår i en tillskrift. Sedan sammanfattas hur många tillskrifter som finns i stamboken och från vilka orter (med årtal) de stammar. Därpå följer djupkatalogiseringen, denna innehåller:

1. Tillskriftens nummer bland tillskrifterna
2. Sidan i stamboken som tillskriften förekommer på
3. Tillskriftslämnarens namn
4. Orten för tillskriftens nedtecknande*
5. Datumet för tillskriftens nedtecknande*
6. Citerad författare samt citatets språk*
7. Markering för illustration (W om tillskriften innehåller ett heraldiskt vapen, B för en bild, S för en silhuett)*

Det är dock ytterst ovanligt att en tillskrift innehåller alla de beskrivna elementen. Identifierade personer anges med sin auktoriserade namnform (dvs. så som de förekommer i sekundärlitteraturen). Den namnform de själva angivit i stamboken skrivs kursivt inom parentes. Så här kan således en katalogiserad tillskrift se ut:
”**27.** *169^{r}* Jens Sørensen (*Joannes Severinus Zythagathus Cimber*.), Wittenberg 1593 Dez. 21, Apuleius lat.;” (Kurras & Dillman 1998, s. 16).
Eller så här:
”**18.** *p. 378* Carl Enhörning, Kopenhagen 1782 Okt. 11, B;” (Kurras & Dillman 1998, s. 110).
Precis som i Kurras katalog över stamböckerna vid Germanisches Nationalmuseum och katalogen över stamböckerna i Stadtbibliothek i Nürnberg katalogiseras tillskrifterna inte i den ordning de förekommer i den fysiska stamboken utan de sorteras kronologiskt.

6.2.4. Württembergische Landesbibliothek, Stuttgart

Katalogen över de stamböcker vid WLB i Stuttgart som har en löptid som börjar senast år 1625 är strukturerad på följande vis. Den inleds av en kort inledning med en övergripande beskrivning av stambokssamlingen och dess tillkomst samt med en förklaring av katalogposternas uppbyggnad och förklaringar till de olika registren. Härpå följer en litteraturlista och en förteckning över de beskrivna stamböckerna utifrån deras signa. Sedan återfinns en förteckning över de tryckta verk som använts som stamböcker. Efter detta följer katalogposterna över stamböckerna. Härpå följer fyra register: ”Personenregister”, ”Ortsregister”, ”Bildregister” samt ”Künstler, Stecher und Verleger der druckgraphischen Blätter”. I personregistret anges i förekommande fall mycket korta biografiska uppgifter för de förekommande personerna, samt litteraturuppgifter om var de har verifierats.

Precis som i stambokskatalogen för Kungliga biblioteket i Stockholm beskrivs katalogposternas uppbyggnad i inledningen.[75] Domka (2007, s. 35) hävdar att katalogen till sin uppbyggnad på det stora hela liknar katalogen över stamböckerna vid Germanisches Nationalbibliotkek i Nürnberg. Katalogposterna ser ut på följande sätt.[76]

Först innehåller de stambokens nummer i samlingen; stamboken med den först begynnande löptiden har fått nummer 1 osv. Inom den delen av katalogposten som Krekler (1999, s. :XI) kallar för ’rubrik’ ryms även stambokens signum och stamboksägarens namn. Sedan följer en beskrivning av stamboksbladens material (papper och/eller pergament), stambokens bladantal, dess mått samt dess löptid. I nästa del i katalogposten anges om ett tryck använts som stambok, om oregelbundenhet förekommer i foliering/paginering samt om blad senare avlägs-

[75] Jämför Krekler (1999), s. XI f.
[76] Detta exemplifieras medelst en bild på följande sida.

nats ur stamboken. Dessutom ges en beskrivning av eventuella illustrationer i stamboken. En bokbandsbeskrivning avslutar denna del av katalogposten.

Nästa del av katalogposten innehåller uppgifter om stambokens proveniens. Sedan följer en förteckning över eventuell litteratur rörande stamboken, härvid görs ingen skillnad mellan litteratur rörande dess proveniens och sådan rörande själva stamboken. En redovisning av det textinnehåll i stamboken som ej utgörs av tillskrifter följer sedan.[77] Härefter följer en översikt med att antalet tillskrifter anges och en i löptexten inbakad kortbiografi över den ursprunglige stamboksägaren (samt eventuella senare ägare) och den avslutas av en kronologisk uppräkning av platserna för tillskrifterna (med årtal) samt, i förekommande fall, en kort beskrivning av blad ur stamboken som nu finns annorstädes.

Bild 5: Katalogpost i Krekler (1999).

2 Cod. hist. 8° 221–1

Kaspar Held

Papier · 56 Bll. · 13,5 × 8,5 · 1563–1564

Thomas Ruef, Materiae quaedam piae et sacrae … Argentorati: Hug 1561 · Angebunden StB-Blätter mit alter Tintenfoliierung *65. 67–86. 88–97* · Brauner Lederbd, spätes 19. Jh; auf dem vorderen Spiegel Exlibris mit Schriftband *MENTE LIBERA G*⟨aspard⟩ *E*⟨rnest⟩ *S*⟨trochlin⟩ (s. u.); auf der Rückseite des vorderen Spiegels Stempel des Genfer Buchbinders *HANS ASPER*.

Aus der Bibliothek von Gaspard Ernest Stroehlin (1844–1907, schweiz. Kirchenhistoriker, HBLS 6,578); Nr. 1 der StB-Sammlung Schlossberger, Stuttgart; erworben 1960 von Konrad Schlossberger.

KLOSE S. 26.

19 Einträge für Kaspar Held († 1596, aus Waldsee, imm. Tübingen 4. 9. 1562, Pfarrer in Ulm und Weidenstetten, Matr. Tübingen 1, Nr. 157,131 verschrieben »Holdt«; SIGEL 11,685), datiert Tübingen 1563–1564. Die fehlenden StB-Einträge in Paris, BN, Rothschild IV.8.66, ebenfalls mit einem Druck zusammengebunden. Darin 2ᵛ–3ʳ Register u. a. mit den Namen der hier vorliegenden Einträge; der Einband ebenfalls von Hans Asper gefertigt, s. A. E. PICOT, Catalogue des livres composant la Bibliothèque de M. Le Baron James de Rothschild. T. 5. Paris 1920, S. 151–153 Nr. 3366; KLOSE S. 31.

(23ʳ) Johannes Stürzel, Tübingen 1563; (23ᵛ) Andreas Hemmerich, 1563; (24ʳ) Gutbert Vay, Tübingen, o. D.; (28ʳ) Friedrich Schütz, Tübingen, Febr. 1564; (30ʳ) Andreas Heusinger, 9. 4. 1564; (33ᵛ) Urban Schey, 1564; (38ʳᵛ) Wilhelm Zimmermann, 1564; (40ᵛ) Ulrich Holpp, 1564; (41ʳ) Wilhelm Holder, o. D.; (42ʳ) Martin Planck, Tübingen, 6. 4. 1564; (44ᵛ) Christoph Prentl, 1563; (45ᵛ) Konrad Leicht, Tübingen, 28. 5. 1563; (46ᵛ) Johannes Meier, Tübingen, 29. 5. 1563; (47ᵛ) Martin Schultheiss, o. D.; (47ᵛ) Crispinian Einodt, o. D.; (48ᵛ) Petrus Enckirch, o. D.; (50ʳ) Paul Englschalk, 1564; (51ᵛ) Urban Sieder, o. D.; (52ʳ) Burkhard Vimpelin, Tübingen, 11. 4. 1564.

23ʳ–53ᵛ auf den leeren Seiten und den freien Stellen zwischen den Einträgen zahlreiche Zitate aus Wolfgang Franz »Historia animalium sacra …« Wittenberg 1613, außerdem gelegentlich dt. Zitate von einer Hand nachgetragen.

Krekler (1999, s. 6 f)

[77] Stundom förekommer denna information även efter bladkatalogen eller inuti densamma (jämför nedan) och i vissa fall uppdelad både före och efter bladkatalogen till synes utan förklaring, jämför t.ex. Krekler (1999), s. 97 och 101.

Sedan följer djupkatalogiseringen av stambokens tillskrifter. Dessa förs, till skillnad från i de tidigare beskrivna katalogerna upp i den ordning de förekommer i stamboken. Denna djupkatalogisering innehåller:

1. Sidan i stamboken som tillskriften förekommer på
2. Tillskriftslämnarens namn. Om denne eller dess familj kunnat identifieras anges namnet i normerad form, annars i den form det föreligger i tillskriften; vilket av det båda som gäller tydliggörs inte genom kursivering eller dylikt.[78]
3. Markering för illustration (B står för porträtt, I för illustration och W för heraldiskt vapen)*
4. Orten för tillskriftens nedtecknande*
5. Datumet för tillskriftens nedtecknande*

En katalogiserad tillskrift kan således se ut på följande vis:
”(133^{r}) Eucharius Flemick (W), Orléans, 1.5. 1559;” (Krekler 1999, s. 4).
Sist och slutligen i stambokens övergripande katalogpost, alltså efter djupkatalogiseringen, återfinns, i vissa fall, en närmare beskrivning av andra saker än tillskrifter som återfinns i stamboken. Det kan handla om senare tillfogade anteckningar, register över tillskriftslämnarna eller citat eller avskrifter ur andra skrifter. På denna punkt är katalogen som redan nämnts inkonsekvent, ty ibland kan dessa uppgifter, samt beskrivningar av illustrationer,[79] föras in direkt i djupkatalogiseringen och ibland uppförs de före densamma; förfaringssättet att införa dessa uppgifter direkt i djupkatalogiseringen är möjligt då denna – till skillnad från i de tidigare undersökta katalogerna – som sagt sker utifrån den fysiska stamboken och ej kronologiskt.

6.2.5. Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka, Riga

Katalogen över stamböckerna vid Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka i Riga är uppbyggd på följande vis. Först återfinns en inledning med en kort beskrivning av vad en stambok är för något samt en relativt omfattande genomgång av intressanta stamböcker och tillskrifter ur den aktuella samlingen. Därefter följer en kort redogörelse för katalogens uppbyggnad och en lista över använda förkortningar. Denna åtföljs av en käll- och litteraturförteckning. Här upptas ej blott citerad litteratur utan även den viktigaste litteraturen om stamböckerna i samlingen och generellt om livländares och kurländares stamböcker. Denna litteratur presenteras separat. Efter detta följer katalogposterna över stamböckerna samt lösa

[78] Detta tydliggörs istället i personregistret, där den form som återfinns i originalet återges kursivt inom parentes, om detta avviker ”signifikant” från den normerade namnformen som återfinns i djupkatalogiseringen, jämför Krekler (1999), s. XII.
[79] Vid beskrivningar av illustrationer anges i förekommande fall litteratur där illustrationen i fråga finns beskriven; detta gäller främst stick och heraldiska vapen.

stamboksblad ur bibliotekets autografsamling. Stamböckerna är kronologiskt ordnade och den äldsta har fått nummer 1.[80] Efter katalogposterna följer åtta register:[81] ”Personenregister I. Autoren der Albeneinträge”, ”Personenregister II. In der Einleitung und in den Beschreibungen genannten Personen”, ”Personenregister III. Alphabetisches Register der Stammbuchbesitzer“, ”Ortsregister I. Entstehungsorte der Albeneinträge”, ”Ortsregister II. Ortsnamen in der Einleitung und in den Beschreibungen“, ”Autorenregister“, ”Thematisches Bildregister” och slutligen ”Radierungen”. I personregistren ges förhållandevis omfattande biografisk information om de upptagna personerna och i förekommande fall anges också den litteratur som använts för att få fram informationen om personen i fråga.

Katalogposterna i rigakatalogen ser till sin uppbyggnad annorlunda ut än i de andra undersökta tryckta katalogerna. Posterna sträcker sig ofta över flera sidor. Den till stambok nr. 1 upptar till exempel 26 sidor och detta kan bara delvis förklaras av att katalogposterna är både på lettiska och på tyska samt att katalogen till sitt format är mindre än tidigare tryckta kataloger. Istället beror det dels på att posterna är luftigare utformade dels på att de är rikt illustrerade med bilder på illustrationer ur den aktuella stamboken och/eller med bilder på dess band och snitt. Att katalogposter omfattar så många sidor som i föreliggande katalog förekommer ej i de tidigare undersökta tryckta stambokskatalogerna. Hur en övergripande post i katalogen över stamböckerna i Riga kan se ut exemplifieras här:

[80] Den äldsta stamboken har en löptid mellan åren 1625 och 1630. I autografsamlingen återfinns dock ett femtontal stamboksblad, som är äldre än detta. Det äldsta är daterat till 1563.

[81] Registren är tvåspråkiga (lettiska och tyska). Jag väljer här att, för att spara plats, endast återge registrens tyska beteckningar.

Bild 6: Katalogpost i Taimiņa (2013).

168

17. Wilhelm Kroepsch

(um 1807 Mittenwalde – um 1883 Riga?)

Rk 2852
1825-1839
167 S., Abb., Grav.
18 × 11 cm

Gravīra (1): Piemiņas albumu gravīra
Wittich, Ludwig Wilhelm. **Nr. 78** [Sieviete pie avota un mednieks]. Ieraksts 6 (S. 133); of., **kolor.**, Berlīne, ap 1825, sign.: "Berlin, bei L: W. Wittich Nr. 78", 10 × 17 cm

Gravüre (1): Stammbuchkupfer
Wittich, Ludwig Wilhelm. **Nr. 78** [Jäger und Frau an einer Quelle]. Eintrag 6 (S. 133); kolor. Rad., Berlin, gewidmet 1825, sign.: „Berlin, bei L: W. Wittich Nr. 78", 10 × 17 cm

Attēli (2): Akvarelis
Ziedu pušķis. Ieraksts 1 (S. 121); akv., aut. C. Jukwer, ca. 8 × 8 cm (17.3. att.)
Putns ar neaizmirstuli knābī uz nolauzta koka zara. S. 42, akv., kolor. papīra izgriezums, aut. (domājams) W. Kroepsch, 6 × 7 cm (17.2. att.)

Abbildungen (2): Aquarell
Blumenstrauss. Eintrag 1 (S. 121); Aquarell v. C. Jukwer, ca. 8 × 8 cm (Abb. 17.3)
Vogel mit Vergissmeinnicht im Schnabel, auf einem abgebrochenen Ast sitzend. S. 42, kolor. Scherenschnitt v. W. Kroepsch (vermutlich), 6 × 7 cm (Abb. 17.2)

Matu šķipsna: Friedrich Wilhelm Kroepsch (S. 42)

Haarsträhne: Friedrich Wilhelm Kroepsch (S. 42)

Iesējums: Papīrs (ķieģeļkrāsas, ar fakturētu virsmu), kartons. Rotājums zelta iespiedumā: uz 1. vāka līčloču apmale, centrā ovāls ar monogrammu "W. K.". Uz 2. vāka līčloču apmale. Muguriņa rotāta zelta iespiedumā ar meandru u. c. ornamentu joslām. Uzraksts "Erinnerungen" (bojāts). Zelta griezums. Zaļa papīra priekšlapas. Bojāts. [Domājams, Vācija, ap 1825].

169

17.1. attēls. Sieviete pie avota un mednieks. L. V. Vitiha kolorēts ofort. Berlīne, ap 1825. J. G. Tīnija ieraksts. Jiterboga, 1825 (6. ieraksts)
Abbildung 17.1. Jäger und Frau an einer Quelle. Kolorierte Radierung v. L. W. Wittich. Berlin, um 1825. Eintrag J. G. Tinius. Juterbog, 1825 (Eintrag 6)

Einband: Papier (fakturiertes ziegelsteinfarbiges), Pappe. Verzierung in Goldprägung: auf dem Vorderdeckel Zickzackrand, in der Mitte ein Oval mit Monogramm „W. K.". Auf dem Rückdeckel Zickzackrand. Der Rücken in Goldprägung mit Mäander u. a. ornamentierten Friesen verziert. Aufschrift „Erinnerungen" (beschädigt). Goldschnitt. Spiegel und Vorsatz grünes Papier. Beschädigt.
[Vermutlich Deutschland, um 1825].

Zīmogs / Stempel: "Rīgas pils. bibliotēka" [Rigaer Stadtbibliothek].

Provenences ieraksts / Eintrag der Provenienz: „Dieses Stammbuch gehörte meinem seel[igen] Vater; nachdem es viele Jahre verschwunden, gelangte es du[r]ch Zufall in meinen Besitz. Riga October 1883 A. Kroepsch."

17.2. attēls. Putns ar neaizmirstuli knābi uz nolauzta koka zara. Domājams, V. Krepša akvarelis. B. v., pēc 1834

Provenence: Bij. RPB kolekcija (sk. zīmogu). Līdz tam V. Krepša dēla Vilhelma Alberta Krepša (*Wilhelm Albert Kroepsch*, 1827-1904) īpašumā Rīgā (sk. provenences ierakstu).

Provenienz: Sammlung der ehem. RPB (siehe Stempel). Bis dahin im Besitz vom W. Kroepschs Sohn Wilhelm Albert Kroepsch (1827-1904).

Literatūra / Literatur: Taimiņa 2000, 8.

Izstāde / Ausstellung: "Roze... Kas ir roze?" Rundāles pils muzejs, 2007 („Rose... Was ist die Rose?", Schlossmuseum Rundāle, 2007).

Biogrāfija

Vilhelms Krepšs (ap 1807 Mitenvalde – ap 1883 Rīga)

Vilhelms Krepšs (*Wilhlem Kroepsch*) dzimis Brandenburgas zemē, Mitenvaldē (*Mittenwalde*), Potsdamas tuvumā, mācījies Mitenvaldē. Skolu beidzot (1825), albumā veltījumus ierakstījuši skolas rektors un skolotājs (Ieraksti 3, 6) un skolasbiedri. V. Krepšs savā albumā saglabājis agrā bērnībā mirušā brāļa matu šķipsnu (S. 42).
Vilhelms Krepšs 19. gs. 60.-90. gados bija namīpašnieks Rīgā, dzīvoja Šķūņu ielā 26/28.
Viņa dēls – konditors un šokolādes fabrikas direktors Berlīnē (līdz 1864), Vilhelms Alberts Krepšs, ko vēlāk dēvēja par veco Krepšu, pēc pārcelšanās no Berlīnes uz Rīgu (1864) nopirka Šveices vīna lieltirgotājam J. R. Kavizelam (*Caviezel*) piederējušo konditoreju. Rīdzinieku iecienīto restorānu "A. Kroepsch, vorm. Caviezel" (un arī galantērijas preču veikalu) Šķūņu ielā 30/32 V. A. Krepšs vadīja 40 gadus (sk. *Rigasches Adreß-Buch 1889/1890; Rigasches Adreß-Buch 1893*; *Ein Gastronom Trifolium* [Nachruf an Wilhelm Albert Kroepsch] In: *Rigasche Rundschau. Illustrierte Beilage*, Nr. 2, Febr. 1904, S. 16, mit Portrait).

Biographie

Wilhelm Kroepsch (um 1807 Mittenwalde – um 1883 Riga)

Wilhelm Kroepsch wurde in Mittenwalde bei Potsdam (Land Brandenburg) geboren. Dort besuchte er die Schule und machte seinen Abitur um 1825. Aus dieser Zeit stammen die ersten Einträge in sein Stammbuch: vom Rektor und den Lehrern der Schule (Einträge 3, 6), sowie den Schulkameraden. W. Kroepsch hob in dem Stammbuch (S. 42) eine Haarsträhne des in früher Kindheit verstorbenen Bruders auf.
Wilhelm Kroepsch war Hausbesitzer in Riga in den 60.-90. Jahren des 19. Jhs. und wohnte in Scheunen-Str. 26/28. Sein Sohn, Feinbäcker und Direktor der Schokoladenfabrik in Berlin bis 1864, Wilhelm Albert Kroepsch wurde „alter Kropesch" genannt, kaufte nach dem Umzug von Berlin nach Riga (1864) eine Konditorei, die dem schweizerischen Weinhändler J. R. Caviezel gehört hat. Das in Riga beliebte Restaurant „A. Kroepsch, vorm. Caviezel" und auch das Galanteriewarengeschäft in Scheunen-Str. 30/32 hat W. A. Kroepsch 40 Jahre lang geführt (siehe *Rigasches Adreß-Buch 1889/1890; Rigasches Adreß-Buch 1893*; *Ein Gastronom Trifolium* [Nachruf auf Wilhelm Albert Kroepsch]. In: *Rigasche Rundschau. Illustrierte Beilage*, Nr. 2, Febr. 1904, S. 16, mit Portrait.

Ieraksti: 16 ieraksti vācu valodā; Mitenvalde (1825. V-VI; 1828. VIII, X; 1838. X; 1839. X), Potsdama (1825. VII), Jiterboga (1825. X), Althercberga (1826. II).

Albuma īpašnieka ieraksts: S. 4; mirušā brāļa Fridriha Vilhelma Krepša (*Friedrich Wilhelm Kroepsch*) piemiņai; Mittenvalde, [1834. IX. ?], ar matu šķipsnu.

Einträge: 16 Einträge in deutscher Sprache; Mittenwalde (1825 V-VI; 1828 VIII, X; 1838 X; 1839 X), Potsdam (1825 VII), Jüterbog (1825 X), Altherzberg (1826 II).

Eintrag des Stammbuchbesitzers: S. 42: Zum Gedächtniss d. gestorbenen Bruders Friedrich Wilhelm Kroepsch, Mittenwalde, [vermutlich ? IX. 1834], mit Haarsträhnchen.

Ieraksti / Einträge

1. Carl **Juckwer**; Mittenwalde, 1825 Mai 6 [dt., B] (S. 121-122) (17.3. att. / Abb. 17.3)
2. Simon **Simson**; Mittenwalde, 1825 Jun. 6 [dt.] (S. 22)
3. T. W. **Glentz?**; Mittenwalde, 1825 Jun. 10 [dt.] (S. 32)
4. M. N. **Runge**; Mittenwalde, 1825 Jun. [dt.] (S. 10)
5. Rudolph **Berfeldt** aus Juterbog; Potsdam, 1825 Jul. 4 [dt.] (S. 100)
6. Johann Gottlieb **Tinius**; Jüterbog, 1825 Okt. 7 [dt., G] (S. 133-134) (17.1. att. / Abb. 17.1)
7. W. **Herold**; Jüterbog, 1825 Okt. 7 [dt.] (S. 129)
8. **Hahmann** J. G.; Jüterbog, 1825 Okt. 7 [dt.] (S. 130)
9. **Werkmeister**; Jüterbog, 1825 Okt. 15 [dt.] (S. 99)
10. Carl Traugott **Opitz**; Altherzberg, 1826 Febr. 27 [dt.] (S. 12)
11. Friedericke Auguste **Opitz**; Altherzberg, 1826 Febr. 27 [dt.] (S. 12)
12. Immanuel Carl **Lehmann**; Mittenwalde, 1828 Aug. 24 [dt.] (S. 70)
13. I. **Rosa**; Mittenwalde, 1828 Aug. 26 [dt.] (S. 96)
14. Bertha **Dickmann**; Mittenwalde, 1838 Okt. 16 [dt.] (S. 156)
15. Robert **Wailes**; Mittenwalde, 1839 Okt. 30 [dt.] (S. 20)
16. Chr[istian] **Genrich**; s. l., s. a. [dt.] (S. 142)

Taimiņa (2013, s. 168–172)

Trots att katalogposterna till det yttre skiljer sig mycket från dem i tidigare stambokskataloger börjar de på relativt övligt vis med stambokens nummer i katalogen. Sedan följer stamboksägarens namn, levnadstid och stambokens signum och därefter löptiden samt en redogörelse för antalet blad och stambokens storlek. Därpå följer en beskrivning av de olika gravyrer, illustrationer, heraldiska vapen och annat som förekommer i stamboken. Dessa återges mycket noggrant, till exempel anges text som står tryckt på gravyrerna, beskrivning av illustrationen, teknik för framställandet av den och dess storlek. I samband med detta beskrivs även ifall ett tryckt verk använts som stambok. Bibliografiska uppgifter om verket presenteras. Härefter följer en mestadels ingående beskrivning av stambokens band. Denna åtföljs av en proveniensbeskrivning samt en litteraturförteckning över litteratur där stamboken nämns och även, i förekommande fall, en lista över de utställningar där stamboken visats. Sedan följer en biografi över stamboksägaren (med tillhörande litteraturförteckning), biografin är oftast omfattande och innehåller även en förteckning över stamboksägarens publikationer.

Sedan följer en kort redogörelse för hur många tillskrifter stamboken innehåller samt vilka språk som förekommer. Dessutom listas de orter upp, i vilka tillskrifterna nedtecknats; härvid anges årtal och månad. Även annat som förekom-

mer i stamboken, som biografiska uppgifter om stamboksägaren anges här och även om notiser tillkommit efter att den slutade att användas som stambok.[82]

Härefter följer en genomgång av tillskrifterna. Dessa redovisas kronologiskt och alltså inte i den ordning som de förekommer i den fysiska stamboken. Bladkatalogen innehåller följande kategorier:

1. Tillskriftens nummer bland tillskrifterna
2. Tillskriftslämnarens namn
3. Tillskriftslämnarens härkomst*
4. Orten för tillskriftens nedtecknande*
5. Datumet för tillskriftens nedtecknande*
6. Tillskriftens språk
7. Citerad författare*
8. Markering för illustration (B står för bild, ”Grav” för gravyr, N för noter, S för silhuett, W för heraldiskt vapen och H för hårdekoration)*
9. Sidan i stamboken som tillskriften förekommer på

En tillskrift kan sålunda se ut på följande vis:
”2. Guilhelmius **Ulrici**; Riga, 1625, Jun. 10 [lat., *Cicero M. T., W*] (S. 308)” (Taimiņa 2013, s. 24).
Eller så här:
”44. Philipp Heinrich **Friedlieb** Osnab[rugae] W[estphalus]; Gryphiswaldia, 1626 Dez. 6 [lat., *Plautus T. M.*] (S. 316)” (Taimiņa 2013, s. 25).
Man kan här notera att Taimiņa valt att behålla originalstavningen av stamboksägarens namn samt orten,[83] till exempel är Gryphiswaldia det latinska namnet på den nordtyska universitetsstaden Greifswald. Den härkomstbeteckning som tillskriftslämnaren ger sig själv i tillskriften återges med rosaröd färg i katalogen.

6.3. Digitala stambokskataloger

I detta kapitel kommer de fyra digitala stambokskatalogerna att undersökas.

6.3.1. Katalog der studentischen Stammbücher der Universitätsbibliothek Gießen

Den digitala katalogen som förtecknar studentstamböckerna vid universitetsbiblioteket i Gießen är uppbyggd på följande vis. Om man anger dess URL-adress kommer man till en tämligen enkel webbplats som innehåller sju övergripande rubriker. Först en rubrik ”Allgemeine Informationen”, som dock inte innehåller

[82] Dylika uppgifter anges ibland dock istället sist i katalogposten.
[83] Jämför Taimiņa (2013), s. LXIX.

någon information alls utan utgör ett slags innehållsförteckning där man via länkar kan komma till övriga rubriker längre ned på webbplatsen. Under rubriken ”Inhalt der Datenbank” får man en kort redogörelse för historien bakom databasen samt en beskrivning av vilka av stamböckerna vid universitetsbiblioteket i Gießen som ingår i respektive inte ingår i databasen. Dessutom återfinns en kort litteraturlista över publikationer som behandlar stambokssamlingen. Under nästa rubrik, ”Benutzungshinweise” (’råd till användaren’), finns dels en länk till en sida med mer information rörande universitetsbibliotekets samtliga samlingar samt en kort mening om att vissa av databasens stamböcker finns tillgängliga digitalt. De övriga fyra rubrikerna ger närmare förklaringar till hur man söker i databasen samt hur de olika posterna är uppbyggda. Funktioner som snabbsök och kombinerad sökning förklaras. I databasen kan man söka på person, titel, nyckelord ur stamböckernas beskrivning (till exempel sentenser och dedikationer), tid, plats samt signum. Slutligen förklaras kort något om den teknik som använts.

När man söker på en viss stambok får man fram följande information i den övergripande katalogposten:

Bild 7: Övergripande katalogpost Katalog der studentischen Stammbücher in der Universitätsbibliothek Gießen.

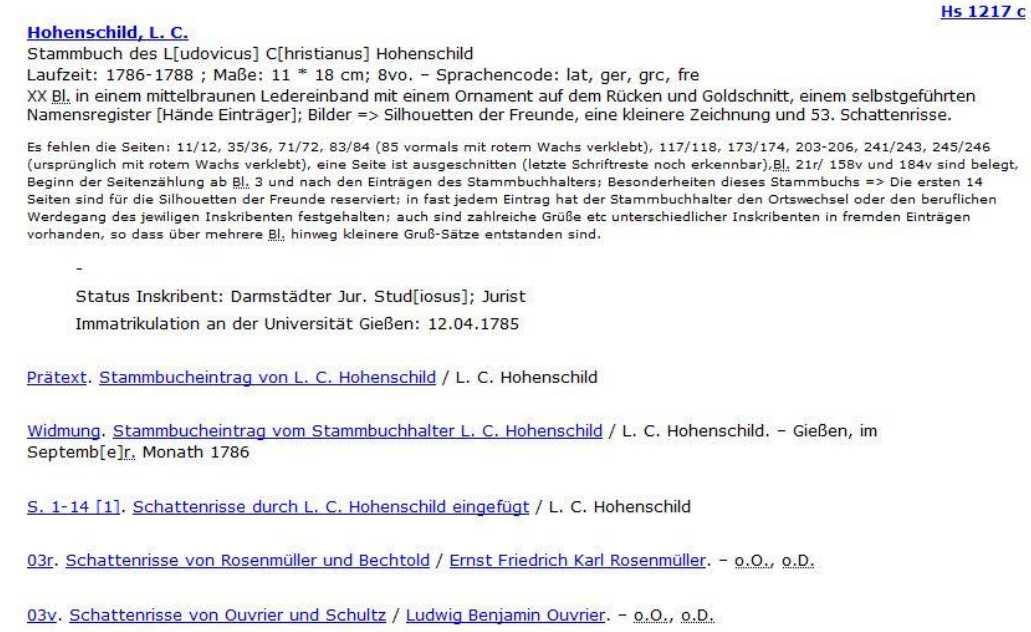

Hs 1217 c

Hohenschild, L. C.
Stammbuch des L[udovicus] C[hristianus] Hohenschild
Laufzeit: 1786-1788 ; Maße: 11 * 18 cm; 8vo. – Sprachencode: lat, ger, grc, fre
XX Bl. in einem mittelbraunen Ledereinband mit einem Ornament auf dem Rücken und Goldschnitt, einem selbstgeführten Namensregister [Hände Einträger]; Bilder => Silhouetten der Freunde, eine kleinere Zeichnung und 53. Schattenrisse.

Es fehlen die Seiten: 11/12, 35/36, 71/72, 83/84 (85 vormals mit rotem Wachs verklebt), 117/118, 173/174, 203-206, 241/243, 245/246 (ursprünglich mit rotem Wachs verklebt), eine Seite ist ausgeschnitten (letzte Schriftreste noch erkennbar),Bl. 21r/ 158v und 184v sind belegt, Beginn der Seitenzählung ab Bl. 3 und nach den Einträgen des Stammbuchhalters; Besonderheiten dieses Stammbuchs => Die ersten 14 Seiten sind für die Silhouetten der Freunde reserviert; in fast jedem Eintrag hat der Stammbuchhalter den Ortswechsel oder den beruflichen Werdegang des jeweiligen Inskribenten festgehalten; auch sind zahlreiche Grüße etc unterschiedlicher Inskribenten in fremden Einträgen vorhanden, so dass über mehrere Bl. hinweg kleinere Gruß-Sätze entstanden sind.

-

Status Inskribent: Darmstädter Jur. Stud[iosus]; Jurist
Immatrikulation an der Universität Gießen: 12.04.1785

Prätext. Stammbucheintrag von L. C. Hohenschild / L. C. Hohenschild

Widmung. Stammbucheintrag vom Stammbuchhalter L. C. Hohenschild / L. C. Hohenschild. – Gießen, im Septemb[e]r. Monath 1786

S. 1-14 [1]. Schattenrisse durch L. C. Hohenschild eingefügt / L. C. Hohenschild

03r. Schattenrisse von Rosenmüller und Bechtold / Ernst Friedrich Karl Rosenmüller. – o.O., o.D.

03v. Schattenrisse von Ouvrier und Schultz / Ludwig Benjamin Ouvrier. – o.O., o.D.

Katalog der studentischen Stammbücher in der Universitätsbibliothek Gießens webbsida, sökning på: Hohenschild, L. C. [2017-05-02]

Högst upp till höger anges signum och till vänster stamboksägarens namn och även en typ av titel av typen ”N.N.:s stambok”. Därefter anges stambokens löptid, dess storlek och format samt vilka språk som återfinns i stamboken. Sedan anges stambokens omfång och en kort beskrivning ges av dess bokband. Sedan beskrivs kort huruvida det förekommer illustrationer eller register eller annat inne i stam-

boken, som inte är tillskrifter. I förekommande fall anges stambokens proveniens. Därefter listas tillskrifterna efter varandra i den ordning de förekommer i den fysiska stamboken. En post över en tillskrift kan i detta läge se ut på följande vis:
”Bl. 19. Stammbucheintrag von Georg Neuenhagen / Georg Neuenhagen. – Gießen, d[en]. 30 Sept[ember] 1786”.[84]
Eller så här:
”Bl. 185r. Stammbucheintrag von A. Weyland / A. Weyland. – Giessae [Gießen], Nonis August. MLCCCLXXXIX [09.08.1789]”.[85]
Illustrationer anges på liknande sätt som en tillskrift, till exempel ”03v. Schattenrisse von Ouvrier und Schultz / Ludwig Benjamin Ouvrier. – o.O., o.D.”.[86]
Om man klickar på de blåmarkerade ställena i katalogposten över tillskriften öppnas en ny flik i webbläsaren som återger en närmare beskrivning av den aktuella kategorin. De kategorier som där anges till varje tillskrift är:

1. Sidan i stamboken som tillskriften förekommer på
2. En rubrik på tillskriften (given i efterhand, förekommer inte i det fysiska exemplaret)
3. Tillskriftslämnarens namn
4. Orten för tillskriftens nedtecknande*
5. Datumet för tillskriftens nedtecknande*
6. Tillskriftens språk
7. Den titel som tillskriftslämnaren angivit om sig själv i tillskriften*
8. En transkription av texten i den aktuella tillskriften
9. Citerad författare*
10. Använda initialer*
11. Tillskriftslämnarens hälsning (dedikation)*
12. Symbolum*

Klickar man sålunda på ”Bl. 19.” eller ”Stammbucheintrag von Georg Neuenhagen” i det första exemplet ovan kommer följande text fram:
”Bl. 19r.
Stammbucheintrag von Georg Neuenhagen / Georg Neuenhagen
Gießen, d[en]. 30 Sept[ember]. 1786. – Sprachencode: ger

-

Status Inskribent: d[er] Th[eologiae] befl[ießener] in Darmstadt.

[84] Katalog der studentischen Stammbücher in der Universitätsbibliothek Gießens webbsida, sökning på: Hohenschild, L. C. [2016-12-06].
[85] Katalog der studentischen Stammbücher in der Universitätsbibliothek Gießens webbsida, sökning på: Hohenschild, L. C. [2016-12-06].
[86] Katalog der studentischen Stammbücher in der Universitätsbibliothek Gießens webbsida, sökning på: Hohenschild, L. C. [2016-12-06]. Schattenriss = silhuett; o.O. = ort ej angiven; o.D. = datum ej angivet.

Gedicht: O! Jungling, der von der, die er geliebt, entfernt, den Schmerz der Zärtlichkeit, Gleich mir, empfinden lernt; O! Jungling; tröste dich und trockne deine Zähren: dein Schmerz ist groß, jedoch er wird nicht ewig währen, der nur kann fühllos seyn, den das Geschick bestraft, Sey zärtlich, sey getrost, und lebe tugendhaft!!!

Initialen: V. M. S.

Anmerkung Inskribent: der dich liebet wie sein eigen Herz- Georg Neuenhagen.”[87]

Om man klickar på ”Bl. 185r.” eller ”Stammbucheintrag von A. Weyland” i det andra exemplet ovan dyker följande information upp i den nya fliken:

”Bl. 185r.

Stammbucheintrag von A. Weyland / A. Weyland

Giessae [Gießen], Nonis August. MLCCCLXXXIX [09.08.1789]. – Sprachencode: ger, lat

-

Status Inskribent: T. St. Darmstadt.

Zitat (Terenz.): Ita vita est hominum, quari, cum ludas tessoris; Si illud, quod maxume opus est jactu, non cadit, illud, quod cecidit forte, id arte ut cerrigas.

Symbolum: Nil sine ratione.”[88]

Liknande information föreligger även på samma sätt om man klickar på rubriken eller bladnumret till en illustration. Man får då en beskrivning av illustrationen och den teknik som använts vid dess framställning, i förekommande fall även hänvisningar till litteratur om den aktuella illustrationen, upplysningar om vem som avporträtterats samt konstnären.

Man kan genomgående i katalogen klicka på ett namn (när det står i blå skrift) för att komma till en auktoritetspost över den personen, såvida det finns en auktoritetspost över densamma. Som synes erbjuds flera möjligheter att länka mellan olika delar av databasen, vilket underlättar för användaren.

6.3.2. Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek, Dresden

Det är tämligen svårt att finna fram till SLUB:s stamböcker i den överregionala tyska samkatalogen för personarkiv och autografer på Internet Kalliope.[89] Man måste inskränka sökningen på minst tre olika sätt för att komma fram till stamböckerna; först måste man markera att man bara vill söka bland autografer, sedan ange att man söker efter stamböcker och slutligen begränsa sökningen till SLUB:s

[87] Katalog der studentischen Stammbücher in der Universitätsbibliothek Gießens webbsida, sökning på: Hohenschild, L. C., sida: 19r [2016-12-06].

[88] Katalog der studentischen Stammbücher in der Universitätsbibliothek Gießens webbsida, sökning på: Hohenschild, L. C., sida: 185r [2016-12-06].

[89] Kalliope Verbundkatalogs webbsida [2017-05-07].

samlingar.[90] När man har klarat av dessa steg möts man i katalogen av följande information rörande de enskilda stamböckerna.

Posten till stamboken som helhet samt till de olika tillskrifterna i stamboken dyker upp i en lista som inleds med en angivelse av antalet poster sammanlagt. Överst i listan uppträder posten till stamboken som helhet. Om man klickar på postens titel av slaget ”stambok av N.N.” öppnar sig posten nedåt som en rullgardin och följande information finns med, vilket här exemplifieras med en bild.

Bild 8: Övergripande katalogpost Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden.

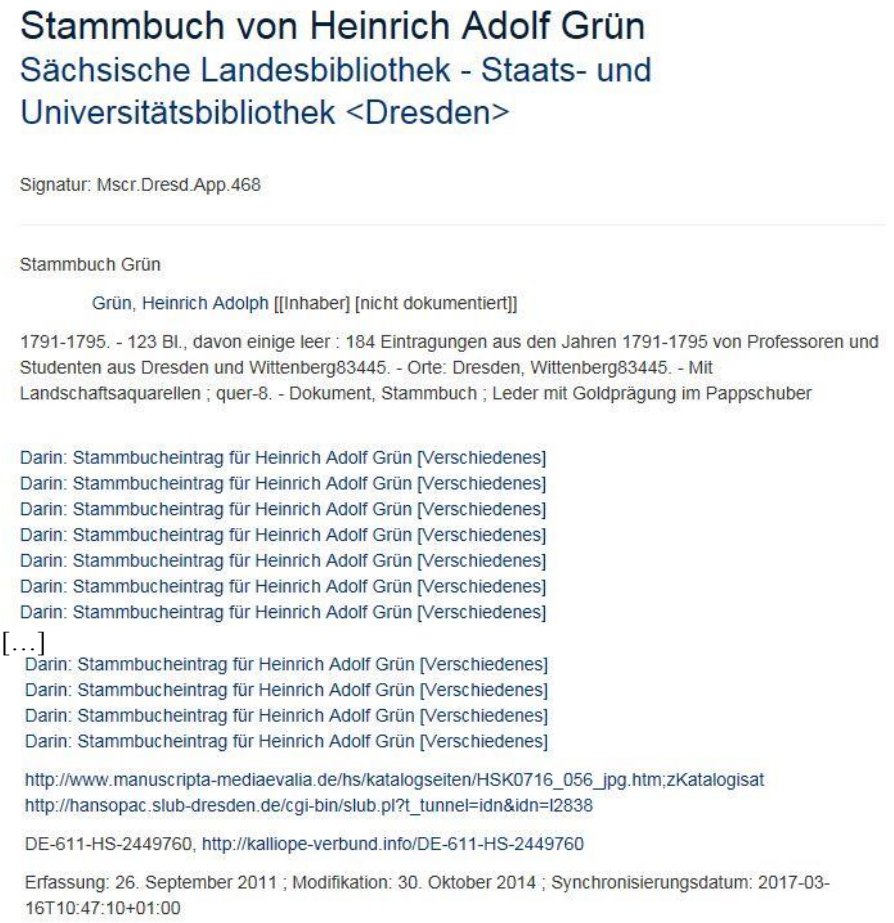

Kalliope Verbundkatalogs webbsida, sökning på: Grün, Geinrich Adolf [2017-05-02]

Överst (synligt även innan man klickar på stambokstiteln) står SLUB som ägande institution[91] samt stambokens signum, därunder stambokens titel igen och sedan stamboksägarens namn med en länk till dennes auktoritetspost. Här anges även hans roll (stamboksägare) inom hakparentes. Sedan följer en angivelse av stam-

[90] Jämför SLUB Dresden > Sammlungen > Handschriften > Stammbücher [2016-12-20].
[91] Att detta måste anges hänger samman med att posten ingår i katalogen Kalliope som används vid flera olika tyska institutioner.

bokens löptid, dess omfång, samt en kort beskrivning av stambokens inre, till exempel antalet illustrationer. Ibland anges också de orter där stambokens tillskrifter nedtecknats, stambokens storlek och format, i stamboken förekommande språk samt stamboksbladens material, men det som anges är inte konsekvent utan ser olika ut för olika stamböcker. I vissa fall nämns här även den typ av personer som nedtecknat tillskrifter i den aktuella stamboken. Posterna innehåller även en beskrivning av stambokens bokband och dess materialkategori (stambok/handskrift). Sedan följer djupkatalogiseringen, dvs. länkar till posterna över de enskilda tillskrifterna i stamboken och efter dessa, länkar till olika ställen där stamboken tidigare omnämnts, till exempel olika kataloger som återfinns i den digitala handskriftskatalogen manuscripta medivalia. En länk till SLUB:s gamla katalog, Allegro – HANS som faktiskt ger en tydligare bild över tillskrifternas ordning i stamboken, återfinns också. Sedan följer i förekommande fall uppgifter om litteratur rörande stamboken och stambokens proveniens. Sist i katalogposten återfinns en permanent länk till just den aktuella posten, samt information om när posten skapades och när den har redigerats.

I en post i djupkatalogiseringen finns följande kategorier med:

1. Att handskriften finns på SLUB
2. Signum
3. Sidan i stamboken som tillskriften förekommer på
4. Tillskriftens titel enligt mönstret: ”Tillskrift till NN”[92]
5. Transkription av delar av tillskriftens text*[93]
6. Stamboksägarens namn[94] (inklusive levnadstid)*
7. Tillskriftslämnarens namn[95] (inklusive levnadstid*)
8. Orten för tillskriftens nedtecknande*
9. Datumet för tillskriftens nedtecknande*
10. Tillskriftens språk*
11. Katalogpostens art (tillskrift/”Stammbucheintragung” eller illustration/”Stammbuchillustration”)[96]
12. Kategorisering av tillskriftens materialkategori[97]
13. Länk till Allegro – HANS
14. Permanent länk till den aktuella posten
15. Information om när posten skapades och när den har redigerats

[92] Om man använder sig av permanenta länken till katalogposten över en viss tillskrift återfinns denna information allra överst.
[93] Ibland föreligger ingen transkription. Detta verkar hänga samman med vem som har katalogiserat stamboken.
[94] Angiven som adressat. Ibland finns en länk till en auktoriserad personpost.
[95] Ibland finns en länk till en auktoriserad personpost.
[96] Detta gör det möjligt att genom ett klick få fram samtliga tillskrifter eller illustrationer som katalogiserats som detta i hela samlingen.
[97] Vissa tillskrifter har kategoriserats som brev, andra som handskrifter.

En post över en tillskrift kan således se ut på detta sätt:[98]
”Stammbucheintrag für Heinrich Gärtner
Sächsische Landesbibliothek - Staats- und Universitätsbibliothek <Dresden>

Signatur: Mscr.Dresd.R.288,Bl.96

Gärtner, Heinrich (1584-1661) [Adressat],
Hoë von Hoënegg, Matthias (1580-1645) [Schreiber]

Praga, 19.12.1611. - Deutsch ; Verschiedenes, Stammbucheintragung ; Handschrift

Pfad: Stammbuch des Henricus Gärtner Budissinus

DE-611-HS-2749007, http://kalliope-verbund.info/DE-611-HS-2749007

Erfassung: 24. November 2014 ; Modifikation: 24. November 2014 ; Synchronisierungsdatum: 2016-12-12T11:34:25+01:00”.[99]
Ett exempel på en post med transkribering av delar av tillskriften ser ut på detta sätt:

”Stammbucheintrag von Johann Michael Eltz

Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek <Dresden>

Signatur: Mscr.Dresd.App.2794,Bl.4r

Durch Tugend müssen wir des Lebens würdig werden

Eltz, Johann Michael [Schreiber]

Dresden, 20.02.1797. – Brief

Stammbucheintrag

http://hansopac.slub-dresden.de/cgi-bin/slub.pl?t_tunnel=idn&idn=l1755%2B04

DE-611-HS-2417926, http://kalliope-verbund.info/DE-611-HS-2417926

Erfassung: 1. August 2006 ; Modifikation: 23. November 2013 ; Synchronisierungsdatum: 2016-12-05T16:19:11+01:00”.[100]
Illustrationer i stamböckerna katalogisras också. Om de förekommer på samma blad som en tillskrift katalogiseras de i samma post som denna. Förekommer de på separata blad katalogiseras de i en separat post. I båda fallen innehåller posterna alltid en kort beskrivning av vad bilden föreställer samt ofta information om den teknik som använts för illustrationen i fråga: akvarell, gouache eller broderi

[98] I de följande exemplen återges utseendet när man använder sig av den permanenta länken för att finna tillskriften.
[99] Kalliope Verbundkatalogs webbsida, sökning på: Gärtner, Heinrich, sida: 96r [2016-12-20].
[100] Kalliope Verbundkatalogs webbsida, sökning på: Eltz, Johann Michael, sida: 4r [2016-12-20].

till exempel. Dessutom återfinns, när detta har kunnat fastställas, en angivelse av konstnären (med en länk till dennes auktoriserade personpost).

6.3.3. Online-Katalog der Herzogin Anna Amalia Bibliothek, Weimar

Här följer en beskrivning av den tredje i undersökningen upptagna digitala stambokskatalogen, den över samlingen vid Herzogin Anna Amalia Bibliothek i Weimar. Man finner tämligen enkelt fram till katalogen.[101] På webbplatsen kan man i ett sökfält sedan ange vilken stambok man söker; man kan söka både på titel, person, ämnesord m.m. eller välja att via ett klick få fram en lista över samtliga stamböcker i samlingen respektive samtliga katalogiserade tillskrifter. Om man klickar på en stambok i listan får man fram den övergripande posten till denna stambok. I dessa poster anges följande.

Bild 9: Övergripande katalogpost Online-Katalog der Herzogin Anna Amalia Bibliothek Weimar.

PPN:	871990296
Titel:	[Stammbuch Andreas Benedixen]
Person/en:	Benedixen, Andreas, 1726-1789 [ZusammenstellendeR] Engau, Johann Rudolph, 1708-1755 [MitwirkendeR] ; Eckhard, Christian Heinrich, 1716-1751 [MitwirkendeR] ; Feuerlein, Jakob Wilhelm, 1689-1766 [MitwirkendeR] ; Hallbauer, Friedrich Andreas, 1692-1750 [MitwirkendeR] ; Flessa, Johann Adam, 1694-1775 [MitwirkendeR] ; Mylius, Johann Christoph, 1710-1757 [MitwirkendeR] ; Reckenberger, Johann Leonhard, 1702-1773 [MitwirkendeR] ; Segner, Johann Andreas von, 1704-1777 [MitwirkendeR] ; Tympe, Johann Gottfried, 1699-1768 [MitwirkendeR] ; Weissenborn, Jesaias Friedrich, 1673-1750 [MitwirkendeR]
Ausgabe:	[Handschrift]
Sprache/n:	Deutsch, Neugriechisch (1453-), Hebraeisch, Latein
Veröffentlichungsangabe:	Erscheinungsort nicht ermittelbar, [1746-1749]
Umfang:	322 Seiten, 6 ungezählte Seiten Register : 2 Illustrationen, 1 Titelillustration ; 9,5 x 17 cm
Anmerkung:	Einband: Brauner blindgeprägter Ledereinband. Dreiseitiger Goldschnitt. Enthält auch leere Blätter. Seitenzählung 85/86 doppelt vorhanden. Blätter mit Paginierung 115/116, 183/184, 277/278, 283/284, 285/286 herausgerissen.
Bibliogr. Zusammenhang:	Elektronische Reproduktion: Benedixen, Andreas, 1726-1789. [Stammbuch Andreas Benedixen]. - [Weimar] : [Klassik Stiftung Weimar, Herzogin Anna Amalia Bibliothek], 2016. - 1 Online-Ressource (322 Seiten, 6 ungezählte Seiten Register)
Provenienz(en):	Signatur: Stb 1394 **Vorbesitz:** Benedixen, Andreas Signatur: Stb 1394 **Vorbesitz:** Stula, Hans | Exlibris Signatur: Stb 1394 **Vorbesitz:** Stula, Hans | Nummer 6 Signatur: Stb 1394 **Zugang:** Herzogin Anna Amalia Bibliothek | Datum: 2016
Inhalt:	Beschreibung: **Stammbuch** eines Studenten aus Holstein mit ca. 58 Eintragungen. Besitzvermerk: "[...] Andr. Benedixen. Holsat." Register am Ende. Ein späterer Eintrag eines Fridericus Heinsius in Jena am 13. Juni 1789. Eintragungsorte u. a.: Altona, Göttingen, Halle, Jena, Naumburg, Niebulla
Schlagwörter:	Illustrationen, Techniken: Kupferstich: 18. Jh. Illustrationen, Motive: Ansicht: Jena: Collegium; Ansicht: Jena: Markt
Standort:	Magazin: Nutzung nur im Sonderlesesaal
Signatur:	**Stb 1394**
Anmerkung:	Digitalisat vorhanden. - Stempel: Herzogin-Anna-Amalia-Bibliothek <Weimar> (08.11.2016)
Schlagwörter:	Stammbuchsammlung Hans Stula <Weimar, Herzogin-Anna-Amalia-Bibliothek> Stammbuchsammlung <Weimar, Herzogin-Anna-Amalia-Bibliothek>
Ausleihstatus:	nur Lesesaalbenutzung derzeit ausgeliehen bis 27-03-2018 ➔ Vormerken

Stammbuchsammlung der Herzogin Anna Amalia Bibliothek Weimars webbisda, sökning på: Benedixen, Andreas [2017-05-02]

Först anges ett så kallat PPN-nummer, som blott är ett internt kontrollnummer, sedan följer en angivelse av stambokens titel enligt modellen ”stambok N.N.”,

[101] Klassik Stiftung Weimars webbsida > Einrichtungen > Herzogin Anna Amalia Bibliothek > Literaturrecherche > Stammbuchsammlung [2017-01-10].

denna titel går att klicka på.[102] Sedan följer stamboksägarens namn (med angivande av levnadstiden ifall denna är känd).[103] Ibland finns härefter även en lista över andra personer som förekommer i stamboken (mestadels tillskriftslämnare) med samma klickfunktion som för stamboksägaren. Sedan följer en specificering av materialkategorin (handskrift) och sedan en angivelse av de språk som förekommer i stamboken i fråga. Uppgifter om stambokens löptid redovisas sedan och dess omfång samt storlek. Här finns ibland även kortfattad information om antalet illustrationer i stamboken samt om annat textinnehåll i densamma än tillskrifter, till exempel register över tillskriftslämnarna.

Sedan följer en beskrivning av stambokens bokband, samt i förekommande fall bibliografiska uppgifter till tryckta verk som använts som stambok och även en vidare beskrivning av stambokens inre, till exempel avlägsnade blad eller ibland (om det inte redan redogjorts för tidigare) text som förekommer i stamboken, men som inte utgör tillskrifter. Sedan följer en länk till posten för den digitaliserade versionen av stamboken. Sedan kommer uppgifter om stambokens proveniens och därpå återfinns i vissa fall ånyo en uppräkning av vissa av tillskriftslämnarna (här utan den klickfunktionen som finns ovan) samt en uppräkning av de orter, från vilka stamboken innehåller tillskrifter.[104] Ibland kan fördjupad information om text som förekommer i stamboken, men som inte utgör tillskrifter förekomma även här.

Sedan följer en kortfattad beskrivning av de illustrationer som förekommer i stamboken, sidan i stamboken där illustrationen återfinns anges dock ej. Härpå följer en beskrivning av stambokens placering i biblioteket samt dess signum innan en anmärkning om att stamboken finns digitaliserad återfinns. Sedan följer i förekommande fall en angivelse av litteratur rörande stamboken och härefter länkar till olika sammanhang som stamboken ingår i såsom till exempel en viss samling. På slutet finns en möjlighet att klicka för att låna stamboken samt en länk till en lista innehållande en länk till stambokens övergripande post samt posterna för samtliga tillskrifter i stamboken.

En post över en tillskrift innehåller följande kategorier:

1. PPN-numret till den aktuella posten
2. Katalogpostens art, dvs. att det rör sig om en tillskrift
3. Orten för tillskriftens nedtecknande*
4. Datumet för tillskriftens nedtecknande*

[102] Men klickar man på ordet stambok kommer man blott till en lista med länkar till samtliga poster i katalogen som utgör stamböcker. Klickar man istället på t.ex. stamboksägarens förnamn får man fram en lista över samtliga poster i katalogen som innehåller det namnet utan koppling till den aktuella personen. Klickfunktionen känns just här tämligen överflödig.

[103] Även här kan man klicka på namnet och då kommer man till en lista över de övriga poster i stambokskatalogen som är kopplade till den aktuella personen.

[104] Denna lista är inte alltid komplett utan ibland står det ”tillskrifter från bland annat”; listan anger heller inte årtal för tillskrifterna från de olika orterna.

5. Tillskriftslämnarens namn (såsom det skrivs i originalet)
6. Tillskriftslämnarens namn (i auktoriserad form, med en länk till dennes auktoriserade personpost)
7. Tillskriftslämnarens levnadstid*
8. En länk till den övergripande posten över stamboken (dess löptid anges)
9. Sidan i stamboken som tillskriften förekommer på
10. En länk till en lista över samtliga tillskrifter i stamboken

En post över en tillskrift i HAAB:s digitala stambokskatalog kan således se ut på detta sätt:[105]

”PPN:	752214918
Aufsatz:	[Stammbucheintrag] : Jena ; 16.09.1711 / Joh. Franc. Bärwinckel
Eigner/Einträger:	Beerwinkel, Johann Franz, 1682-ca. 1717
Bibliogr. Zusammenhang:	Wilhelmi, Johann Jacob: : [1. Stammbuch Johann Jacob Wilhelmi]. - [S.l.] . - [1698-1721], Bl. 5v

→zugehörige Publikationen”.[106]

Om en illustration förekommer i, eller i anslutning till, en tillskrift ser posten ut på nästan samma sätt, fast med tillägg av en beskrivning av illustrationen mellan angivelsen av tillskriftslämnarens namn i auktoriserad form och rubriken ”Bibliogr. Zusammenhang”. Eventuell litteratur om illustrationen anges också.

6.3.4. Stadtarchiv, Göttingen

Innan man kommer till själva katalogen över stamböckerna vid stadsarkivet i Göttingen finns en sida som i korta ordalag beskriver stambokssedens i Göttingen från 1750 till 1840 samt betonar varför stamböcker är viktiga källor. I ett kort stycke beskrivs också att stambokssamlingen mellan 1996 och 1999 ordnades och lades in i en databank. Längst ned på sidan kan man sedan klicka på en länk till själva katalogen.[107] I en artikel om katalogen (Böhme m.fl. 2001) beskrivs vilka kategorier man har använt vid katalogiseringen. Det rör sig om allt som allt 36 st (Böhme m.fl. 2001, s. 511) varav inte alla dock är sökbara i katalogen. I artikeln sägs uttryckligen att man utgått från Meys (1981) kategorier för stambokskatalogisering (Böhme m.fl. 2001, s. 510).

I den digitala katalogen kan man i ett tämligen enkelt sökformulär söka efter stamböckerna i samlingen. Det är möjligt att bland annat söka på personnamn,

[105] De rosaröda orden är länkar möjliga att klicka på.
[106] Stammbuchsammlung der Herzogin Anna Amalia Bibliothek Weimars webbsida, sökning på: Beerwinkel, Johann Franz, datum: 16.09.1711 [2017-01-25].
[107] Stadtarchiv Göttingens webbsida > Bestände und Findmittel > Bestände > studentischen Stammbüchern des 18. und 19. Jahrhunderts [2017-04-04].

fädernesland, hemort, plats respektive datum för tillskriftens nedtecknande, språk, citat, nyckelord, signum och kön.[108]

När man söker i katalogen och får träff på en viss stambok i samlingen finns följande kategorier med i den övergripande katalogiseringen av denna: Stambokens signum och sedan stamboksägarens namn. Här återfinns även mycket kortfattade biografiska uppgifter om stamboksägaren samt källangivelse för dessa. Sedan följer en beskrivning av stamboken, vilken innehåller dess löptid, antalet tillskrifter och i vilka städer de nedtecknats (utan angivelse av årtal), bladantalet samt en kort beskrivning av stambokens inre, som till exempel avlägsnade blad och oregelbundenheter i pagineringen/folieringen samt en angivelse av hur många illustrationer som finns i stamboken, men utan en beskrivning av dessa. En bokbandsbeskrivning företas också. Här redogörs även för annat textinnehåll än tillskrifter som förekommer i stamboken. Sedan förs i förekommande fall litteratur om stamboken upp. Även för dess proveniens (inklusive eventuella äldre signa den haft och dess accessionsnummer) redogörs. Dessutom uppförs en lista över på vilka blad i stamboken illustrationer finns.

Bild 10: Övergripande katalogpost Stadtarchiv Göttingen.

Stammbuch

Signatur: **Stabu 206**

StaBuFührer: **Müller, [Christian] L[udwig]**. - Nation: Deutschland. - Herkunft: Stade. - Beruf: Student med. - Matrikel: Göttingen 23202; 24432

Stammbuch: **Laufzeit: 1816 (1817, 1815, 1814, 1812); 12 Einträge ohne Datum**. - 68 Einträge in Göttingen (Bremen, Dresden, Kassel, Luben, Nörthen); 12 Einträge ohne Ortsangabe. - Umfang: 87 Bll. (inkl. Bl. 13a), Bl. 81 fehlt. - Beschreibung: lose Bll. unterschiedl. Formats in Papphülle; zeitgenöss. Schuber. - Bemerkungen: Bll. z. T. stark beschädigt; 9 Textbll.; 6 Bildbll.; mehrere Einträger haben 2 Bll. beschrieben. - Provenienz: Städtisches Museum Göttingen. - Alte Signatur: St 110. - Zugangsnummer: 602/81

Illustrationen: Bl. 01 Nr. 416; Bl. 03 Variante zu Nr. 670; Bl. 04 Nr. 298; Bl. 05 Nr. 480; Bl. 07 Nr. 149; Bl. 08 Nr. 710; Bl. 09 Nr. 704; Bl. 10 Nr. 709; Bl, 11 Nr. 098; Bl. 12 Nr. 073; Bl. 13 Nr. 427; Bl. 13a Nr.146; Bl. 14 Variante zu Nr. 042; Bl. 15 Nr. 209; Bl. 16 Variante zu Nr. 021; Bl. 17 Nr. 728; Bl. 19 Nr. 730; Bl. 20 Nr. 731; Bl. 21 Nr. 733; Bl. 22 Nr. 730; Bl. 23 Variante zu Nr. 042; Bl. 24 Nr. 725; Bl. 25 Variante zu Nr. 030; Bl. 26 fehlt; Abbildung: Wellington; Bl. 27 Variante zu Nr. 362; Bl. 28 Variante zu Nr. 142; Bl. 29 Variante zu Nr. 574; Bl. 30 Nr. 071, Bl. 31 Variante zu Nr. 407; Bl. 32 Nr. 189; Bl. 33 Nr. 156; Bl. 34 Nr. 240; Bl. 35 Nr. 499; Bl. 36 Nr. 141; Bl. 37 Nr. 537; Bl. 38 Nr. 507; Bl. 39 Nr. 567; Bl. 40 Nr. 550; Bl. 41 Variante zu Nr. 574; Bl. 42 Variante zu Nr. 030; Bl. 43 Nr. 317; Bl. 44 Nr. 209; Bl. 45 Nr. 098; Bl. 46 Nr. 415; Bl. 47 Nr. 181; Bl. 48 Nr. 151; Bl. 49 Nr. 564; Bl. 50 Nr. 190; Bl. 51 Nr. 290; Bl. 52 Nr. 255; Bl. 53 Nr. 492; Bl. 54 fehlt; Abbildung: Mengs.; Bl. 55 Nr. 399; Bl. 56 Nr. 456; Bl. 57 Nr. 299; Bl. 58 Nr. 889; Bl. 59 Variante zu Nr. 948; Bl. 60 Variante zu Nr. 954; Bl. 61 Nr. 901; Bl. 62 Nr. 141; Bl. 63 Nr. 161; Bl. 64 Nr. 191; Bl. 65 Nr. 212; Bl. 66 Nr. 725; Bl. 67 Nr. 900; Bl. 68 Nr. 240; Bl. 69 Nr. 065; Bl. 70 Variante zu Nr. 536; Bl. 71 Variante zu Nr. 298; Bl. 72 Nr. 200; Bl. 73 fehlt; Abbildung: Alcibiades; Bl. 75 Nr. 545; Bl. 78 Nr. 021; Bl. 83 Variante zu Nr. 407; Bl. 84 Variante zu Nr. 956; Bl. 85 Variante zu Nr. 948; Bl. 86 Nr. 889; Bl. 87 Nr. 902

Stadtarchiv Göttingens webbsida, sökning (i signumfältet) på: Stabu 206 [2017-05-02]

För att komma åt informationen om vilka tillskrifter som ingår i en viss stambok måste man i sökformuläret söka på en stamboks signum. Tillskrifterna listas sålunda inte i posten över stamboken som helhet. När man har sökt på signum får man fram en lista över tillskrifterna (i slumpvis ordning).[109] I denna lista kan man sedan markera katalogposten över den tillskrift som man letar efter.[110] Posterna över tillskrifterna innehåller följande kategorier:

1. Stambokens signum
2. Sidan i stamboken som tillskriften förekommer på
3. Tillskriftslämnarens namn (anges som det står i tillskriften [men det kompletteras om möjligt inom hakparentes])

[108] Jämför Böhme (2001), s. 510 f.
[109] Även posten till stamboken som helhet kommer med i denna lista, då ju även denna innehåller det signum man sökte på.
[110] Genom att markera flera av posterna kan man få fram dem på samma gång under varandra.

4. Tillskriftslämnarens fädernesland*
5. Tillskriftslämnarens hemort*
6. Tillskriftslämnarens yrke/status*
7. Orten för tillskriftens nedtecknande*
8. Datumet för tillskriftens nedtecknande*
9. Tillskriftens språk
10. Citerad författare*
11. Illustrationer och/eller annat som förekommer i tillskriften*
12. Delvisa transkriptioner av tillskriften*
13. Kommentarer rörande tillskriften (till exempel av dess textdelar)*

En post över en tillskrift kan sålunda se ut på följande vis:
”**Stammbucheintrag**

Signatur: Stabu 206 (Bl. 31r+v)

Einträger: **Iselin, [Friedr.] Ludwig.** - Nation: Deutschland. - Herkunft: Müllheim, Breisgau. - Beruf: Student med. - Matrikel: Göttingen 24038

Eintragung: **Göttingen, 1816.03.22.** - Sprache: dt. - Stammbuchkupfer Brednich-Nr.: 407 Variante (Meissen.). - Memorabilia. - Bildhaftes Zeichen: Corps-Zirkel. - Bemerkungen: "zu jener gewitterschweren Zeit wo ein wüthender Orkan die Grundpfeiler der Burschenfreyheit zu zertrümmern drohte."“[111]

Det finns ingen möjlighet att klicka på någon av uppgifterna för att komma till eventuella auktoritetsposter över olika personer. Inte heller finns det i katalogen några särskilda poster över de illustrationer som förekommer i stamböckerna utan dessa beskrivs i bästa fall kort i tillskriftsposterna. För kopparstick hänvisas till de så kallade Brednich-numren över stambokskopparstick från Göttingen.[112] I nästa kapitel kommer de redovisade katalogerna och artiklarna att jämföras med varandra och analyseras.

6.4. Analys

I det här kapitlet genomförs olika analyser av det undersökta materialet. Dels jämförs de olika stambokskatalogerna med varandra för att se huruvida det till exempel föreligger skillnader mellan de tryckta och de digitala katalogerna och vilka de i sådant fall är, dels analyseras stambokskatalogerna i förhållande till artiklarna

[111] Stadtarchiv Göttingens webbsida > Bestände und Findmittel > Bestände > studentischen Stammbüchern des 18. und 19. Jahrhunderts > Katalog der Stammbuchsammlung, sökning på: Stabu 206, sida: 31r+v [2017-04-04].
[112] För mer information om detta, se Böhme (2001), s. 514.

om stambokskatalogisering för att undersöka hur ser det ut med användningen av de kategorier som förs fram där.

6.4.1. Jämförelse stambokskatalogerna sinsemellan

I ett första steg jämförs de nio undersökta stambokskatalogerna med varandra med avseende på vilka kategorier de uppför både för övergripande och för djupkatalogisering.

6.4.1.1. Övergripande katalogisering

Först redovisas resultaten för den övergripande katalogiseringen och för översiktlighetens skull redovisas vilka kategorier som tas upp i de olika stambokskatalogerna i en tabell:

Tabell 3. Översikt över kategorier för övergripande katalogisering i de undersökta katalogerna

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Nr. i samlingen	x	x	x	x	x				
Signum	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Stb:ägarens namn	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Omfång	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Storlek	x	x	x	x	x	x	x	x	
Löptid	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Tryckt bok	x	x	x	x	x			x	
Övrig inre beskrivning	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Bokband	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Proveniens	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Litt. om stb	x	x	x	x	x		x	x	x
Kortbiografi Stb:ägaren	x	x	x	x	x	x*[113]			x
Orter för tillskrifternas nedtecknande	x	x	x	x	x		x	x	x
Annat textinnehåll	x	x	x	x	x	x		x	x
Antal tillskrifter	x	x	x	x	x				x
Bladens material				x			x		
Blad ur stb nu annorstädes				x					
Stb-utställningar					x				

[113] En kortbiografi över stamboksägaren förekommer i de fall där ingen auktoriserad post för denne finns i databasen.

Språk i stb					x	x	x	x	
Format						x	x		
Länkar till andra kataloger /sammanhang där stb ingår							x	x	
Permalänk till stb-posten							x		
Tidpunkt för postens skapande							x		
Internt kontrollnr.								x	
Konstruerad titel						x	x	x	
Extra redovisning av vissa tillskrifter/tillskriftslämnare								x	
Materialkategori							x	x	
Länk till digitala bilder								x	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Teckenförklaring till tabell 3:

1) Germanisches Nationalmuseum, Nürnberg (tryckt)
2) Stadtbibliothek, Nürnberg (tryckt)
3) Kungliga biblioteket, Stockholm (tryckt)
4) Württembergische Landesbibliothek, Stuttgart (tryckt)
5) Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka, Riga (tryckt)
6) Katalog der studentischen Stammbücher in der Universitätsbibliothek Gießen (digital)
7) Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden (digital)
8) Online-Katalog der Herzogin Anna Amalia Bibliothek Weimar (digital)
9) Stadtarchiv Göttingen (digital)

Som framgår av tabell 3 är skillnaderna mellan vilka kategorier som tas upp i de tryckta stambokskatalogerna (1–5) små. Samtliga tar med uppgifter om vilket nummer i samlingen stamboken i fråga har, signum, stamboksägarens namn, stambokens omfång, storlek, löptid samt uppgifter om tryckta böcker som använts som stamböcker. Alla de tryckta katalogerna tar också upp uppgifter om stambokens bokband, proveniens och om litteratur rörande den katalogiserade stamboken. De har även alla med en kortbiografi över stamboksägaren även om denna är olika omfattande, alltifrån den mycket kortfattade i katalogen över stamböckerna i Stuttgart till de tämligen omfattande i katalogen från Riga. Samtliga tryckta stambokskataloger uppför även listor med orterna för tillskrifternas nedtecknande (med årtal) samt redogörelser, visserligen i olika omfattning, av annat textinnehåll i stamböckerna än tillskrifter. De anger även antalet tillskrifter i de katalogiserade stamböckerna. Dessutom innehåller de alla en beskrivning av de katalogiserade stamböckernas inre.

I denna beskrivning tas dock ibland olika uppgifter upp. Gemensamt för alla kataloger är emellertid att de anger något om utsmyckning och illustrationer i stamböckerna. Det kan röra sig om allt ifrån att kort nämna att stamboken innehåller heraldiska vapen och bilder eller med några ord beskriva bilderna (detta är det vanligaste i katalogerna från Germanisches Nationalmuseum i Nürnberg, Stadtbibliothek i Nürnberg, Kungliga biblioteket i Stockholm och Württembergische Landesbibliothek i Stuttgart) till de mer utförliga beskrivningarna i katalogen från Riga. I den inre beskrivningen innefattas i de tryckta katalogerna också uppgifter om oregelbundenheter i stamböckernas paginering eller foliering (Germanisches Nationalmuseum i Nürnberg, Stadtbibliothek i Nürnberg, Kungliga biblioteket i Stockholm och Württembergische Landesbibliothek i Stuttgart) eller att blad avlägsnats ur stamboken (Kungliga biblioteket i Stockholm, Württembergische Landesbibliothek i Stuttgart och Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka i Riga). Katalogen över stamböckerna i Stadtbibliothek i Nürnberg tar även i många fall upp en kort beskrivning av de vanligaste typerna av tillskriftslämnare i de olika stamböckerna, såsom studenter eller präster. Detta förfarande finns även ibland i den digitala katalogen över stamböckerna vid SLUB i Dresden.

Katalogen över stamböckerna vid Württembergische Landesbibliothek i Stuttgart nämner som kategori, till skillnad från de andra tryckta katalogerna, även stamboksbladens material. I de andra tryckta katalogerna nämns i den inre beskrivningen de blad separat som har pergament som material (papper är det vanligaste materialet på stamboksbalden). Samma katalog tar också som enda katalog upp blad ur stamböckerna i samlingarna vid Württembergische Landesbibliothek som har avlägsnats ur den katalogiserade stamboken och nu finns vid en annan institution.

Katalogen över stamböckerna vid Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka redovisar som enda katalog i förekommande fall de utställningar där den katalogiserade stamboken ställts ut. Dessutom uppför den katalogen som en egen kategori de språk som förekommer i stamboken.[114] På samma sätt förfar de digitala katalogerna över samlingarna i Gießen, Dresden och Weimar.

Vad beträffar de digitala katalogerna är två ting tydliga. Dels är diskrepanserna dem emellan större än mellan de tryckta katalogerna, dels tar de delvis upp andra kategorier än de tryckta katalogerna. Samtliga digitala kataloger innehåller kategorierna: signum, stamboksägarens namn, stambokens omfång, löptid, bokband och proveniens. De innehåller alla även en beskrivning av stambokens inre och inom ramen för denna nämner samtliga digitala kataloger illustrationer som finns i stamboken; avlägsnade blad nämns i katalogerna från Gießen, Weimar och Göttingen, medan katalogerna från Gießen och Göttingen nämner oregelbunden-

[114] Uppgifter om språk förekommer i andra tryckta kataloger i djupkatalogiseringen, jämför nedan.

heter i pagineringen/folieringen. Som enda katalog redovisar den över samlingen i Göttingen inte stambokens storlek, medan den från Gießen är den enda som vare sig tar med eventuell litteratur rörande den aktuella stamboken eller listar orterna för tillskrifternas nedtecknande. I detta sammanhang kan nämnas att de andra digitala katalogerna – till skillnad från de tryckta – i sina listor över orter inte uppför årtal. Katalogerna från Gießen och Dresden har med stambokens format som kategori. Katalogen från Weimar är den enda som redovisar om en tryckt bok använts som stambok. Samtliga digitala kataloger utom den från Dresden redovisar annat textinnehåll än tillskrifter som förekommer i stamboken. Antalet tillskrifter som stamboken innehåller redogörs blott för i katalogen från Göttingen. En egen kategori för att redogöra för bladens material har endast katalogen från Dresden. Katalogen över stamböckerna i Weimar redogör dock i beskrivningen över stambokens inre för blad som är av pergament.

De i stamboken förekommande språken redovisas i den övergripande posten i tre av fyra digitala kataloger (Gießen, Dresden och Weimar). Detta är en stor skillnad från de tryckta katalogerna, där endast en av fem, den från Riga, förfar så. Katalogen från Göttingen är den enda av de digitala katalogerna där den övergripande posten över en stambok som regel innehåller en kortbiografi över stamboksägaren (om än mycket kortfattad). Detta beror på att katalogerna från Gießen, Dresden och Weimar uppför dessa uppgifter i separata auktoritetsposter, vilket synes lämpligt för digitala kataloger där möjligheten till att länka mellan poster föreligger.[115] I katalogerna från Dresden och Weimar anges dock stamboksägarens levnadstid i förekommande fall även i posten över stamboken.

En annan skillnad mellan de tryckta och de digitala katalogerna är att de sistnämnda inte som en kategori anger vilket nummer i samlingen den katalogiserade stamboken utgör. Detta hänger säkerligen ihop med det digitala formatet där man inte har stamböckerna uppställda efter varandra, kronologiskt som i en tryckt katalog utan där man som användare kan söka på egen hand i en databas efter en viss stambok, varför numren till viss del saknar betydelse. Ett annat skäl är tvivelsutan att de digitala katalogerna saknar de register som finns i de tryckta dito. För att man i en tryckt katalog lätt skall kunna finna exempelvis en viss tillskrift eller illustration i registret är det praktiskt att stamböckerna har ett nummer som man kan hänvisa till.

Vad gäller övriga kategorier inom den övergripande katalogiseringen är de specifika för de digitala katalogerna. Katalogerna över stamböckerna i Dresden och Weimar uppvisar flest antal av dessa kategorier. De anger båda länkar till antingen andra kataloger eller samlingar där stamboken i fråga nämns eller ingår samt anger materialkategorin för stamboken. Katalogen från Dresden anger även

[115] Beträffande katalogen från Gießen finns en kortbiografi över stamboksägaren i de fall där ingen auktoriserad post för denne finns i databasen.

en permanent länk till den aktuella posten. Såväl katalogen från Gießen som den från Dresden och den från Weimar uppför som egen kategori en konstruerad titel för stamboken (”N.N.:s stambok”) som bland annat syns i träfflistan efter sökning i katalogen. Katalogen från Göttingen avstår från detta och här intar istället signumet den rollen. Endast katalogen från Weimar anger ett internt kontrollnummer för stamboksposten och ger en länk till digitala bilder av stamboken. Det senare beror på att de andra institutionernas stamböcker inte verkar vara digitaliserade. Det är även endast weimarkatalogen som i den övergripande posten ger en lista över personer utöver stamboksägaren som förekommer i stamboken (mestadels tillskriftslämnare).

Slutligen kan konstateras att vissa skillnader alltså förekommer mellan vilka kategorier som tas upp i den övergripande katalogiseringen i de tryckta respektive de digitala katalogerna. Hur ser det då ut för djupkatalogiseringen?

6.4.1.2. Djupkatalogisering

Här kommer nu resultaten rörande djupkatalogiseringen att presenteras. För översiktlighetens skull redovisas även dessa i en tabell:

Tabell 4. Översikt över kategorier för djupkatalogisering i de undersökta katalogerna

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Nr. bland tillskrifterna	x	x	x		x				
Sida i stb	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Tillskriftslämnarens namn	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Ort	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Datum	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Citerad författare	x	x	x		x	x			x
Citatets/tillskriftens språk	x	x	x		x	x	x		x
Markering för illustration	x		x	x	x				
Tillskriftslämnarens härkomst/titel		x			x	x			x
Levandstid/biografisk info tillskriftslämnare		x					x	x	x
Tillskriftens textdelar redovisas		x				x			x
Ingående beskrivning illustrationer		x							x
Konstruerad titel						x	x		

Transkription						x	x		x
Stb:s signum							x		x
Stb:sägarens namn							x		
Kategorisering av tillskriften							x	x	
Materialkategori							x		
Länk till annan katalog							x		
Permalänk							x		
Tidpunkt för postens skapande							x		
Internt kontrollnr.								x	
Länk till stb-posten								x	
Länk till lista: alla tillskrifter i stb								x	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Teckenförklaring till tabell 4:

1) Germanisches Nationalmuseum, Nürnberg (tryckt)
2) Stadtbibliothek, Nürnberg (tryckt)
3) Kungliga biblioteket, Stockholm (tryckt)
4) Württembergische Landesbibliothek, Stuttgart (tryckt)
5) Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka, Riga (tryckt)
6) Katalog der studentischen Stammbücher in der Universitätsbibliothek Gießen (digital)
7) Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden (digital)
8) Online-Katalog der Herzogin Anna Amalia Bibliothek Weimar (digital)
9) Stadtarchiv Göttingen (digital)

Fyra kategorier är gemensamma för samtliga nio stambokskataloger: sidan i stamboken där tillskriften förekommer, tillskriftslämnarens namn samt ort och datum för tillskriftens nedtecknande. Detta får också sägas vara de fyra mest centrala kategorierna för djupkatalogisering av en stambokstillskrift.

Fyra av de tryckta katalogerna (Germanisches Nationalmuseum, Stadtbibliothek i Nürnberg, Kungliga biblioteket i Stockholm och Riga) anger, till skillnad från katalogen över samlingen i Stuttgart, tillskriftens nummer bland tillskrifterna i stamboken. Ingen av de digitala katalogerna har en sådan kategori. En annan sak som bara förekommer i tryckta kataloger är att en bokstav (till exempel B, W eller S) markerar att en tillskrift innehåller en illustration; detta förekommer i katalogerna från Germanisches Nationalmuseum i Nürnberg, Kungliga biblioteket i Stockholm, WLB i Stuttgart och Riga; katalogen från Stadtbibliothek i Nürnberg företar istället en mer ingående beskrivning av illustrationerna i samband med

djupkatalogiseringen. Samma sak gäller för den digitala katalogen från Göttingen. I övriga digitala kataloger beskrivs illustrationer antingen vid den övergripande katalogiseringen eller så beskrivs de i egna poster, eller både och; det senare gäller för de digitala katalogerna från Gießen och Dresden.

Citerade författare (vars namn tydligt framgår i stamboken) uppförs i båda katalogerna från Nürnberg samt katalogerna från Stockholm, Riga, Gießen och Göttingen. Här skall påpekas att katalogen från Stadtbibliothek i Nürnberg även anger ur vilket verk som har citerats. Sju av nio kataloger anger i tillskriftsposterna vilket/vilka språk som använts i tillskriften i fråga. Katalogerna från Germanisches Nationalmuseum och KB i Stockholm redovisar språket i citaten medan katalogerna från Stadtbibliothek i Nürnberg, Riga, Gießen, Dresden och Göttingen redovisar språket både för citatet och för övrig text i tillskriften. Tillskriftslämnarens härkomst och/eller titel/status uppförs i katalogerna från Stadtbibliothek i Nürnberg, Riga, Gießen och Göttingen. Den här informationen hämtas säkerligen oftast direkt från tillskriften i fråga, då det var vanligt att tillskriftslämnaren nämnde sådana uppgifter om sig själv i tillskriften.

Katalogen i Göttingen anger också annan biografisk information om tillskriftslämnaren direkt i djupkatalogiseringen. Detsamma gäller även katalogen från Stadtbibliothek i Nürnberg samt de från Dresden och Weimar (men de sistnämnda båda anger här endast information om tillskriftslämnarens levnadstid). Övriga tryckta kataloger uppför i förekommande fall denna typ av information i personregistret, utom den från Germanisches Nationalmuseum som inte har med dylika uppgifter alls. De digitala katalogerna har i förekommande fall med informationen i auktoritetsposten över personen i fråga. Katalogerna från Stadtbibliothek i Nürnberg, från Gießen och Göttingen redovisar även mer eller mindre ingående vilka textdelar som återfinns i den aktuella tillskriften.

Följande kategorier förekommer blott i de digitala katalogerna. Tre av de digitala katalogerna företar hela eller delvisa transkriptioner av hela eller delar av den aktuella tillskriften. Detta gäller katalogerna från Gießen, Dresden och Göttingen. Detta anser Schnabel (1995, s. XXVI) i förordet till sin tryckta katalog över stambokssamlingen vid Stadtbibliothek i Nürnberg vara uteslutet vid katalogisering av hela stambokssamlingar, då det är alltför tidskrävande. De sista kategorierna som jag skall redogöra för här har mindre med tillskrifternas innehåll att göra och mer med de digitala katalogernas format, ofta handlar det om att kunna länka posterna till olika kategorier och dylikt.

Posterna över tillskrifterna i katalogerna från Dresden och Weimar innehåller en kategorisering av tillskriften som just stambokstillskrift. Detta säkerligen just för att dessa typer av poster som kategori skall vara sökbara vid en sökning. Andra kategorier som antagligen bara finns för sökbarhetens skull är den konstruerade titel (”tillskrift av N.N.”) som posterna i katalogerna från Gießen och Dresden har samt angivande av materialkategori (handskrift) som finns i katalogen

från Dresden. Detsamma gäller när signum på stamboken som tillskriften ingår i anges, vilket görs i katalogerna från Dresden och Göttingen. Katalogen från Dresden anger i vissa poster även stamboksägarens namn. Den katalogen anger även länkar till andra kataloger där tillskriften i fråga finns (dvs. bibliotekets egen gamla katalog Allegro – HANS) samt en permanent länk till den aktuella posten. Katalogen över stambokssamlingen vid SLUB i Dresden anger även tidpunkten för när katalogposten skapades. Slutligen kan konstateras att katalogen över stamböckerna i Weimar i sina poster har länkar till posten över stamboken som helhet samt till en lista med samtliga tillskrifter i stamboken. Katalogposten tilldelas även ett internt kontrollnummer.

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att flera av de kategorier som skiljer de tryckta och de digitala katalogerna åt har med just katalogernas format att göra, dvs. att de är just tryckta respektive digitala. Det finns emellertid även andra skillnader mellan katalogerna vad gäller vilka kategorier de tar upp som inte är avhängigt av denna aspekt.

6.4.2. Avslutande analys: jämförelse mellan artiklarna och katalogerna

I detta avslutande analyskapitel kommer jag att genomföra en jämförelse av de kategorier som Mey (1981), Milde (1981) samt Henning (1991) anser skall finnas med vid katalogisering av stamböcker och de kategorier som faktiskt förekommer i de undersökta katalogerna. Först genomförs analysen beträffande den övergripande katalogiseringen.

De fyra kategorier (stamboksägarens namn, kortbiografi över stamboksägaren, beskrivning av stambokens inre samt register över tillskriftslämnarna) som såväl Mey som Milde och Henning anser skall finnas med vid övergripande katalogisering finns med i de flesta av de undersökta stambokskatalogerna. Stamboksägarens namn och en beskrivning av stambokens inre finns med i samtliga nio kataloger, medan en kortbiografi över stamboksägaren finns med i samtliga fem tryckta kataloger men mestadels saknas i tre av de fyra digitala katalogerna: Gießen, Dresden och Weimar. Detta har dock sin naturliga förklaring i att dessa kataloger istället använder auktoriserade personposter och dessa länkas till stamboksägarens namn i den övergripande posten.[116] Samtliga fem tryckta kataloger har också ett register över samtliga tillskriftslämnare, vilket de digitala på grund av sin form självklart inte har.

Milde och Henning av artiklarna lägger sitt fokus på den övergripande katalogiseringen och av de kategorier som dessa båda anser skulle finnas med vid stambokskatalogisering finns fyra av sju med i samtliga nio kataloger, nämligen stambokens signum, dess omfång (antalet blad), löptid och bokbandsbeskrivning.

[116] I de fall där ingen auktoriserad personpost för stamboksägaren föreligger innehåller den övergripande posten i katalogen från Gießen korta biografiska uppgifter om stamboksägaren.

Stambokens storlek beskrivs i den övergripande katalogiseringen i alla kataloger utom den från Göttingen, medan katalogen från Gießen som enda katalog inte har med en lista över de orter där stambokens tillskrifter nedtecknats. Den enda av de nio katalogerna som gör en extra redovisning av vissa utvalda tillskrifter/tillskriftslämnare, vilket både Milde och Henning förespråkar, är katalogen över samlingen i Weimar. I detta sammanhang är det värt att nämna att vare sig Milde eller Henning dock utgick ifrån att man vid katalogisering av stambokssamlingar skulle genomföra en djupkatalogisering, där ju samtliga tillskriftslämnare förtecknas.

Henning och Mey anser båda att man vid den övergripande katalogiseringen skall redogöra för sådant textinnehåll i stamboken som inte är tillskrifter. Detta görs också i åtta av nio undersökta kataloger, endast den från Dresden underlåter att göra det. Milde var ensam av artikelförfattarna om att anse att man vid den övergripande katalogiseringen skall ange om en tryckt bok använts som stambok. Detta görs i samtliga tryckta kataloger samt den digitala katalogen från Weimar, men inte i de andra digitala katalogerna, detta trots att dessa skulle ha haft möjligheten att till exempel länka en dylik uppgift till en post över den tryckta katalogen i en bibliotekskatalog, där boken ifråga omnämns. Milde menade också att litteratur rörande stamboken skulle nämnas vid den övergripande katalogiseringen. Detta görs också i samtliga kataloger utom den från Gießen. Vidare ansåg Milde att uppgifter om stambokens proveniens skall finnas med i den övergripande katalogiseringen. Det finns också med i samtliga nio kataloger. Samtliga tryckta kataloger samt katalogen från Göttingen anger också vid den övergripande katalogiseringen antalet tillskrifter, precis som Milde föreslog. Henning var den ende av de tre som föreslog att uppgifter om stambokens format skall finnas med; bara katalogerna från Gießen och Dresden har med detta.

Stambokskatalogerna tar dock även upp ett antal kategorier som inte återfinns hos Mey, Milde eller Henning. Samtliga tryckta kataloger ger de katalogiserade stamböckerna ett nummer inom stambokssamlingen. Katalogerna från Stuttgart och Dresden anger stambokens blads material som egen kategori vid den övergripande katalogiseringen. Katalogen från Stuttgart förtecknar även om avlägsnade blad ur den katalogiserade stamboken finns annorstädes, medan katalogen från Riga uppför vilka utställningar stamboken eventuellt visats på. Dessutom anger katalogerna från Riga, Gießen, Dresden och Weimar vid den övergripande katalogiseringen vilka språk som förekommer i den katalogiserade stamboken.

Övriga kategorier som inte nämns i artiklarna och som förekommer i de digitala katalogerna är sådana som har med katalogernas digitala format att göra och dessa kunde rimligtvis inte nämnas av Mey, Milde eller Henning då ett internetbaserat katalogiseringsförfarande av förklarliga skäl inte kunde komma i fråga för dem. Nu övergår vi till att analysera vilka skillnader och likheter som finns mellan

Meys, Mildes och Hennings artiklar och de undersökta stambokskatalogerna beträffande djupkatalogiseringen.

Av Mey Milde och Henning är det främst Mey som tar upp kategorier för djupkatalogiseringen, då de andra i sina artiklar mer fokuserar på den övergripande katalogiseringen. Alla tre nämner dock tre kategorier som skall finnas med: tillskriftsägarens namn samt ort och datum för tillskriftens nedtecknande. Dessa tre kategorier finns också med i alla stambokskataloger. Även sidan i stamboken som tillskriften i fråga nämns på finns med i samtliga undersökta kataloger, något som Milde och Mey anger skall göras.

Milde och Mey vill även att man skall ange stambokens signum (Milde)/namn[117] (Mey). Detta görs i katalogerna från Dresden (signum och stamboksägarens namn) och Göttingen (signum) och i viss mån skulle man kunna säga att även katalogen från Gießen har med det, ty både den och den från Dresden har konstruerade titlar enligt modellen ”N.N.:s stambok” i posterna till tillskrifterna. Att inte de tryckta katalogerna har med en dylik kategori beror på att tillskrifterna i dem katalogiseras i samband med stamboken som helhet och då framgår dessa kategorier så att säga automatiskt av den övergripande posten.

Mey och Henning anser båda två att tillskriftslämnarens levnadstid och yrke skall finnas med vid djupkatalogiseringen och Mey vill också att tillskriftslämnarens titlar och bostads- och verksamhetsorter finns med. Dessa biografiska uppgifter tas upp i olika omfattning i vissa av de undersökta katalogerna. Katalogerna från Stadtbibliothek i Nürnberg, Riga, Gießen och Göttingen tar upp uppgifter om tillskriftslämnarens härkomst och/eller titel i bladkatalogen; vad gäller övrig biografisk information tas den upp vid djupkatalogiseringen i katalogerna från Stadtbibliothek i Nürnberg och Göttingen. Katalogerna från Dresden och Weimar uppför här endast uppgifter om tillskriftslämnarens levnadstid. De tryckta katalogerna från Stuttgart och Riga har med biografisk information om tillskriftslämnaren i personregistret (i förekommande fall inklusive härkomst och titel). Katalogen från Stockholm uppför i förekommande fall endast uppgifter om levnadstiden, medan katalogen från Germanisches Nationalmuseum inte har med någon biografisk information om tillskriftslämanren alls, inte heller i personregistret. Biografisk information om tillskriftslämnaren och även andra namnformer av dennes namn ingår i de digitala katalogerna i förekommande fall i de auktoriserade personposterna. Mey förespråkar att man i djupkatalogiseringen ger en kortfattad beskrivning av tillskriftens textinnehåll. Detta görs i katalogerna från Stadtbibliothek i Nürnberg, från Gießen och Göttingen.

Övriga kategorier som förekommer i stambokskatalogerna tas inte upp i de tre artiklarna om stambokskatalogisering. Det handlar om tillskriftens nummer bland övriga tillskrifter i stamboken, vilket finns med i fyra av de tryckta katalogerna.

[117] Se ovan kapitel 6.1.4.

Dessutom nämner ingen av artikelförfattarna att man i katalogen skall ange citerade författare eller de språk som förekommer i tillskriften, vilket görs i flera av katalogerna. Inte heller de markeringar av att tillskriften innehåller illustrationer av olika slag som finns i flera av de tryckta katalogerna eller de mer ingående beskrivningarna av illustrationerna i tillskriften som finns i den tryckta katalogen över stamböckerna vid Stadtbibliothek i Nürnberg eller dem i Göttingen nämns i artiklarna som tillhörigt djupkatalogiseringen. Sådant skulle enligt dem snarare anges vid den övergripande stambokskatalogiseringen.

Tre av de digitala katalogerna, Gießen, Dresden och Göttingen, företar transkriptioner av hela eller delar av (vissa) tillskrifter. Detta är en något som inte heller tas upp som en kategori i någon av de tre artiklarna. Att transkriberad text tas med i just tre digitala kataloger, medan det inte förekommer i någon av de tryckta kan ha att göra med att platsen inte spelar en lika stor roll i en digital som i en tryckt katalog. Arbetet med att transkribera text är dock så tidskrävande att det hursomhelst får anses snarare ligga i periferin av vad som kan åstadkommas vid stambokskatalogisering.

Annat som inte tas upp i artiklarna men som förekommer i katalogerna handlar om sådant som finns med i flera av de digitala katalogerna och som har specifikt med katalogernas digitala format att göra som till exempel permanenta länkar eller angivande av materialkategori.

Sammanfattningsvis kan sägas att de flesta av de kategorier som Mey, Milde och/eller Henning tar upp som nödvändiga vid stambokskatalogisering behandlas i många av de undersökta stambokskatalogerna. Dessa går dock ibland längre i sina beskrivningar och redovisar sådant som artiklarna inte tar upp. Vad gäller den övergripande katalogiseringen rör det framför allt att fyra av de nio katalogerna redan i samband med denna listar de språk som förekommer i stamböckerna. Vanligare är det rörande djupkatalogiseringen där både, citerad författare, tillskriftens språk och information i olika form om illustrationer i tillskriften är kategorier som dyker upp i katalogerna men som inte nämns i artiklarna. Till detta kommer även de kategorier som flera av de digitala katalogerna uppvisar och som har med deras digitala format att göra, något som av förklarliga skäl inte kunnat förutses i de tre undersöka artiklarna. I nästa kapitel följer en slutdiskussion.

7. Slutdiskussion

Jag inleder slutdiskussionen med en kort sammanfattning av resultaten i analyserna utgående från uppsatsens frågeställningar och börjar med jämförelsen av de tre artiklarna rörande stambokskatalogisering. Dessa har delvis olika inriktning, Mey (1981) fokuserar mer på djupkatalogiseringen, medan Milde (1981) och Henning (1991) mer går in på den övergripande katalogiseringen. Vad gäller den övergripande katalogiseringen är överensstämmelsen stor mellan Milde och Henning. Beträffande djupkatalogiseringen har alla tre med de centrala kategorierna (tillskriftslämnarens namn, ort och datum för tillskriftens nedtecknande), Milde nämner också sidan i stamboken som tillskriften förekommer på, medan Henning vill ha med tillskriftslämnarens yrke och levnadstid. Förutom dessa kategorier går Mey mer på djupet och föreslår fler kategorier eftersom hans artikel fokuserar på djupkatalogiseringen.

Vad gäller likheter och skillnader mellan de undersöka stambokskatalogerna i fråga om vilka kategorier de använder kan konstateras att överstämmelsen är stor beträffande den övergripande katalogiseringen i de tryckta katalogerna. Beträffande de digitala katalogerna är diskrepansen dem emellan större och de tar också upp en del andra kategorier än de tryckta katalogerna. Detta hänger till viss del samman med deras digitala format. Det är tydligt att en del av skillnaderna mellan de tryckta och de digitala katalogerna är avhängiga av just deras olika format. Till exempel har de tryckta katalogerna en kortbiografi över stamboksägaren som kategori i den övergripande posten till stamboken i fråga medan tre av de digitala istället i de övergripande posterna länkar till auktoriserade personposter och således inte har med kategorin kortbiografi över stamboksägaren där.

Resultaten beträffande djupkatalogiseringen visar att det finns fyra centrala kategorier som finns med i samtliga nio undersökta stambokskataloger (sidan i stamboken som tillskriften förekommer på, tillskriftslämnarens namn samt orten och datumet för tillskriftens nedtecknande). I övrigt är skillnaderna mellan de tryckta katalogerna större gällande djupkatalogiseringen än den övergripande katalogiseringen. Katalogen över stambokssamlingen vid Stadtbibliothek i Nürnberg har med flest kategorier och genomför den mest omfattande djupkatalogiseringen. Skillnaderna mellan de digitala katalogerna är här mindre än vid den övergripande katalogiseringen även om de fortfarande inte är helt få. Av de digitala katalogerna är det den över stamböckerna i Stadtarchiv i Göttingen som genomför den mest

omfattande djupkatalogiseringen. Även vad gäller djupkatalogiseringen kan konstateras att flera av de kategorier som skiljer de tryckta och de digitala katalogerna åt har med just katalogernas format att göra, många av dem gäller de digitala katalogerna.

Vad beträffar jämförelsen av de kategorier som i de tre artiklarna anges skall finnas med och de kategorier som verkligen finns med i stambokskatalogerna kan följande sägas. De fyra kategorier som såväl Mey som Milde och Henning anser skall finnas med vid övergripande katalogisering finns med i de flesta av de undersökta stambokskatalogerna. Av de kategorier som Milde och Henning, som lägger sitt fokus på den övergripande katalogiseringen, anser skall finnas med vid den övergripande katalogiseringen finns fyra av sju med i samtliga nio kataloger. De undersökta stambokskatalogerna tar dock även upp ett antal kategorier som inte återfinns hos Mey, Milde eller Henning. Vad gäller djupkatalogiseringen kan konstateras att stambokskatalogerna – utöver att de i olika uträckning tar upp de kategorier som Milde, Henning och framför allt Mey anser skall finnas med – har med kategorier som inte tas upp i de tre artiklarna. Vid jämförelsen mellan de undersökta artiklarna som behandlar stambokskatalogisering och de undersökta stambokskatalogerna kan således konstateras att de flesta av de kategorier som tas upp som nödvändiga vid stambokskatalogisering i artiklarna också finns med i många av de undersökta stambokskatalogerna. Katalogerna redovisar dock även sådant som artiklarna inte tar upp. Därför kan man ställa sig frågan hur stort inflytande artiklarna verkligen har haft beträffande de kategorier som behandlas i katalogerna.

I katalogerna själva hänvisas sällan explicit till att artiklarna skulle ha använts som utgångspunkt för de kategorier som tas upp i katalogen i fråga. Det som finns som pekar i den riktningen gäller för det första katalogen över stamböckerna vid Stadtbibliothek i Nürnberg där såväl Mey (1981) som Milde (1981) finns med i katalogens litteraturlista (Schnabel 1995, s. LVII), utan att det dock refereras till dem i det kapitel, där katalogisatören förklarar vilka kategorier han tar med i sin katalogisering. För det andra gäller det den digitala katalogen över stamböckerna vid Stadtarchiv i Göttingen där Böhme m.fl. (2001, s. 510) uttryckligen säger att man utgått från Meys (1981) kategorier för stambokskatalogisering vid katalogiseringen av stambokssamlingen. När man jämför de kategorier som Mey (1981) tar upp med dem som finns med i katalogen kan man konstatera att samtliga de kategorier som Mey (1981) föreslår också finns med, men det gäller även andra kategorier som inte tas upp i Mey (1981), både gällande den övergripande och djupkatalogiseringen, såsom beskrivningar av stambokens bokband och provenies eller delvisa transkriptioner av tillskrifterna.

Några andra uttryckliga tecken på att artiklarna skulle ha använts som förebild för de undersökta katalogerna föreligger dock inte, men med tanke på att en relativt stor samstämmighet finns mellan artiklarna och de undersökta katalogerna

beträffande vilka kategorier som finns med kan det inte uteslutas att artiklarna kan ha fungerat som inspiration för katalogisatörerna. Detta torde i första hand gälla Mey (1981) och Milde (1981). Henning (1991) kom ut tio år senare och arbetet med flera av de tryckta kataloger som kom ut på 1990-talet var säkerligen redan påbörjat innan artikeln kom ut. Det är dessutom mycket troligt att Kurras/Dillman (1998) använde Kurras (1988) respektive (1994) som förebild i sitt arbete eftersom Lotte Kurras var inblandad i arbetet på båda ställena. Det går heller inte utifrån de uppgifter som har framkommit i analyserna i föreliggande uppsats att peka på någon viktig punkt där man skulle kunna se att Henning (1991) skulle ha haft något särskilt inflytande på de undersökta stambokskatalogerna; att katalogerna från Gießen och Dresden har med stambokens format i den övergripande katalogen, något som Henning som ende av de tre artikelförfattarna föreslår, skulle dock kunna påvisa ett sådant inflytande. Det som talar emot det är för det första att de inte har med andra kategorier som Henning anger (till exempel extra redovisning av vissa tillskrifter) och det är oklart varför de, om de hade haft Henning som förebild, skulle ha valt ut specifika kategorier som de tar med medan de ratar andra. För det andra tar även andra, exempelvis Goldmann (1981) och Helk (1974), upp kategorin format i sina stamboksförteckningar och de skulle lika gärna ha kunnat fungera som förebilder för katalogerna från Gießen och Dresden som Henning. Efter att ha konstaterat att det, med något undantag, är svårt att fastställa vilken, om ens någon, påverkan på stambokskatalogerna som de undersökta artiklarna om stambokskatalogisering har haft, kan det vara intressant att fundera på varifrån katalogisatörerna har fått inspiration till de kategorier som används i katalogerna.

För att utröna detta är det intressant att titta på de kategorier som förekommer i de äldre stambokskatalogerna från början av 1900-talet. Vid en jämförelse kan konstateras att samtliga kategorier som tas upp i den övergripande katalogiseringen i de tryckta katalogerna, utom uppgifter om tryckta böcker som använts som stamböcker samt ett angivande av antalet tillskrifter i stamboken, finns med redan i minst någon av stambokskatalogerna från tidigt 1900-tal. Några av de kategorier som finns med i de äldre stambokskatalogerna finns dock inte med i de tryckta katalogerna, till exempel transkription av enstaka tillskrifter[118] och andra, såsom bladens material eller ett angivande av olika typer av tillskriftslämnare finns med i någon enstaka av de tryckta katalogerna, bladens material i katalogen över stamböckerna i Stuttgart och tillskriftslämnarnas typer i den över stamböckerna vid Stadtbibliothek i Nürnberg.[119] Även beträffande djupkatalogiseringen förekommer

[118] Denna kategori finns dock med i *djupkatalogiseringen* i tre av de digitala katalogerna: Gießen, Dresden och Göttingen.

[119] Intressant att notera i detta sammanhang är att den digitala katalogen över stamböckerna i Weimar är den enda av de undersökta katalogerna som i den övergripande posten företar en extra redovisning av vissa tillskrifter/tillskriftslämnare, vilket även görs i Kieslings katalog över stamböckerna vid Königliches Kunstgewerbe-Museum i Berlin från år 1911.

de mest centrala av kategorierna redan i katalogerna från tidigt 1900-tal och alla de kategorier som förekommer i de äldre katalogerna finns dessutom representerade i minst en av de undersökta katalogerna. Både vad gäller övergripande och djupkatalogisering förekommer i de digitala katalogerna en del kategorier som har med katalogernas digitala format att göra och därför av förklarliga skäl inte finns med i de äldre stambokskatalogerna.

Många av kategorierna som finns i de äldre stambokskatalogerna och i de kataloger som analyseras i föreliggande studie finns även med i andra verk som använder kategorier och som i detta avseende, med tanke på när i tiden de publicerades, teoretiskt skulle ha kunnat fungera som förebild för alla eller åtminstone många av de undersökta katalogerna. Det gäller till exempel Helks artiklar från 1974–1980 (vad gäller den övergripande katalogiseringen) och CAAC från 1988, vad gäller båda nivåerna. Helks artiklar beskrevs ju på sin tid av Fechner (1981, s. 8) t.o.m. som förebilder inom stamboksforskningen.

Sammanfattningsvis rörande detta resonemang kan man säga att det är svårt att fastslå exakt vilken påverkan som fanns från de artiklar från 1980-talet och tidigt 1990-tal som tar upp kategorier att använda vid stambokskatalogisering på den moderna stambokskatalogiseringen vad gäller kategorierna för stambokskatalogisering. Troligen var den dock inte särdeles stor. Detta är förvånande med tanke på att de undersökta artiklarna – speciellt Mey (1981) och Milde (1981) – borde ha varit kända för alla de katalogisatörer som gjort de undersökta stambokskataglogerna med tanke på i vilken för stamboksforskningen central publikation de publicerades. De flesta av de använda kategorierna har dock funnits med vid katalogisering av stamböcker sedan tidigt 1900-tal. Det går emellertid inte heller att veta huruvida och i vilken utsträckning katalogerna från tidigt 1900-tal var kända för katalogisatörerna av de moderna stambokskatalogerna. Kanske är det istället helt enkelt så att stamboken som materialkategori ter sig på ett sådant sätt att det från det tidiga 1900-talet och framåt har varit naturligt för olika katalogisatörer att välja just de kategorier som används – i alla fall vad gäller några av de mest centrala kategorierna. Kanske bör man inte alls tala om de stambokskataloger som kommit från sent 1980-tal och framåt som en modern stambokskatalogisering vad gäller de kategorier som de använder vid katalogiseringen, utan att det moderna, eller rättare sagt nya, med dessa kataloger är att de katalogiserar stambokssamlingar i egna kataloger och i utformningen av dessa tar särskild hänsyn till de egenskaper som särskiljer just stamböcker från andra typer av handskriftsmaterial.

Efter att ha ägnat oss en stund åt de undersökta artiklarnas och äldre katalogers eventuella påverkan på den moderna stambokskatalogiseringen är det nu hög tid att reflektera över några andra aspekter som blir tydliga i min undersökning. En sak som man med fog kan skriva under på är det som Domka (2007, s. 33) och Schnabel (1995, s. XXIX) påstår, nämligen att Lotte Kurras katalog över stam-

böckerna vid Germanisches Nationalmuseum i Nürnberg representerar ett helt nytt sätt att katalogisera stamböcker på och blev en förebild för senare stambokskataloger.[120] Det stämmer överens med det jag har sett i min undersökning. Kurras katalog representerar ett helt nytt sätt att utforma kataloger över stambokssamlingar på, nämligen att se dem som en egen samling inom ramen för en kulturarvsinstitutions samlingar. Även hennes sätt att utforma katalogen med en inledning en katalogdel och sedan ett flertal register är nyskapande vad gäller att katalogisera stamböcker och de senare tryckta katalogerna har i stort följt detta mönster.

I uppsatsen har det blivit tydligt att en stambokskatalog verkligen är en förteckning över ett antal unika handskrifter och att dessa till viss del kan sägas motsvara det som DuRietz (1999, s. 61) kallar för ett realexemplar. Detta tar sig bland annat det uttrycket att olika kategorier kommer till användning vid katalogisering av olika stamböcker även inom en och samma stambokskatalog, allt beroende på hur stamboken ser ut och vilka kategorier som kan appliceras på just den; innehåller den exempelvis illustrationer eller inte, anges ort och datum för tillskriftens nedtecknande eller inte osv.

Schnabels (1995, s. XXIV) utsaga om att stambokskatalogisering – eftersom det inte finns några fastslagna katalogiseringsregler – städse blir mycket beroende av den enskilde katalogisatörens förmåga, tycke och smak och av de vetenskapliga synsätt som råder inom området vid tiden för katalogiseringen, är – om alls – på sin höjd delvis sant. Min undersökning visar nämligen att de kategorier som används vid stambokskatalogisering, speciellt de som har med den fysiska stamboken och dess innehåll att göra (och inte till exempel länkar och annat som hänger ihop med de digitala katalogernas digitala format) överensstämmer i stor grad mellan katalogerna och sålunda inte verkar vara avhängigt av den enskilda katalogisatören. Denne verkar snarare ta intryck av andra tidigare kataloger i sitt arbete med att katalogisera den stambokssamling den själv arbetar med.

Jämförelsen mellan de tryckta och de digitala stambokskatalogerna visar på intressanta resultat. Det som Fattahi (1995, s. 45) skriver om skillnaderna och för- och nackdelarna mellan online- och kortkataloger, till exempel att det är möjligt att ge en fullödigare beskrivning av det katalogiserade objektet och att en mer flexibel struktur är möjlig i onlinekatalogerna, gäller även för de undersökta stambokskatalogerna, både avseende den övergripande och djupkatalogiseringen. I den övergripande katalogiseringen i de digitala stambokskatalogerna förekommer åtta kategorier som inte finns i någon av de tryckta katalogerna; i de tryckta katalogerna förekommer blott tre kategorier som inte finns med i någon av de digitala. Beträffande djupkatalogiseringen förekommer i de digitala katalogerna tolv kategorier som inte finns i någon av de tryckta medan endast två kategorier finns med i minst en av de tryckta katalogerna men inte i någon av de digitala. Flera av dessa

[120] Jämför ovan kapitel 4.2.1.

kategorier som endast finns i en av de båda katalogtyperna har dock med skillnaderna i medium att göra (till exempel tillskriftens nummer i stamboken i djupkatalogiseringen i de tryckta katalogerna och stambokens signum eller permalänk i djupkatalogiseringen i de digitala katalogerna), men det är också uppenbart att flera av de kategorier som finns med i de digitala katalogerna finns där eftersom man i dessa har mer utrymme eller för att katalogposterna i dem är flexiblare än de i de tryckta katalogerna. Det gäller till exempel att tre av de fyra digitala katalogerna i djupkatalogiseringen transkriberar hela eller delar av tillskriften, vilket (förmodligen bland annat på grund av platsbrist) ej förekommer i de tryckta katalogerna, eller att de digitala katalogposterna länkas till en auktoriserad personpost istället för att ha med en kortbiografi direkt i den övergripande katalogposten.

En mycket tydlig fördel med digitala kataloger är att posterna i dessa kan kopplas ihop med digitala bilder av stamboken eller tillskriften i fråga, en funktion som bland annat finns i katalogen över stamböckerna i Weimar. Detta underlättar mycket för användaren som kan jämföra en bild på originalet med metadatan rörande detsamma.

Avslutningsvis kan jag – efter att ingående ha granskat nio stambokskataloger och fokuserat på skillnader och likheter i dem, och främst då gällande de kategorier de behandlar – konstatera att det vore viktigt att de enhetliga regler kring stambokskatalogisering om vilka Tuschling (2013, s. 375) skriver att samtal under senare år har förts kommer på plats. Det skulle vara till gagn inte bara för användare av stambokskataloger som då i framtiden bara mötte ett sätt på vilket stamböcker är katalogiserade, utan även för de katalogisatörer av stamböcker som i sitt arbete kunde vara helt säkra på att de följer samma regelverk som sina kolleger vid andra kulturarvsinstitutioner, oavsett var de är verksamma. Grunden för ett dylikt regelverk finns i det – vilket föreliggande uppsats kunde visa – relativt enhetliga sätt på vilket stamböcker katalogiseras inom den moderna stambokskatalogiseringen. Ett gemensamt mål för alla som ägnar sig åt stambokskatalogisering måste därför vara att se till att denna samstämmighet som redan i stor utsträckning råder i det praktiska arbetet fästs på pränt och blir till ett officiellt dokument med regler för stambokskatalogisering. Kanske kunde arbetet med att katalogisera stamböcker och de gemensamt formulerade reglerna för detta i så fall bli en förebild för katalogiseringen av andra typer av äldre, rart och unikt material för vilka katalogiseringsregler ännu inte föreligger.

8. Sammanfattning

Syftet med föreliggande undersökning är att utröna huruvida tre vetenskapliga artiklar om stambokskatalogisering som skrevs under 1980-talet och tidigt 1990-tal påverkade stambokskatalogiseringen från 1980-talet och framåt samt att undersöka likheter och skillnader mellan de kataloger som uppstod från och med då och framåt. Fokus i undersökningen ligger på de kategorier som används vid katalogiseringen av stamböckerna. Stamböcker katalogiseras på två olika nivåer. Dels katalogiseras stamboken som helhet, det är den så kallade övergripande katalogiseringen. Dels katalogiseras samtliga blad i stamboken som innehåller så kallade tillskrifter, detta kallas för djup- eller bladkatalogisering.

Studiens resultat uppnås genom att använda en komparativ metod i flera olika steg. Först jämförs de tre vetenskapliga artiklarna som tar upp kategorier vid stambokskatalogisering, Mey (1981), Milde (1981) och Henning (1991), med varandra, sedan undersöks nio stambokskataloger från 1988 och framåt, fem tryckta och fyra digitala. Det rör sig om katalogerna över stambokssamlingarna vid Germanisches Nationalmuseum i Nürnberg, Stadtbibliothek i Nürnberg, Kungliga biblioteket i Stockholm, Württembergische Landesbibliothek i Stuttgart, Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka i Riga, Universitätsbibliothek i Gießen, Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek i Dresden, Herzogin Anna Amalia Bibliothek i Weimar samt Stadtarchiv i Göttingen. Dessa kataloger jämförs sinsemellan för att se vilka kategorier som förekommer respektive inte förekommer i de olika katalogerna. Sedan jämförs de kategorier som förekommer i de undersökta vetenskapliga artiklarna med dem som förekommer i de nio katalogerna

Studien intar ett ateoretiskt förhållningssätt, dvs. tar inte sin utgångspunkt i ett visst teoretiskt ramverk utifrån vilket materialet undersöks. Dess teoretiska del består istället av att definiera begreppet *kategori* och att utifrån DuRietz (1999) diskutera vad en katalog egentligen är.

Studien kommer fram till att skillnaderna vad gäller den övergripande katalogiseringen är små mellan de tryckta katalogerna, medan de är större mellan de olika digitala katalogerna. Vad gäller djupkatalogiseringen kan man inte se samma mönster utan variationerna mellan katalogerna är där generellt något större även om de mest centrala kategorierna finns med i alla undersökta kataloger. På det stora hela kan man för båda nivåerna säga att de tryckta respektive digitala

katalogerna tar upp delvis olika kategorier beroende på sitt format (tryckt respektive digitalt).

Vad gäller de vetenskapliga artiklarnas från 1980-talet och tidigt 1990-tal eventuella påverkan på stambokskatalogiseringen från 1980-talet och framåt kommer studien fram till att det är svårt att fastslå exakt vilken påverkan som funnits, men att den troligen ej varit så stor, eftersom de flesta av kategorierna som används vid stambokskatalogisering nämligen har begagnats sedan tidigt 1900-tal. Det är kanske helt enkelt så att stamboken som materialkategori är beskaffad på så sätt att det fallit sig tämligen naturligt vilka kategorier som skall finnas med när den katalogiseras.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckt material

Uppsala, Uppsala universitetsbibliotek

Carl Peter Thunbergs stambok, signum D 23:26.

Tryckt material

Bekiari, Chryssoula, Martin Doerr, Patrick Le Boeuf och Pat Riva (2016), *Definition of FRBRoo: A Conceptual Model for Bibliographic Information in Object-Oriented Formalism*. Haag: IFLA.

Bogun, Kurt (1901), ”Die Stammbücher in der Bibliothek zu Königsberg”, *Vierteljahrschrift für Wappen-, Siegel- u. Familienkunde*, vol. 29, s. 1–62.

Bogun, Kurt (1904), ”Die Stammbücher in der Bibliothek zu Königsberg”. *Vierteljahrschrift für Wappen-, Siegel- u. Familienkunde*, vol. 32, s. 36–155.

Bogun, Kurt (1909), ”Die Stammbücher in der Bibliothek zu Königsberg”. *Vierteljahrschrift für Wappen-, Siegel- u. Familienkunde*, vol. 37, s. 17–108.

Bosma, Jaap (1989), ”Das Album des Hermann Prickner aus Emden (1575–1653)”, i: *Stammbücher des 16. Jahrhunderts*, red: Wolfgang Klose. Wiesbaden: Otto Harrassowitz, s. 137–156.

Böhme, Ernst, Hans-Joachim Heerde och Oliver Schröer (2001), ”Das Projekt ’Erfassung und Erschließung des studentischen Stammbuchbestandes (18. und 19. Jh.)’ im Stadtarchiv Göttingen”, *Genealogie. Deutsche Zeitschrift für Familienkunde*. vol 25 (3/4), årgång 50, s. 508–515.

Dahlström, Mats (2006), *Under utgivning: Den vetenskapliga utgivningens bibliografiska funktion*. Borås: Valfrid.

Davidsson, Åke (1969), ”»In peregrinatione litteraria»: Kring några stamböcker i Stifts- och landsbiblioteket i Linköping”, *Annales Regiæ Scientarum Upsaliensis. Kungl. Vetenskapssamhällets i Uppsala årsbok*, vol. 13. Stockholm: Almqvist & Wiksell, s. 14–45.

Davidsson, Åke (1970), ”Med studenter och lärde i främmande land: Kring några stamböcker i Stifts- och landsbiblioteket i Linköping”, *Linköpings stifts handlingar*, n.s. vol. 6, s. 5–36.

Davidsson, Åke (1971), *Till vänskapens lov: Kring några stamböcker i Göteborgs Universitetsbibliotek*. Göteborg: Göteborgs universitetsbibliotek.

Davidsson, Åke (1981), *Stamboken: Poesialbumets och gästbokens föregångare: Ett urval ur Carolina Redivivas samlingar*. Uppsala: Uppsala universitetsbibliotek.

Davidsson, Åke (1993), ”De libris amicorum: Några anteckningar till »stambokens« historia”, *Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. Årsbok 1991-1992*. Uppsala: Kungl. Humanistiska vetenskaps-samfundet i Uppsala, s. 5–31.

Denk, Thomas (2002), *Komparativ metod: förståelse genom jämförelse*. Lund: Studentlitteratur.

Denk, Thomas (2012), *Komparativa analysmetoder*. Lund: Studentlitteratur.

Domka, Nicole (2007), *Die Stammbuchsammlung der Universitätsbibliothek Tübingen: Beschreibung der Sammlung und Erschließung ausgewählter Stammbücher*. Tübingen: Hochschule der Medien Stuttgart [bacheloruppsats].

DuRietz, Rolf E. (1999), *Den tryckta skriften: Termer och begrepp: Grunderna till bibliografin för biblioteken och antikvariaten, för bibliografer och textutgivare, för bokhistoriker och boksamlare*. Uppsala: Dahlia Books.

Fattahi, Rahmatollah (1995), ”A comparison between the online catalogue and the card catalogue: Some considerations for redesigning bibliographic standard”, *Library Review*. vol. 44 (2), s.44–58.

Fechner, Jörg- Ulrich (1981), ”Stammbücher als kulturhistorische Quellen. Einführung und Umriß der Aufgaben”, i *Stammbücher als kulturhistorische Quellen*, red: Jörg-Ulrich Fechner. München: Kraus International Publications, s. 7–21.

Fischer, Irmgard (1968), *Die Handschriften der Niedersächsischen Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen: Neuzugänge 1894–1966*. Wiesbaden: Harrassowitz.

FRBR (2006) = Funktionella krav på bibliografiska poster. Slutrapport av IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographical Records. Utgiven av Svensk Biblioteksförenings kommitté för katalogisering (2006). Stockholm: Svensk biblioteksförening. https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr-sv.pdf

Goldmann, Karlheinz (1981), *Nürnberger und Altdorfer Stammbücher aus vier Jahrhunderten: Ein Katalog: Register von Regina Eusemann*. Nürnberg: Stadtbibliothek Nürnberg.

Gröpke, Jeannine (2014), *Ansätze für die Inventarisierung von Poesiealben am Beispiel der Sammlung des Deutschen Historischen Museums*. Berlin: Hochschule für Technik und Wirtschaft Berlin [opublicerad bacheloruppsats].

Helk, Vello (1974), ”Stambøger fra det 16. århundrede i Det Kongelige Bibliotek”, *Fund og Forskning*, vol. 21, s. 7–46.

Helk, Vello (1975/76), ”Stambøger fra den første halvdel af 1600-tallet i Det Kongelige Bibliotek”, *Fund og Forskning*, vol. 22, s. 39–88.
Helk, Vello (1977/78), ”Stambøger fra tiden 1650–1750 i Det Kongelige Bibliotek”, *Fund og Forskning*, vol. 23, s. 33–70.
Helk, Vello (1978), ”Martin Opitz in Dänemark”, *Wolfenbütteler Barock-Nachrichten*, vol. 5, s. 143–150.
Helk, Vello (1979/80), ”Stambøger fra tiden 1751–1800 i Det Kongelige Bibliotek”, *Fund og Forskning*, vol. 24, s. 141–176.
Helk, Vello (1980), *Stambøger i Det Kongelige Bibliotek før 1800*. Köpenhamn: Det Konglige Bibliotek.
Helk, Vello (2001), *Stambogsskikken i det danske monarki indtil 1800: Med en fortegnelse over danske, norske, islandske og slesvig-holstenske stambøger samt udlændinges stambøger med indførsler fra ophold i det danske monarki*. Odense: Odense universitetsforlag.
Hellspong, Lennart (2001), *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
Henning, Hans (1989), ”Zu Entstehung und Inhalt der Stammbücher des 16. Jahrhunderts“, i *Stammbücher des 16. Jahrhunderts*, red: Wolfgang Klose. Wiesbaden: Otto Harrassowitz, s. 33–50.
Henning, Hans (1991), ”Katalogisierung und Edition von Stammbüchern”, i *Im Vorfeld der Literatur: Vom Wert archivalischer Überlieferung für das Verständnis von Literatur und ihrer Geschichte*, red: Karl-Heinz Hahn. Weimar: Hermann Böhlaus Nachfolger, s. 294–302.
Humphrey, Joy (2007), ”Manuscripts and Metadata: Descriptive Metadata in Three Manuscript Catalogs: DigCIM, MALVINE, and Digital Scriptorum”, *Cataloging & Classifiction Quarterly*, vol. 45 (2), s. 19–39.
Inscriptiones Alborum Amicorum. http://iaa.bibl.u-szeged.hu/ [2017-05-07].
Kalliope Verbundkatalog. http://kalliope-verbund.info/de/index.html [2017-04-23].
Katalog der studentischen Stammbücher in der Universitätsbibliothek Gießen. http://digibib.ub.uni-giessen.de/cgi-bin/populo/stb.pl [2017-04-23].
Keil, Robert och Richard Keil (1893), *Die deutschen Stammbücher des sechzehnten bis neunzehnten Jahrhunderts*. Berlin: G Grote’sche Verlagsbuchhandlung.
Kiesling, A. Wilhelm (1911), ”Die Stammbücher der Bibliothek des Königlichen Kunstwerbe-Museums in Berlin”, *Vierteljahrschrift für Wappen-, Siegel- u. Familienkunde*, vol. 39, s. 160–211.
Klassik Stiftung Weimar. http://www.klassik-stiftung.de [2017-04-23].
Klose, Wolfgang (1988), *Corpus Alborum Amicorum: CAAC: Beschreibendes Verzeichnis der Stammbücher des 16. Jahrhunderts*. Stuttgart: Anton Hiersemann Verlag.

Krekler, Ingeborg (1992), *Die Handschriften der Württembergischen Landesbibliothek Stuttgart: Sonderreihe zweiter Band: Die Autographensammlung des Stuttgarter Konsistorialdirektors Friedrich Wilhelm Frommann (1707–1787)*. Wiesbaden: Harrassowitz.

Krekler, Ingeborg (1999), *Die Handschriften der Württembergischen Landesbibliothek Stuttgart: Sonderband: Dritter Band: Stammbücher bis 1625*. Wiesbaden: Harrassowitz.

KRS (1990) = red: Bodil Gustavsson (1990), *Katalogiseringsregler för svenska bibliotek: 2. upplagan: Svensk översättning och bearbetning av Anglo-american cataloguing rules, second edition, 1988 revision: Utgiven av SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation*. Lund: Bibliotekstjänst.

Kurras, Lotte (1987), *Zu gutem Gedenken: Kulturhistorische Miniaturen aus Stammbüchern des Germanischen Nationalmuseums 1570–1770*. München: Prestel-Verlag.

Kurras, Lotte (1988), *Kataloge des Germanischen Nationalmuseums Nürnberg: Die Handschriften des Germanishen Nationalmuseums Nürnberg: Fünfter Band: Die Stammbücher: Erster Teil*. Wiesbaden: Harrassowitz.

Kurras, Lotte (1994), *Kataloge des Germanischen Nationalmuseums Nürnberg: Die Handschriften des Germanishen Nationalmuseums Nürnberg: Fünfter Band: Die Stammbücher: Zweiter Teil*. Wiesbaden: Harrassowitz.

Kurras, Lotte och Eva Dillman (1998), *Die Stammbücher der Königlichen Bibliothek Stockholm: Handschriftenkatalog*. Stockholm: Kungl. Biblioteket.

Kurras, Lotte (2004), *Axel Oxenstiernas Album amicorum und seine eigenen Stammbucheinträge: Reproduktion mit Transkription, Übersetzung und Kommentar*. Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien.

Lindh, Jenny och Ida Westin (2005), *En verksamhet i gott skick: Antikvariaten och katalogiseringen*. Magisteruppsats i biblioteks- & informationsvetenskap, Uppsala universitet: Inst. för ABM, 2005:239.

Losert, Kerstin och Daniel Solling (2016), ”Eine europäische Angelegenheit: Das Stammbuch Johann Lorenz Frobenius”, i *Alter Ego: Freundschaften und Netzwerke vom 16. bis zum 21. Jahrhundert*, red: Kerstin Losert och Aude Therstappen. Strasbourg: Bibliothèque nationale et universitaire, s. 72–77.

Mey, Hans Joachim (1981), ”Über die Erfassung von Stammbüchern und Stammbuchblättern als Autographen aus überregionaler Sicht” i *Stammbücher als kulturhistorische Quellen*, red: Jörg-Ulrich Fechner. München: Kraus International Publications, s. 227–230.

Meyer, Franz (1920), ”Die Stammbücher der Universitäts-Bibliothek zu Jena”, *Vierteljahrschrift für Wappen-, Siegel- u. Familienkunde*, vol. 48, s. 81–96.

Meyer, Franz (1921), ”Die Stammbücher der Universitäts-Bibliothek zu Jena”, *Vierteljahrschrift für Wappen-, Siegel- u. Familienkunde*, vol. 49, s. 17–32, 41–48, 73–80.

Meyer, Franz (1922), ”Die Stammbücher der Universitäts-Bibliothek zu Jena”, *Vierteljahrschrift für Wappen-, Siegel- u. Familienkunde*, vol. 50, s. 29–32, 47–48.

Milde, Wolfgang (1981), ”Zur Katalogisierung von Stammbüchern”. i *Stammbücher als kulturhistorische Quellen*, red: Jörg-Ulrich Fechner. München: Kraus International Publications, s. 231–236.

Moning, Silke Cecilie (2005), *Studentisches Leben im Spiegel von Gießener Stammbüchern des 18. Jahrhunderts*. Gießen: Universität Gießen [opublicerad magisteruppsats].

Nickson, Margaret Annie Eugenie (1970), *Early Autograph Albums in the British Museum*. London.

von Obernitz, Georg (1901), ”Verzeichniß hervorragender Namen von Gelehrten, Schriftstellern, hohem und niederem Adel aus einem großen Theil der Stammbücher, welche auf der Großherzoglichen Bibliothek zu Weimar sich befinden”, *Vierteljahrschrift für Wappen-, Siegel- u. Familienkunde*, vol. 29, s. 285–389.

von Obernitz, Georg (1904), ”Fortsetzung des Verzeichnisses hervorragender Namen von Gelehrten, Schriftstellern, hohen und niedern Adels, aus Stammbüchern der Großherzogl. Bibliothek zu Weimar”, *Vierteljahrschrift für Wappen-, Siegel- u. Familienkunde*, vol. 32, s. 157–240, 261–302.

Raffel, Eva (2012), *Galilei, Goethe und Co: Freundschaftsbücher der Herzogin Anna Amalia Bibliothek: Ein Immerwährender Kalender*. Berlin: Otto Meissners Verlag.

Raffel, Eva (2016), ”111.000 Freunde? Stammbücher und ihre Geschichte: Die Sammlung der Herzogin Anna Amalia Bibliothek zu Weimar”, i *Alter Ego: Freundschaften und Netzwerke vom 16. bis zum 21. Jahrhundert*, red: Kerstin Losert och Aude Therstappen. Strasbourg: Bibliothèque nationale et universitaire, s. 12–21.

van Rappard, F. A. Ridder (1856), ”Overzigt eener Verzameling Alba Amicorum uit de XVIde en XVIIde Eeuw”, *Nieuwe Reeks van Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden*, vol. 7 (2), s. 1–138.

Repertorium Alborum Amicorum. http://www.raa.phil.uni-erlangen.de/ [2017-05-07].

Richtlinien Handschriftenkatalogieriung ([1]1973). Bonn-Bad Godesberg: Deutsche Forschungsgemeinschaft.

Richtlinien Handschriftenkatalogieriung: 3. überarbeitete und erweiterte Auflage ([3]1983). Bonn-Bad Godesberg: Deutsche Forschungsgemeinschaft.

Sallander, Hans (1980), *Stamböcker i Skara stifts- och landsbibliotek: Mit deutscher Zusammenfassung*. Skara: Acta bibliothecae scarensis.

Schnabel, Werner Wilhelm (1995), *Die Stammbücher und Stammbuchfragmente der Stadtbibliothek Nürnberg*. Wiesbaden: Harrassowitz.

Schnabel, Werner Wilhelm (2003), *Das Stammbuch: Konstitution und Geschichte einer textsortenbezogenen Sammelform bis ins erste Drittel des 18. Jahrhunderts*. Tübingen: Max Niemeyer.

Schnabel, Werner Wilhelm (2011), ”Stammbücher”, i *Quellen zur frühneuzeitlichen Universitätsgeschichte. Typen, Bestände, Forschungsperspektiven*, red: Ulrich Rasche. Wiesbaden: Harrassowitz, s. 421–452.

Seraphim, August (1909), *Handschriften-Katalog der Stadtbibliothek Königsberg i. Pr.: Unter Mitwirkung von Paul Rhode*. Königsberg. Kommissions-Verlag der Fr. Beyerischen Buchhandlung.

SLUB Dresden. http://www.slub-dresden.de/ [2017-04-23].

Solling, Daniel (2016a), ”Stamböcker – dåtidens sociala medier”, *Arte et Marte: Meddelanden från Riddarhuset*, vol. 70 (1), s. 16–18.

Solling, Daniel (2016b), *Till mina vänner: Faksimil av Johann Samuel Pillings studentstambok från 1720-talet: Med inledning, transkription och kommentarer av Daniel Solling*. Uppsala: Uppsala universitetsbibliotek.

Solling, Daniel (under utgivning), ”Eine Reise durch fünf Jahrhunderte. Einblicke in die Stammbuchsammlung der Universitätsbibliothek Uppsala”, i *Konferenspublikationen från den svenska germanistkonferensen Text im Kontext i Visby, april 2016*.

Stadtarchiv Göttingen. http://www.stadtarchiv.goettingen.de [2017-04-23].

Stammbuchsammlung der Herzogin Anna Amalia Bibliothek Weimar. https://lhwei.gbv.de/DB=2.4/SET=11/TTL=10/START_WELCOME [2017-05-14].

Taimiņa, Aija (2013), *Album Amicorum: Pieminas albumu kolekcija (16.–19. gs.): Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka: Rokrakstu katalogs: Sastadijusi Aija Taimiņa: Album Amicorum: Die Stammbücher der Akademischen Bibliothek der Universität Lettlands (16.–19. Jh.): Handschriftenkatalog: Zusammengestellt von Aija Taimiņa*. Riga: LU Akadēmiskais apgāds / Akademischer Verlag der Universität Lettlands.

Tuschling, Jeanine (2013), ”Einschreiben und verzeichnen. Perspektiven der bibliothekarischen Kooperation bei der Erschließung von Stammbüchern. Tagungsbericht zum ’Expertengespräch Stammbuch-Erschließing’ 15. bis 16. Januar 2013 in der HAAB Weimar”, *Bibliothek, Forschung und Praxis*, vol. 37 (3), s. 372–375.